

Univerzita Palackého v Olomouci

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra pastorální a spirituální teologie

Teologické nauky

Bc. Libor Předešlý

Člověk a fenomén pouti

Poutní místo Žarošice jako duchovní model

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím literatury a dostupných zdrojů, které jsou uvedeny na konci této práce.

.....
Bc. Libor Předešlý

Děkuji vedoucímu práce doc. Dr. Michalovi Altrichterovi, Th.D. za odborné vedení práce, připomínky a cenné rady.

Děkuji také svým nejbližším za morální podporu a zejména pak za trpělivost, kterou se mnou měli při psaní mé práce.

Obsah

Úvod.....	7
1. Fenomén pouti v Písmu svatém	9
1.1. Obecný úvod	9
1.2. Cíl pouti v Písmu svatém.....	9
1.3. Impulz k pouti v Písmu svatém	11
1.4. Příklady putování ve Starém zákoně	12
1.4.1. Abrahám	12
1.4.2. Mojžíš.....	14
1.4.3. Eliáš.....	15
1.5. Příklady putování v Novém zákoně.....	16
1.5.1. Josef a Marie	16
1.5.2. Ježíš	17
1.5.3. Sv. Pavel.....	18
2. Fenomén pouti v dějinách křesťanské spirituality	20
2.1. Jsme povoláni putovat	20
2.2. Pouť vs náboženský turismus	21
2.3. Historie poutnictví	21
2.3.1. Počátky od 4. století	21
2.3.2. Cíle poutníků dříve a dnes.....	22
2.4. Motivace poutníků.....	24
2.4.1. Důvěra ve svaté, víra v Boha.....	24
2.4.2. Svatý rok	25
2.4.3. Návštěva svatých míst a získávání relikvií	25
2.4.4. Slib	26
2.4.5. Závěť	27
2.4.6. Pokání.....	27
2.4.7. Únik.....	28
2.4.8. Hledání odpovědí	28
2.4.9. Následování Krista	29
2.5. Poutě duchovní	30
3. Model konkrétního poutního místa – Žarošice	31
3.1. Mariánská poutní místa a jejich duchovní bohatství	31

3.2.	Mariánská úcta – obrazy a sochy Panny Marie	33
3.3.	Mariánské modlitby	35
3.3.1.	Magnifikat a Zdravas Maria	35
3.3.2.	Pod tvou ochranu	35
3.3.3.	Růženec	35
3.3.4.	Anděl Páně	36
3.3.5.	Zásvětná modlitba k Panně Marii	36
3.4.	Historie žarošského poutního místa	37
3.4.1.	Místopisné určení	37
3.4.2.	Prehistorie	37
3.4.3.	14. století	39
3.4.4.	Milostivá socha žarošské Panny Marie Staré	40
3.4.5.	Poustevníci	40
3.4.6.	Nelehké časy v 16. století	41
3.4.7.	Legenda o Turkovi	41
3.4.8.	17. století a třicetiletá válka	42
3.4.9.	Legenda z doby švédského obléhání Brna	43
3.4.10.	Zázračná studánka a lázně ve Zdravé Vodě	44
3.4.11.	Zlatá sobota	45
3.4.12.	Období Baroka – doba rozkvětu	46
3.4.13.	Poutní ceremoniál	46
3.4.14.	Josefínské reformy	49
3.4.15.	Žarošice – kulturní centrum 18. století	50
3.4.16.	Zboření kostela Narození Panny Marie	50
3.4.17.	Přesun poutí do kostela sv. Anny v Žarošicích	52
3.4.18.	Začátek 20. století a doba první republiky	52
3.4.19.	Doba komunismu	53
3.4.20.	Současnost	55
3.4.21.	Třináctky	55
3.4.22.	Zlatá sobota v současnosti	56
3.4.23.	Papežská korunovace Panny Marie Staré	57
3.5.	Významní duchovní a jejich zásluhy o poutní místo v Žarošicích	58
4.	Poutník: živý člověk – kdo je vlastně poutník?	59
4.1.	Pouť – co si pod tímto pojmem představujeme?	59
4.2.	Poutník	59

4.2.1.	Výbava dnešního poutníka	61
4.2.2.	Poutníci v historii	63
4.2.3.	Očekávání poutníků.....	63
4.2.4.	Ztišení.....	65
4.2.5.	Pocity a prožitky poutníka.....	66
4.2.6.	Pouto vzájemnosti	67
4.2.7.	Chůze.....	69
4.2.8.	Jít na pouti sám nebo ve skupině?.....	70
4.3.	Pouť do nebeského Jeruzaléma	71
5.	Shrnující syntéza vybraného poutního místa	73
5.1.	Žarošice – druhý československý náboženský a politický unionistický Velehrad....	73
5.2.	Poutní místo vzešlé ze slz a utrpení.....	73
5.3.	Místo zázraků a uzdravení.....	74
5.4.	Poutní místo jako území Pravdy	75
5.5.	Živý chrám.....	75
5.6.	Smysl setkání poutníků v Žarošicích.....	76
5.7.	Místo zázračných poutí pro velkou spoustu obcí.....	76
5.8.	Stále přítomný Duch sv. Cyrila a Metoděje	77
5.9.	Jedinečné místo s historií a folklorem	77
5.10.	Poselství nápisu na ambitu ve farní zahradě	78
	Závěr.....	79
	Seznam literatury	81
	Primární literatura.....	81
	Sekundární literatura.....	82
	Další zdroje.....	83
	Použité zkratky	83
	Přílohy	84
	Příloha č. 1. – plakát s programem poutí v Žarošicích v září 2021	84
	Příloha č. 2. – plakát k Pouti za národ 31. 12. 2021 Praha – Stará Boleslav.....	85
	Příloha č. 3. – Magna charta poutníka	86
	Příloha č. 4. – Modlitba poutníků	88
	Anotace.....	89

Úvod

Téma poutí a putování je spojeno s lidstvem po celém světě od nepaměti. Tento fenomén jsem začal objevovat před třemi lety a ihned se naplnila slova zkušených poutníků o tom, že pokud se člověk jednou vydá na pouť, i přes všechna úskalí únavy, bolestí a puchýřů už nechce nikdy přestat.

Ve své diplomové práci sleduji téma fenoménu putování jedince a jeho formování a růstu, ale i téma společného putování procesí, nebo i celého lidu do nebeského Jeruzaléma. Ve svém osobním i profesním životě se jako podnikatel denně setkávám s lidmi. Proto budu před tváří Matky Boží Panny Marie hledat i pouto vzájemnosti, vztahů a lásky k bližnímu v kontextu osobního života i zaměstnání.

Při své práci prosím o posilu, vedení a pomoc u svého birmovacího patrona sv. Augustina a u Matky Boží Panny Marie.

Existence poutí je doložitelná v mnoha náboženstvích. Jsou odrazem člověka hledajícího Boha na místech, kde se nějakým způsobem projevil a dal lidem možnost snadněji pocítit svoji přítomnost. Ve své práci se primárně zaměřuji na křesťanské poutě na západě. Jako model pak využiji mně blízké jihomoravské mariánské poutní místo Žarošice.

Boží lid putoval od nepaměti. Z tohoto důvodu v úvodu své práce toto téma sleduji v Písmu svatém, a to jak ve Starém, tak i v Novém zákoně.

Jako lidé jsme povoláni putovat, a proto chci v další části svoji pozornost zaměřit na historický vývoj tématu poutí, ale i na pohnutky, které vedly a dodnes vedou člověka k tomu, aby se vzdal pohodlí domova, vystoupil z komfortní zóny a vydal se na cestu nepohodlí a fyzické námahy při pěší pouti bez využití moderních pohodlných prostředků dopravy. Navíc oproti dávné historii umožňuje dnešní doba podnikat poutě i na velmi vzdálená poutní místa po celém světě. Přesto se najde spousta poutníků, kteří tyto poutě dříve i dnes vykonají celé pěšky jako jejich předchůdci apoštolové, častokrát přímo ze dveří svého domu bez použití jediného dopravního prostředku. Toto však vyžaduje spoustu času. Mnoho poutníků tak muselo před cestou opustit i svá zaměstnání. Zamýšlím se tedy nad otázkou, co vedlo člověka k putování v minulých staletích a co ho vede dnes, když křesťané nemají oproti muslimům povinnost vykonat pouť?

Poutní místo v Žarošicích má velmi bohatou, dlouhou, ale i smutnou historii. Je to místo zasvěcené Matce Boží – Panně Marii Staré – Divotvůrkyni Moravské, propojující víru mariánskou a cyrilometodějskou. Ve své práci popisují historický vývoj až po současnost.

Téma poutí a poutničení sleduji i jako analogii osvědčených textů či životopisů svatých poutníků – sv. Ignáce, sv. Benedikta Josefa Labreho nebo ruského poutníka. Do práce se pokouším vnést i své vlastní zkušenosti a pocity získané z dosavadního putování.

V poslední části podávám souhrnnou syntézu o tomto v mnoha ohledech obyčejném a skromném mariánském poutním místě (co do bohatosti a velikosti chrámu), které je dodnes místem naděje, modliteb a proseb spousty věrných poutníků z Moravy i Slovenska.

1. Fenomén pouti v Písmu svatém

1.1. Obecný úvod

Poutě a putování patří neodmyslitelně k lidem, zejména pak k těm nábožensky založeným. Jsou nedílnou součástí tradice všech náboženství. Například muslimové mají svoji známou pouť do Mekky. Pro ně je jedním z pěti základních pilířů, které musí muslimové dodržovat. Hinduisté konají pro změnu pouť k řece Ganze, zakončenou očistným rituálem.¹ V této kapitole se budu věnovat biblickému putování křesťanů, kteří putují od nepaměti.

Na příkladu putujících historických postav nám v Písmu svatém Hospodin dosvědčuje svoji přítomnost a připravuje na putování Ježíše. Boží výzva k pouti do neznáma odvádí lidi z jejich domovů už od časů Abraháma a dobře vystihuje jistou otevřenost historie spásy, její tvořivou část. Nic není předem připraveno. Sám Bůh je prvním Poutníkem a na nás je kráčet v jeho stopách. On je *cesta, pravda a život* (Jan 14,6).² Ve Starém zákoně poutník přichází na místa, která byla posvátná všem Izraelitům. Středobodem poutí byl Jeruzalém. Novozákonní poutník pak přichází na místo, kde ho Pán očekává, kde se zjevuje i skrze jiné osoby (např. Pannu Marii) a má pro něho připravené konkrétní požehnání. To však neznamená vynucování si odměny, ale odpověď na Boží volání či pozvání, které se neodmítá.³ Vždyť sám Ježíš nakonec Samaritánce uvádí, že už nebude pouť srdce „vázána na jediné místo“, ale že člověk bude přicházet tam, kde ho Pravda a Láska bude očekávat (srov. Jan 4,4-42).

I my, dnešní Boží lid, „nový Izrael“, jsme pozváni putovat a hledat své budoucí a trvalé Boží město (srov. Žid 13,14). Ježíš nás současně posílá i do celého světa, abychom v něm působili jako světlo světa a sůl země (srov. Mt 5,13-16).⁴

1.2. Cíl pouti v Písmu svatém

V Písmu svatém najdeme několik zmínek o poutních místech, tedy o místech, kde lidé hledali setkání se svým Bohem. Jako poutní místa lze vnímat ta náboženská místa, kde se shromažďoval lid. Jako příklad můžeme uvést starozákonní Šekem, kde v Boží svatyni uzavřel Jozue smlouvu s lidem (srov. Joz 24,25), dále pak Betel (srov. 1 Sam 10,3), Beršebu (srov.

¹ Srov. Pouť, stále aktuální pastorační skutečnost? in Ambros, Pavel. Teologicky milovat církev, Olomouc 2003, s. 286-287.

² Srov. JOHN DE TAIZÉ. *Cesta Páně: novozákonní putování*. Brno: CDK, 2011. Spiritualita, s. 11.

³ Srov. LG 12.

⁴ Srov. LG 9.

Am 5,5) či Ofru (srov. Sd 6,24). Později se všechny svatyně rušily a nahradilo je jediné poutní místo, kterým byl *jeruzalémský chrám*, kde se slavila slavnost Paschy, Svátek týdnů (Letnice) a Slavnost stánků. Lid z celé Palestiny, ale i vzdálené diaspory, kam byl rozptýlen od dob babylonského zajetí, se shromažďoval okolo chrámu, aby si zachoval pravou víru a nedošlo k odklonu od svého Boha (srov. Žl 122). Klaněním se Bohu lid dosvědčoval svoji oddanost svatému městu a docházelo zde k hlubokému spojenectví Božího lidu.⁵ Cílem i smyslem poutí bylo tedy chválit Hospodina v Jeruzalémě a duchovně se tak připojit k nebeskému zástupu těch, kteří jej neustále chválí před jeho trůnem (srov. Iz 6,3; Lk 2,20; Zj 19,7), odpočinout si, setkat se s ostatními a rozšířit si i své horizonty. O chválení jména Hospodina se pak mluví v Písmu svatém i v 1 Kron 16, 35-36; Žl 106,47-48 a Žl 140,14. Opravdově však člověk chválí Hospodina pouze tehdy, pokud vyznává své hříchy (srov. Př 28, 13) a současně spoléhá i na Boží milost (srov. Žl 32,5) nebo pokud současně vypočítává Boží dobrotu.⁶

Poutě jako takové však nejsou pouze návštěvou nějakého posvátného místa, na kterém se Bůh v dějinách projevil, ale jsou i eschatologickou událostí. Dalo by se říci, že jde o dny spásy, dny shromáždění poutníků všech národů, včetně nevěřících. Pro úplné porozumění významu poutnických míst pro izraelský národ je pak vhodné připomenout zejména starozákonní žalmy 120 – 134, které toto přiléhavě vykreslují.

„Zaradoval jsem se, když mi řekli:

Pojďme do Jahvova domu!

Konečně se zastavují naše nohy

v tvých branách, Jeruzaléme!

Jeruzalém vystavěný jako město,

semknuté v jediný celek,

Tady, kam vystupují kmeny,

Jahvovy kmeny,

Má Izrael proč vzdávat díky

Jahvovu jménu.“ (Žl 122, 1-4)

⁵ Srov. Pout', stále aktuální pastorační skutečnost? In: Ambros, P. *Teologicky milovat církev*, Olomouc 2003, s. 287; srov. BARBARIČ, Slavko, z přednášky v Neumu, 1999, dostupné z:

http://www.marianskecentrum.sk/trips_to_medjugorje.php [cit. 2021-5-16].

⁶ Srov. HELLER, Jan a Jiří BENEŠ. *Poutní písně: výklad žalmů 120-134*. Praha: Návrat domů, [2015], s. 37.

1.3. Impulz k pouti v Písmu svatém

Podle zkušenosti proroků z Písma svatého můžeme usuzovat, že prvním impulzem k pouti byla „výzva“. Výzva opustit město, opustit každodenní život a vydat se na cestu hledání pokoje a ticha.⁷ Přistoupení na výzvu není ztrátou svobody, naopak jde o její plné nabytí. Zdrojem svobody je totiž víra. Putování ve víře pak není žádným bezcílným bloumáním, ale ani komfortním uvelebením v prázdných ruinách všedního života.⁸ Na pouti je třeba jít na *Poušť*, následně se vydat k *Vrcholu*, vystoupit na něj, modlit se na místech, kde se modlili a setkávali s Bohem proroci.

Výše uvedená poutnická praxe v Písmu svatém ukazuje, že nejdůležitějším starozákonním místem byl chrám, který byl centrem, kde se setkávali věřící při modlitbě a postu. Chrám byl současně místem, kam lidé přinášeli různé oběti a votivní dary, probíhaly zde obřady a docházelo zde ke smíření lidu s Bohem. Lidské se tak vztahuje k nebeskému a nebeské se současně sklání k lidskému.⁹ Po tomto setkání se věřící vraceli do svých domovů posíleni prožitkem Boží přítomnosti a byli připraveni přijmout svoje úlohy a konat dobro. Poutník si přináší s sebou na poutní místo svá přání, ale současně je obtěžkán i svými hříchy a těžkostmi v očekávání, že vše uvidí ve světle Boží lásky a Božího milosrdenství a tím prožije i naplnění novozákonní Ježíšovy výzvy: „*Přijďte ke mně všichni, kdo se lopotíte a prohýbáte pod břemenem, a já vám ulehčím*“ (Mt 11,28). K tomuto však potřebuje poutník dostatek času. Nesmí spěchat, musí se umět zastavit, dát si na čas, „vystoupit na vrch“, v *Chrámu* se setkat v modlitbě s Bohem, zažít odpuštění, pokoj a třeba i slzy.¹⁰

S pojmem „vystoupit na vrch“ je v Písmu svatém spojen žalm 120, který je nazýván „Zpěvem výstupu“. Hebrejská Bible nazývá putování do Jeruzaléma stoupáním a cestu zpět klesáním. Nejde jen o geografické označení Jeruzaléma, který leží na horách, ale jde o oblast duchovně vyšší než všechny ostatní. Totéž srovnání lze použít i pro tzv. duchovní pouť, kdy cestou srdcem stoupáme do duchovního Jeruzaléma a cestou zpět jsme vystaveni nebezpečí podobně jako biblický člověk sestupující z Jeruzaléma do Jericha (srov. Lk 10,30). Výraz „stoupání“ je v hebrejštině technickým termínem pro „výroční pouť“ do chrámu a pro starozákonní lid

⁷ Srov. BARBARIČ, Slavko, z přednášky v Neumu, 1999, dostupné z:

http://www.marianskecentrum.sk/trips_to_medjugorje.php [cit. 2021-5-16].

⁸ Srov. JOHN DE TAIŽÉ. *Cesta Páně: novozákonní putování*. Brno: CDK, 2011. Spiritualita, s. 11.

⁹ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 48.

¹⁰ Srov. BARBARIČ, Slavko, z přednášky v Neumu, 1999, dostupné z:

http://www.marianskecentrum.sk/trips_to_medjugorje.php [cit. 2021-5-16].

platilo, že se má třikrát do roka ukázat před Hospodinem v Jeruzalémě (srov. Ex 23,14; Dt 16,16). Povinné bylo minimálně jedno putování, a to především o Velikonocích. Z Nového zákona známe toto putování v podání Josefa a Marie s dvanáctiletým Ježíšem (srov. Lk 2,41). Velikonoční putování bylo pro tehdejší lid nejdůležitějším obdobím roku, ale i celého života (srov. Žl 84). Za slovem Božím, živým Hospodinovým slovem, však museli putovat a nebylo to putování snadné. Člověk musel podstoupit námahu a nepohodlí (to platí stejně i pro dnešní poutníky). Poutníci se však na takovou pouť celý rok velice těšili, podobně jako my se dnes těšíme například na dovolenou. Během celé cesty zpívali písně (srov. 2 Sam 6,5), zejména pak v momentě, kdy byl Jeruzalém na dohled, a taktéž v poslední části výstupu k chrámu. Žalmy 121–132 celkově ukazují situaci poutníka ve vzdálené pohanské zemi, jeho výzvu k pouti, rozhodnutí se na ní i podílet a také popisují zážitky z cest a zejména pak i radosti z cíle. Tyto žalmy byly pro tehdejší lid liturgií příchodu do jeruzalémského chrámu. Při poutích do Jeruzaléma však nešlo jen o splnění povinnosti, šlo i o vnitřní ztotožnění se s lidem putujícím z egyptského otroctví.¹¹ Současně šlo i o předběžné putování na místo s živým Božím slovem, kterým Bůh odpovídá dodnes i nám na naše volání o pomoc, a jednou se pak stane putováním na místo před tvář *Slova* vtěleného a vzkříšeného, kde se toto volání promění v radostnou píseň chval a projevy vděčnosti.¹²

1.4. Příklady putování ve Starém zákoně

1.4.1. Abrahám

V případě biblické postavy praotce Abraháma mluvíme spíše o neustálém kočování, které můžeme považovat za prapůvodní vzor dnešního putování. Za povšimnutí stojí, že je to sám Bůh, kdo v Chráranu povolává Abrama putovat důležitými slovy pro celý kánon Starého zákona:

„Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnáním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, proklejí ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země.“
A Abram se vydal na cestu, jak mu Hospodin přikázal (Gn 12, 1–4).

¹¹ Srov. HELLER, Jan a Jiří BENEŠ. *Poutní písně: výklad žalmů 120-134*. Praha: Návrat domů, [2015], s. 8-9.

¹² Srov. tamtéž, s. 17.

Bůh je zde tím, kdo oslovuje již před poutí, je iniciátorem a současně Abramovi přislubuje požehnání a i to, že se stane prostředníkem požehnání pro národy. Posílá jej na pouť do cizí země, kde nikoho nezná (analogie s dnešním putováním za hranice vlasti, např. do Santiaga de Compostela). Musí opustit své rodiště a přerhat všechny svazky, které ho pojí s domem jeho otce. Poslušně putuje z místa na místo, žije ve stanech. To je údělem všech poutníků, kteří se rozhodnou vyslyšet volání k následování (srov. Žid 13,14). Putuje celým v té době známým světem, sestupuje i do Egypta a manifestuje tak Boží svrchovanost nad celým světem, včetně Egypta. Ale jedině v neznámém prostředí mimo zažité stereotypy uvažování a vztahů může růst vztah mezi poutníkem Abramem a Bohem.¹³ Čas Boží však není časem lidským. Abram putuje a prožívá běžné lidské těžkosti. Kolísá ve víře, nemá trpělivost, chybuje jako každý smrtelník (srov. Gn 14–16). Uzavírá s Hospodinem smlouvu a Ten mu mění jméno na Abrahám (srov. Gn 17). Abrahám nakonec obstojí i ve velké zkoušce víry při pouti k obětování svého vytoženého syna Izáka, Božího daru Abrahámovi a Sáře v jejich vysokém věku, kdy tiše a bez námitek projeví svoji nezlomnou věrnost a víru (srov. Gn 21-22).¹⁴ Taktéž Izák, přítomný účastník této zkoušky víry, od něhož vzešel později celý izraelský národ, putoval spolu s otcem do země Mória, jakoby tvořili jedno tělo¹⁵ a cestou spolu rozmlouvali a posilovali se ve své odhodlané víře a důvěře v Boha, v jeho všemohoucnost.¹⁶ Není pak náhodou, že hora v zemi Mória (srov. Gn 22,2) je tradicí spojována se Siónem, tedy stejným místem, na kterém později za krále Šalamouna vyrostl jeruzalémský chrám (srov. 2 Kron 3,1), cíl poutí všeho izraelského lidu. Můžeme tedy říci, že všechna Boží zaslíbení, včetně těch daných praotci Abrahámovi, jsou *Ano* v Kristu (srov. 2 Kor 1,20) a křesťané jsou považováni za potomky poutníka Abraháma (srov. Řím 9,8). Postava praotce Abraháma je pak celkově názorným příkladem člověka víry, a to nejen pro židy a křesťany. Příkladem a současně podporou v našem každodenním zápase, a to nejen na poutích.¹⁷

¹³ Srov. DILLARD, Raymond B. a Tremper LONGMAN. *Úvod do Starého zákona*. Praha: Návrat domů, 2003, s. 46-47; srov. *Výklady ke Starému zákonu*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991, s. 74-77; srov. SLEZÁK, Josef. *Fenomén „východního“ poutníka v české duchovní literatuře. Vybrané impulzy z duchovního života*. Olomouc, 2014, s. 23-24.

¹⁴ Srov. HOCHMANN, František. *Putování praotců: od Abraháma k Jákobovi*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1986, s. 109-112.

¹⁵ Srov. *Výklady ke Starému zákonu*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991, s. 111.

¹⁶ Srov. HOCHMANN, František. *Putování praotců: od Abraháma k Jákobovi*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1986, s. 63.

¹⁷ Srov. DILLARD, Raymond B. a Tremper LONGMAN. *Úvod do Starého zákona*. Praha: Návrat domů, 2003, s. 47-49.

1.4.2. Mojžíš

Z pohledu putování, ale i celého Starého zákona je důležitou postavou Mojžíš, kterého Hospodin oslovil podobně jako Abraháma. Už s jeho narozením a výchovou v Egyptě jsou spojeny zázračné události. Mojžíš, v překladu z vody *vytahující*, byl po narození zachráněn vytažením z vody, aby později sám *vytáhl* lid Izraele z Egyptského otroctví. Boží prozřetelnost vyvede Mojžíše na poušť, kde stráví putováním většinu života. Nejprve utíká z Egypta před hněvem faraóna do midjánské země, kde k němu promluví Hospodin u Chorébu z hořícího keře. Mojžíš se Hospodinu nejprve vzpírá, ale nakonec uposlechne, stává se poutníkem a hlavním aktérem nejdůležitějšího činu Boží spásy ve Starém zákoně – exodu, na který následně navazuje vydání Zákona a vybudování stánku¹⁸. Téma exodu se potom neustále opakuje nejen ve Starém, ale i v Novém zákoně. Zejména proroci pak vnímají pozdější babylonské zajetí jako druhé egyptské zajetí, po němž bude taktéž následovat putování pouští zpět do zaslíbené země (srov. Iz 35,5-10; 40,3-5; 43,14-21; Oz 2,14-16). Mojžíš se vydává na pouť, u které neví, kudy půjde, jak dlouho bude putovat, co bude jíst a pít a co ho na pouti čeká. Věrně poslouchá Hospodina a putuje neustále vpřed i přes reptání lidu. Návrat zpět není možný. Hospodin dává Mojžíšovi příslib uzdravení: „Dbej mých přikázání a já tě nepostihnu žádným zlem, kterým jsem potrestal Egypt“ (Ex 15,26). Těžký úkol i pro nás smrtelníky v dnešní době – být poslušným a věrným služebníkem Božím. Putující Izraelci si zvykají každodenně spoléhat na Hospodina. Žádný den se neobejde bez Boží pomoci, která jim dává pokrm k přežití jako předzvěst dnešní eucharistie (srov. Ex 16,35). Dostávají taktéž vodu, bez které se žádný poutník neobejde a která je i symbolem Ducha (srov. Ex 17,6). Přesto reptají... Další události putování nám pak ukazují, že bez vytrvalé modlitby se na pouti neobejdeme a nelze bez ní ani porazit nepřítel. Příkladem jsou nám umdlévající zvednuté ruce Mojžíše v bitvě s Amalekem (srov. Ex 17,8-16).

Mojžíš byl velmi impulsivní, dnes bychom ho možná nazvali cholerikem. Měl však i velký zápal pro spravedlnost. Při setkání se svým tchánem Jitrem (srov. Ex 18n) se mu dostalo poučení, že je třeba být nejen pokorný, ale naučit se přijímat Boží pomoc třeba i prostřednictvím Božích poslů, kteří ho na pouti usměřují a pomáhají mu (jak důležité uvědomění i pro dnešního poutníka).

¹⁸ Pozn: Stánek se stal důležitým symbolem Boží přítomnosti pro putující lid Izraele, ale symbolem pouze dočasným, později nahrazený chrámem v Jeruzalémě. Srov. DILLARD, Raymond B. a Tremper LONGMAN. *Úvod do Starého zákona*. Praha: Návrat domů, 2003, s. 63.

Na příkladu setkání Mojžíše s Bohem na Chorébu v oblaku a v bouři (srov. Ex 19-20n) si můžeme uvědomit, že setkání s Bohem opravdu není pro obyčejné turisty. Vyžaduje určité vědomé vstoupení do důvěrného prostoru k Bohu. Nelze stát opodál, jak to udělal v tomto případě lid Izraele. Dnešní křesťané pak mohou vnímat exodus i v eschatologické rovině tak, že prožívají své životy jako putování pouští v očekávání odpočínutí v zaslíbené zemi, tj. v nebi.¹⁹

1.4.3. Eliáš

V souvislosti s poutnictvím se nám u proroků dostává nejvíce informací u proroka Eliáše, byť výzva k putování se dotýká všech proroků. Písmo svaté nabízí i mnoho paralel mezi postavami Mojžíše a Eliáše. I Eliáš reaguje podobně jako Abrahám a Mojžíš na Hospodinovo vyzvání (srov. 1 Král 17,3) a vydává se na cestu. Před hladem putuje nejdříve k potoku Kerítu, kde mu jídlo přinášejí havrani (srov. 1 Král 17,6). Na Hospodinovu výzvu putuje i dál k vdově do Sarepty (srov. 1 Král 17,9). Je poslušný poutník, vnímá Hospodinovo slovo a Bůh se neustále stará o jeho pokrm. Díky neochvějně Eliášově důvěře v Boha mu Hospodin dává i moc vzkřísit syna této vdovy (srov. 1 Král 17,22) a taktéž zvítězit v souboji s pohanskými proroky na hoře Karmel (srov. 1 Král 18). Je taktéž známý na svou dobu odlišným způsobem odívání (srov. 2 Král 1,8). Později se vydává na cestu do pouště, aby unikl před Jezabel, která mu usiluje o život. Po setkání s andělem putuje 40 dní (oproti Ježíšovi však podléhá beznaději) a setkává se s Hospodinem na Chorébu. Tato Eliášova další autentická zkušenost ze setkání s Hospodinem mu dodá sílu pro další putování k damašské poušti a plnění Boží vůle (srov. 1 Král 19,15-16). Jako zástupce proroků je v Novém zákoně spojován s Mojžíšem a s Ježíšem na hoře proměnění (srov. Mt 17,3-4; Mk 9,4-5; Lk 9,30-33). Eliáš je věrným starozákonním poutníkem, plným Ducha, ničící nepřátele Jeho ohněm, kterým je současně očišťován.²⁰

¹⁹ Srov. *Výklady ke Starému zákonu*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991, passim; srov. DILLARD, Raymond B. a Tremper LONGMAN. *Úvod do Starého zákona*. Praha: Návrat domů, 2003, s. 56-60; srov. SLEZÁK, Josef. *Fenomén „východního“ poutníka v české duchovní literatuře. Vybrané impulzy z duchovního života*. Olomouc, 2014, s. 24-25.

²⁰ Srov. DILLARD, Raymond B. a Tremper LONGMAN. *Úvod do Starého zákona*. Praha: Návrat domů, 2003, s. 156-157; srov. SLEZÁK, Josef. *Fenomén „východního“ poutníka v české duchovní literatuře. Vybrané impulzy z duchovního života*. Olomouc, 2014, s. 27.

1.5. Příklady putování v Novém zákoně

1.5.1. Josef a Marie

V poslušnosti Písma svatého putovala nejprve sama Panna Maria k Alžbětě (srov. Lk 1,39-45). Vyráží přiložit ruku k dílu ihned jak se dozvídá, že je Alžběta těhotná. Bylo to pro ni překvapivé, protože Zachariáš a Alžběta nemohli mít děti. Byli sice bezúhonní a spravedliví, ale bezdětní a ve vyšším věku. Stávají se tak důstojnými nástupci Abraháma a Sáry. Marie se vydává na cestu ve spěchu, aby bez odkladu splnila Boží vůli. Vyšla se na pouť, aby propojila život posledního starozákonního proroka Jana Křtitele s Ježíšem.²¹

Putování Svaté rodiny začíná ještě před narozením Ježíše. Josef s Marií putují z galilejského města Nazareta vzhůru do Judska do města Davidova – Betléma, nejen aby naplnili příkaz císaře Augusta, ale aby se naplnilo, co bylo prorokováno o narození Mesiáše. Během těchto dní se jim v Betlémě narodí Ježíš (srov. Lk 2,1-21). Když uplynul potřebný čas, přichází Svatá rodina do Jeruzaléma, aby s Ježíšem předstoupili v chrámu před Pána, jak je to psáno v Zákoně o všem prvorozeném mužského rodu, a zasvětili ho Pánu (srov. Lk 2,29).²² Díky Josefově ochotě dát se vést od Boha Svatá rodina často putuje i dále. Nejprve před nařízením krále Heroda do Egypta a po jeho smrti zpět do Nazareta. Sotva narozený Ježíš tak osobně podniká tisíciletou pouť, kterou před ním uskutečnil jeho lid.²³

Dalším významným putováním Svaté rodiny, o kterém je zmínka v Písmu svatém, je pravidelná roční pouť do Jeruzaléma. Takto byl zvyklý veškerý izraelský lid putovat po staletí. V době, kdy bylo Ježíšovi 12 let, se však odehrála podstatná příhoda. Při cestě zpět si na konci dne všimnou Josef s Marií, že s nimi Ježíš není. Putovali tehdy celé rody, skupiny byly velmi početné a nebylo tak divu, že rodiče své dítě nemuseli mít nutně na očích. Domnívali se, že je součástí skupiny poutníků a předpokládali, že je s jinými dětmi. Hledali ho a když ho nenašli, vydali se ho hledat zpět do Jeruzaléma. Ježíše našli po *třech dnech* v chrámu, kde seděl uprostřed učitelů, poslouchal je a dával jim otázky. Ježíš na vystrašený dotaz Marie odpovídá s podivením: „Proč jste mě hledali? Což jste nevěděli, že mám být v tom, co je mého Otce?“ Ale tomu Josef s Marií neporozuměli. Putovali potom společně domů do Nazareta a Ježíš jim byl poddán (srov. Lk 2,41-52).²⁴

²¹ Srov. JOHN DE TAIZÉ. *Cesta Páně: novozákonní putování*. Brno: CDK, 2011. Spiritualita, s. 21.

²² Srov. MIKULÁŠEK, František. *Nový zákon*. Praha: Nakladatelství Řád, 1994, s. 41-43.

²³ Srov. JOHN DE TAIZÉ. *Cesta Páně: novozákonní putování*. Brno: CDK, 2011. Spiritualita, s. 20.

²⁴ Srov. MIKULÁŠEK, František. *Nový zákon*. Praha: Nakladatelství Řád, 1994, s. 45.

1.5.2. Ježíš

Byl největším novozákonním Poutníkem. Podle Markova evangelia, jež se stalo předlohou i pro Matouše a Lukáše, byl Ježíšův pozemský veřejný život rozdělen do dvou fází putování. V té první Ježíš působí jako potulný kazatel v Galileji a v té druhé pak putuje do Jeruzaléma, místa jeho ukřižování a zmrtvýchvstání. Ježíš přichází do měst i vesnic, vstupuje do synagogy (srov. 3,1; 6,2), občas pobude u někoho v domě (srov. 2,1.15; 3,20), kráčí po poli (srov. 2,23), často taktéž po břehu Galilejského jezera (srov. 2,13; 3,7; 4,1), vystupuje na horu (srov. 3,13). Ježíš nikdy není na jednom místě, neustále putuje. Jeho život je životem na cestě. Slovy Písma svatého by se dalo říci, že nemá, kde by hlavu složil (srov. Lk 9,58). Putuje od jedné vesnice k druhé (srov. Mk 6,6). Jeho putování je pro nás klíčem k jeho skutečné identitě. Prostřednictvím Ježíšova pozemského putování k nám promlouvá Bůh a sděluje nám tajemství svého bytí a lásky.

V osobě poutníka Ježíše dochází k propojení Starého a Nového zákona:

„Když byl Jan vydán, přišel Ježíš do Galileje, hlásal Boží evangelium a říkal: „Čas se naplnil a Boží království je blízko; činite pokání a věřte evangeliu.“ (Mk 1,14-15).

Konec činnosti posledního starozákonního proroka Jana je koncem jedné éry Smlouvy, na kterou navazuje nový začátek, který je naplněním starozákonních tužeb a tím je Ježíš. Přišel Ježíš! Toto jedno sloveso *přišel* nám okamžitě evokuje všechny starší příchody a zásahy Boha do dějin spásy. *Bůh je ten, který přichází*. Přichází např. bojovat za svůj lid (srov. Dt 33,2; Sd 5,4; Žl 68,8.18; Iz 30,27; 40,10; Mich 1,3; Hab 3,3) a tento jazyk používají i proroci po zajetí v Babylónu (srov. Iz 59,19-20; 63,1; 66,15; 35,4; Zach 14,5 nebo Žl 50,3). Ježíš přichází, aby jednal místo starozákonního poutníka Boha (srov. Mk 10,45; Lk 19,10). Ježíš svým příchodem do Galileje navázal na výrok proroka v babylonském zajetí:

„Jak jsou krásné na horách nohy posla, jenž zvěstuje pokoj, posla radostných zvěstí, jenž ohlašuje spásu, jenž říká Siónu: Tvůj Bůh vládne.“ (Iz 52,7).

Příchodem Ježíše vstupuje Boží *Absolutno* do lidské historie.

Počátek veřejného působení Ježíše je nápadnou paralelou s počátkem Božího lidu, jak jsem ji uvedl u praotce Abraháma (srov. Gn 12,1-4). Jde taktéž o svobodný dar nového života, který vede k zásadní změně života. Ještě lépe je to následně vidět u povolání učedníků k následování (srov. Mk 1,16-20). Oni musí taktéž vše opustit, stávají se poutníky na cestě,

součástí Ježíšova triumfálního průvodu (srov. 2 Kor 2,14). V osobě Ježíše přichází místo neviditelného poutníka Boha člověk, lidská bytost a s ním i království Boží.

Ježíšovo putování do Jeruzaléma je cestou i cílem současně. Je naplněním toho, o čemž už mluvili Mojžíš a Eliáš: cesty (exodu), která má být dokonána v Jeruzalémě (srov. Lk 9,30-31).²⁵ Ukřižování však není statickým závěrem, je začátkem Ježíšova putování s učedníky až na sám konec země (srov. Sk 1,8). Vzkříšený Ježíš se stává ještě větším poutníkem a pouhé setkání s ním pohání jiné k vydání se na cestu. Ježíš je neustále v pohybu, on je Cesta (srov. Jan 14,6) k Otci i k lidem.²⁶

Ježíš je současně i východiskem pouti. Jeho příchod se stává důvodem pro jiné, aby k němu přicházeli (srov. Jan 1,35-39; 3,2; 4,7; 11,20.29; 6,5.24; 10,41; 11,45; 12,9.11.18-19).²⁷

Analogii se Starým zákonem pak najdeme i mezi přechodem Rákosového moře pod vedením Mojžíše a křtem Ježíše v Jordánu Janem Křtitelem. Ježíš stejně jako lid Izraele odchází na poušť, kde stráví 40 dnů (analogie s čtyřiceti lety putování izraelského lidu pouští) a je pokoušen (srov. Mt 4,1-11) stejně jako lid Izraele. On však v této zkoušce obstál.²⁸

Ježíš je podstatou pouti i pro nás. Kdo nejde s Ježíšem, není poutníkem, ale pouhým turistou.

1.5.3. Sv. Pavel

Civilním jménem Saul z Tarsu byl původně farizejem a velkým nepřítelem křesťanské komunity, kterou považoval za novou kacířskou židovskou sektu. K jeho obrácení došlo po jeho zážitku na cestě do Damašku (srov. Lk 9,3-5, 22,6-8; 26,13-15).²⁹ Je autorem většiny epištol Nového zákona a současně velkým poutníkem oblastí kolem Středoziemního moře. Je šířitelem evangelia do světa pohanů, „Řeků i barbarů, vzdělaných i nevzdělaných“ (srov. Řím 1,14). V různých městech zakládá církevní obce, cítí za ně odpovědnost a má o ně starost (srov. 2 Kor 11,28). I my dnes máme taktéž účast na tomtéž společenství, které v době putování sv. Pavla spojilo muže a ženy ve městech kolem Středoziemního moře. Sv. Pavel se při svém putování snaží napodobovat život „církvě Boží v Kristu Ježíši, které jsou v Judsku“ (srov. 1 Sol 2,14) a jsou vzorem pro druhé (srov. 1 Sol 1,7). Současně učí i jiné projevy takového

²⁵ Srov. JOHN DE TAIZÉ. *Cesta Páně: novozákonní putování*. Brno: CDK, 2011. Spiritualita, s. 27-33.

²⁶ Srov. tamtéž, s. 103.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 83-84.

²⁸ Srov. DILLARD, Raymond B. a Tremper LONGMAN. *Úvod do Starého zákona*. Praha: Návrat domů, 2003, s. 59-60.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 112.

společenství, jakými jsou *modlitba, vzdávání díků, povzbuzení a útěcha*. Sv. Pavel vybízí k vzájemné lásce a harmonii (srov. 1 Sol 5,13-15), k životu v radosti a modlitbě (srov. 1 Sol 5,16-18), ale i k bdělosti a střízlivosti (srov. 1 Sol 5,6) a k pohotovému rozpoznávání darů Ducha svatého a jejich pěstování (srov. 1 Sol 5,19-21). V tomto všem osobně nacházím významnou analogii s dnešním poutníkem a s vlastními prožitky z putování.

Sv. Pavel se cítí být povolán za apoštola (srov. 1 Kor 1,1; Řím 1,1), je nejmenším z nich (srov. 1 Kor 15,9), byť se s Ježíšem nesetkal při jeho pozemském putování, ale vzkříšený Kristus pronikl do jeho života (srov. 1 Kor 15,8), vyvolil si ho, povolal a následně i vyslal putovat do světa (srov. Gal 1,15n; Řím 15,16n). S Pavlem v něm přichází Bůh povolat druhé ke svatosti (srov. 1 Kor 1,2; Řím 1,7), ale i ke společenství s ním (srov. 1 Kor 1,9).

Sv. Pavel stejně jako dnešní poutník putuje i po niterných cestách svého srdce. Prohlašuje, že má věřící ve svém srdci (srov. Flp 1,7), čímž má na mysli svoji podobnou jednotu se vzkříšeným Kristem a dochází ke konstatování, že v něm žije Kristus (srov. Gal 2,20; srov. Flp 1,21). Pavlovy listy jsou pro nás hlubším pohledem na putování Pána a návodem, jak jít dál na naší pouti společenství spolu se vzkříšeným Ježíšem.³⁰

³⁰ Srov. JOHN DE TAIZÉ. *Cesta Páně: novozákonní putování*. Brno: CDK, 2011. Spiritualita, s. 121-131.

2. Fenomén pouti v dějinách křesťanské spirituality

2.1. Jsme povoláni putovat

Předcházející kapitola o Písmu svatém mi zjevuje skutečnost, že člověk má udělat vše k přijetí toho, co pro něj Bůh ve své lásce připravil. K tomu jsme všichni povoláni. To ale není možné bez obrácení, které je cestou k pokoji, na které za sebou necháme vše, co nám brání v tomto pokoji žít nebo jen tento pocit zažít. Je totiž třeba vzdát se všeho, co nabízí tento svět a otevřít se Bohu, který je tímto pokojem. To však obnáší, aby se jednotlivci, rodina a občas i celý národ nejen modlili, ale i prosili, milovali, věřili, odpouštěli si a smířovali se. Takto je možné přemoci všechny těžkosti a dojít k slibovanému pokoji od Pána. Zvláštním způsobem se právě toto odehrává na poutích, které jsou odrazem člověka hledajícího Boha na místech, kde se nějakým způsobem projevil a dal lidem možnost snadněji pocítit svoji přítomnost. Téhož Boha lze také najít i u některých zvlášť obdarovaných osob, které svým životem dosvědčují znamení Božské přítomnosti.³¹

Vydat se na pouť vyžaduje rozhodnutí, které je obestřeno tajemstvím, kouzlem a zázrakem v jednom. Tato jistá přitažlivost je stejná jak pro člověka věřícího, tak i hledajícího, který nemusí mít s církví nic společného. Podle šetření OSN se každým rokem vydá na pouť na celém světě 300-350 milionů lidí z náboženských důvodů ve snaze navštívit posvátná místa. Významně vzrůstá i počet putujících žen. Současně roste i počet poutních cest. Také naše země je protkaná sítí poutních cest. Zmíňme například Cyrilometodějskou cestu Svatý Kopeček – Hostýn – Velehrad, Vranov nad Dyjí – Velehrad, Via Sancta Mariana z Prahy do Staré Boleslavi, z Březnice na Svatou Horu u Příbrami či Skokovskou poutní stezku. Velký rozmach zažívá poutnictví i v sousedním Německu, Rakousku, Slovensku i Polsku. Všechny naše poutní stezky nesou v sobě stopy staletí a první kapitola nám ukázala, že motiv pouti je hluboce zakotven nejen ve všech abrahámovských náboženstvích, ale i v židovství, křesťanství či islámu.³²

³¹ Srov. BARBARIČ, Slavko, z přednášky v Neumu, 1999, dostupné z: http://www.marianskecentrum.sk/trips_to_medjugorje.php [cit. 2021-5-16].

³² Srov. Musím jít dál, neboli malé zamyšlení teologa nad poutnictvím. In: AMBROS Pavel, *Ročenka Matice velehradské 2020*, Velehrad, 2021, s. 69.

2.2. Pout' vs náboženský turismus

Na úvod tématu považuji za důležité rozlišit mezi křesťanskou poutí a náboženským turismem (návštěvou nějakého náboženského místa). Toto myslím dobře popsal P. Pavel Ambros:

„Od turismu se pout' liší osmi znaky: obsahuje vždy prvek očekávání víry, má kající ráz (očišťování napomáhá člověku nalézt svoji celistvost, kvůli které se vydává na cestu hledání), dává přednost samotě být sám se sebou a v sobě (poutník však zůstává i otevřen setkání), hledá ticho k vytvoření vnitřního prostoru přebývání v sobě před tváří Nejvyššího, vyjadřuje své úsilí navenek rituály a projevy zbožnosti, zanechává za sebou to, o co se dříve opíral a navenek to vyjadřuje potřebou zanechat na posvátných místech stopu po své námaze (votivní dary), raduje se především z vítězství nad sebou samým a na konci pouti dochází k přesvědčení, že pout' nikdy nekončí. Proto se vydává na pout' vždy znovu a znovu.“³³ V případě pouti nejde tedy o výlet, ale o vnitřní setkání s Pánem při dnech putování v tichosti, modlitbě, bolesti údů, únavě, ale i v radosti a touze po dalším setkání a putování.

2.3. Historie poutnictví

2.3.1. Počátky od 4. století

S poutnictvím se setkáváme již od čtvrtého století po Kr., kdy se lidé různých stavů – chudí i bohatí, nemocní i zdraví, zoufalí či šťastní vydávali na cesty, jejichž cílem bylo na posvátných místech vzdání chvály a díky Bohu, ale i činy pokání. Poutě tak jsou nedílnou součástí evropských dějin.³⁴ K prvním poutím do Svaté země napomohly stavby křesťanských chrámů, objev ostatků svatého kříže císařovnou Helenou či stavba bazilik za vlády jejího syna císaře Konstantina.³⁵ Z dávné historie známe poutě jednotlivců, ale i poutě celých skupin či dokonce církevních společenství, jako bylo např. putování Izraele pod vedením Mojžíše.³⁶ Známe také poutě v duchu křížových výprav proti novověrcům.³⁷ Výhodou pro poutníky v Evropě byl od 4. století nábožensky jednotný prostor. Křesťané se navíc měli řídit evangeliem a poutníky přijímat tak, jako by šlo o samotného Ježíše (srov. Mt 25,35), a pomáhat jim po vzoru

³³ Musím jít dál, neboli malé zamyšlení teologa nad poutnictvím. In: AMBROS Pavel, *Ročenka Matice velehradské 2020*, Velehrad, 2021, s. 69-70.

³⁴ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 11.

³⁵ Srov. Musím jít dál, neboli malé zamyšlení teologa nad poutnictvím. In: AMBROS Pavel, *Ročenka Matice velehradské 2020*, Velehrad, 2021, s. 70.

³⁶ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 11.

³⁷ Srov. tamtéž, s. 12.

milosrdného Samaritána (srov. Lk 10,30-37). Při účasti na bohoslužbě cestou se tak mohl poutník cítit téměř jako doma. Byť nemusel vždy všemu rozumět, mohl se spolu s ostatními aktivně účastnit liturgie při zpěvu *Kyrie eleison* či odříkávání *Pater noster*, často mnohem horlivěji než domácí tak prosit Pána Boha o slitování a chléb náš vezdejší.

Během středověku určovala obsah pouti církevní autorita. Poutník se statusem křesťana tak byl církví chráněn, bylo mu často dopřáno mimořádné úcty a přízně. Putování však nebylo vždy zcela bezpečné, ale postupným rozvojem a vznikem měst a klášterů se stávaly cesty bezpečnějšími. V horách stavěli obětavci hospice, ve městech se pak zakládaly špitály a bratrstva. Na těchto místech bylo o poutníky vždy dobře postaráno, navíc zdarma, zejména pokud byl schopen poutník předložit doporučující listy. Až na přelomu tisíciletí s rostoucí oblibou organizovaných poutí se začaly objevovat placené hostince. Přesto i v dnešní době může poutník narazit na místa, kde zaplatí tzv. „vatikánskou měnou – zaplaťpánbůh“.³⁸

2.3.2. Cíle poutníků dříve a dnes

Snad každý národ má svého svatého, jehož ostatky uctívá a vydává se k jeho hrobu. Tak jako u nás uctíváme svatého Václava jako národního světce, mají Maďaři svůj vztah ke Štěpánovi, Irové k Patrikovi, Angličané k Tomáši Becketovi, Němci k Bonifácovi atd. Prapůvodním cílem poutníků byla svatá země – Palestina a zejména Jeruzalém, místa Kristova učení, putování, působení, ale i ukřižování a zmrtychvstání. Postupný vývoj v této části světa začal díky válkám a lupičům z řad muslimů i křesťanů nahrávat bezpečnějším poutím v Evropě, zejména do Říma, centra západního křesťanství. Současně byl Řím místem věčného odpočinku apoštolů Petra a Pavla a mnoha mučedníků. Velký vliv pro další utváření spirituality poutí měla i úcta ke sv. Martinovi. Tento voják a biskup byl pro Franky národním světcem, k jehož hrobu v Tours přicházeli jak králové, tak i prostý lid. Je považován za ochránce slabých a nemocných a je zobrazován, jak se dělí s žebrákem o plášť – obraz křesťanské lásky.³⁹

³⁸ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 20-22; srov. Musím jít dál, neboli malé zamyšlení teologa nad poutnictvím, in: AMBROS, Pavel, *Ročenka Matice velehradské 2020*, Velehrad, 2021, s. 72.

³⁹ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 24-25; srov. Musím jít dál, neboli malé zamyšlení teologa nad poutnictvím. In: AMBROS Pavel, *Ročenka Matice velehradské 2020*, Velehrad, 2021, s. 70.

S rostoucím počtem svatých ve středověku rostl i počet poutních míst. Tito noví svatí se stali novodobými apoštoly, kteří byli navíc úzce propojeni s daným poutním místem. Zde se projevuje síla Ježíše Krista zmrtevýchvstalého. Ta se stává na daném místě při pouti přítomnou a stala se důležitým katalyzátorem další poutní aktivity. Tato lokální poutní místa s ostatky postupem času nabyla na významu a zastínila i posvátná místa ve Svaté zemi. Došlo tak k jakémusi přenesení Jeruzaléma do mnoha míst Evropy jako předobraz úcty ostatních míst, které se staly kultem světců. Zdrojem úcty ke světcům byla paměť. Nešlo o to vyvolávat si na poutním místě nějaké vzpomínky na události z doby minulé, ale mít účast na přítomném tajemství ve věčné paměti Boží. Podobně je to např. i s hříchem, který je po odpuštění nahlížen Boží pamětí jako nové stvoření.⁴⁰

Sílilo také uctívání Panny Marie, Matky Boží. Bylo to často v souvislosti s místem zjevení Panny Marie nebo s místem, kde uchovávali nějakou relikvii či obraz. S koncem středověku se dostává na významu dalším poutním místům v Evropě jako jsou italské Loreto v 16. století, francouzské Lurdy v 19. století, či portugalská Fatima ve 20. století.⁴¹ Od roku 1981 můžeme mezi významná mariánská poutní místa počítat i Medjugorje (Bosna a Hercegovina), kde byl zahájen proces zkoumání.

S nástupem nového učení, které hlásali Luther, Zwingli a Kalvín došlo k odmítání uctívání svatých a někde až k zákazům poutí, zejména v oblastech, které se k těmto reformátorům připojili.⁴² Další dobou, která poutnictví nepřála, bylo období osvícenství v 18. století. Václav Antonín z Kounic⁴³, jenž prováděl církevní politiku v mocnářství, např. říkal: „Boha je možno chválit všude, každý chrám je místem, kde může člověk získat milosti“. Vydávala se různá nařízení proti poutím, které odebíraly pracovní sílu, farnosti duchovního a nenapomáhaly blahobytu lidu a výnosu panství. Mládež se údajně chovala necudně a spousta dívek přišla na pouti o panenství. Poutník byl navíc šířitelem smrtelných nemocí.⁴⁴ I z tohoto důvodu se o pouti mluvilo jako o „malé smrti“. Bývalo totiž pravděpodobné, že se poutník ze své cesty nevrátí právě kvůli moru či nebezpečí na cestách.⁴⁵ Dále byl vydán zákaz chodit za hranice a došlo i ke snaze o celkové nahrazení poutí za *Křížové cesty*, na kterých si mohli poutníci

⁴⁰ Srov. Lokální a univerzální úcta sv. Cyrila a Metoděje, in SVATOŇ, R. (ed.), *Velehradské dialogy I. Fórum Velehrad V.*, Refugium, Olomouc 2013, s. 13-15.

⁴¹ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 26-27.

⁴² Srov. tamtéž, s. 37.

⁴³ Srov. VONDRA, Roman. Václav Antonín kníže Kounic (1711-1794). *Historický obzor*, 2008, 19 (5/6), s. 132.

⁴⁴ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 39-41.

⁴⁵ Srov. LÍZNA, František a Jan MAZANEC. *Musím jít dál: 4 404 268 kroků P. Františka Lízny za svatým Jakubem*. Brno: Cesta, 2006, s. 5.

připomínat Ježíšovo utrpení stejně jako v Jeruzalémě. I z těchto pohnutek a zákazů a také díky legendám se začaly stavět napodobeniny staveb z poutních míst, aby se nemuselo putovat za hranice, když to nebylo možné. Příkladem může být Santa Casa v italském Loretu, kam andělé podle náboženské tradice přenesli domek, v němž se Marii dostalo zvěstování od archanděla Gabriela. Tento domek měl několik napodobenin v okolí Alp, a tak poutníci nemuseli putovat do Loreta. Nebylo výjimkou, když Loretánské poutní kaple stály ve Švábsku někde i na vzdálenost 10 km od sebe.⁴⁶

Poutě byly utlumeny i mnohými světovými válkami. Opětovný návrat k poutím můžeme vysledovat od 60. let dvacátého století, kdy o zákazy taktéž nebyla nouze, a některé jsem už osobně částečně zažil. Mám na mysli zákazy z dílny totalitních režimů. Ještě dříve se však v Německu o zákazy poutí do Říma postarali nacisté. Toto se projevilo v poutích k významným místům v Německu, které nesly demonstrativní charakter. Příkladem je až 800 000 poutníků v červenci 1937 na pouti v Cáchách. Podobně se později vydávali Poláci na poutě do Čenstochové na svátek Nanebevzetí Panny Marie 15. srpna. K nim se v 80. letech připojili i Češi a Slováci a Němci z NDR. Z poutí se stal v té době protest proti režimu. Tyto protesty byly dobře viditelné a ukázaly se jako velice důležité pro pozdější nekrvavé zhroucení komunistického režimu.⁴⁷ Manifestační rysy nesou větší a početné poutě vždy, a to i v dobách svobody a míru. Jsou důkazem toho, že se více lidí stejného vyznání hlásí k určitým hodnotám, dávají to najevo svým veřejným putováním a jsou připraveni je i hájit.⁴⁸

2.4. Motivace poutníků

2.4.1. Důvěra ve svaté, víra v Boha

Lidé hledali pomocníky a prostředníky pro své prosby a věřili, že těmito jsou světci a svěťice, kteří byli poblíž Ježíše, ať už jako rodinní příslušníci, přátelé nebo učedníci, následovatelé či věrozvěsti. Byli to lidé jako oni, žili lidský život, byli také hříšní, ale obstáli v důležitých zkouškách na cestě k Božímu království. Byť byli pronásledováni, vždy se snažili hledat spravedlnost a stát na straně pravdy, za což častokrát zahynuli násilnou smrtí. Ve svých životech

⁴⁶ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 43.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 44.

⁴⁸ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pout'*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 58.

konali velká díla milosrdenství, díky nimž se stali věrnými služebníky Ježíše Krista. Lidé tak věřili, že tito světcí a světice mohou být prostředníky mezi hříšnými smrtelníky na zemi a stolicí Boží, která o nich v soudný den rozhodne.⁴⁹

Jedno artézské přísloví říká, že *je potřeba jít posloužit...* To znamenalo jít na pouť. V životopisném díle o poutníkovi Benediktovi Josefovi Labre lze dosledovat, že ve Francii 18. století, konkrétně v Artois, byli lidé zvyklí s důvěrou vyrazit na pouť ke svatým a vyprosit si pomoc v různých nelehkých životních situacích. Když se např. neurodilo, bylo třeba jít posloužit Panně Marii Chlebodárnyni do města Aire. Věřili, že se o ně postará v časech hladomorů. Nebo pokud někdo trpěl horečkou či vyrážkou, šel posloužit sv. Isbergue, která byla sestrou Karla Velikého a ženou velké krásy. Ta, aby její krása nebyla na obdiv, vymodlila si u Boha znetvoření leprou. Lidé přejímali tyto příběhy s plnou vírou v tyto svaté přímluvce.⁵⁰

2.4.2. Svatý rok

Dalším z motivů pouti byly pro poutníky i zvláštní milosti přislíbené papežem. Poprvé se tak stalo v roce 1300, kdy papež Bonifác vyhlásil „Svatý rok“. Od té doby se Svatý rok v Římě vyhlášoval každých 50 let, mimořádně i častěji, aby mohl pouť do Říma u této příležitosti během života vykonat každý. Srovnání s poutí do Říma snesly snad jen poutě do Cách, kde je Svatý rok vyhlášován každých sedm let, dále k černé Madoně do Einsiedelnu ve Švýcarsku a do Trevíru. Dalším místem velké pouti bylo Santiago de Compostela na severozápadě iberijského poloostrova, kde jsou dodnes uctívány ostatky sv. Jakuba Staršího. Na tomto místě je slaven Svatý rok vždy, když připadne svátek svatého Jakuba na neděli 25. července. Nejbližší příležitostí je tak rok 2021, ve kterém začínám psát tuto práci.⁵¹

2.4.3. Návštěva svatých míst a získávání relikvií

Ve středověku bylo obvyklé, že se lidé na sklonku života vydali do Svaté země, aby po smrti v Jeruzalémě očekávali druhý příchod Ježíše Krista. Podobně tak putovali i do Říma k hrobu sv. Petra, který má klíče od nebeské brány.

⁴⁹ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 56; srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 40.

⁵⁰ Srov. LA GORCE, Agnès de. *Chudý, který našel radost: svatý Benedikt Labre*. Praha: Triáda, 2015. Delfín (Triáda), s. 13.

⁵¹ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 25-26.

Obvyklé bylo též přenášení ostatků svatých do svého domova, do své země, a to jak se souhlasem místní církevní autority, ale i bez ní. Pro věřící jsou ostatky svatých velmi důležité i dnes. Vnímáme skrze ně vzkříšeného a oslaveného Krista, který je mezi námi přítomný, vše s námi prožívá a je při nás. V relikviích vidíme konkrétního živého svatého člověka, v jehož životě Ježíš něco podstatného vykonal. A proto je chceme mít nablízku v místech, s kterými byli tito svatí významně spojeni, kde působili a konali skutky milosrdenství v Ježíšově jménu. Proces přenesení ostatků byl často formou slavnostního procesí, ke kterému se cestou připojovali poutníci, třeba jen na část cesty, a tak poskytli světcům důstojný doprovod. Během cesty předkládali doprovázející poutníci své prosby a častokrát se jim dostalo pomoci, které se jinak dostávalo poutníkům na pevných posvátných místech. Jako příklad protiprávního přenesení relikvií můžeme uvést přenesení ostatků sv. Marcelína a Petra v roce 827 z Říma do Seligenstadtu či přenesení ostatků evangelisty Marka v roce 829 z Alexandrie do Benátek. Kostí biskupa Mikuláše, který zemřel v Myře v Malé Asii, byly v roce 1087 přeneseny do Bari na jihu Itálie. Velký podíl na přenesení relikvií mělo i hanebné a loupežné tažení v roce 1024, v které se zvrhla čtvrtá křižácká výprava do Konstantinopole. Díky tomuto jsou dodnes dotyční světcové uctíváni nejen v Benátkách, ale i jiných křižáckých sídlech. Protiprávní přenášení relikvií bylo dílem panstva, a to jak duchovního, tak i světského. Je podstatné, že poutníci nechodí do Říma kvůli městu samotnému, ale kvůli svatým apoštolům či do Tours hledat sv. Martina apod.

Podle čeho ale lidé poznali, ke kterému svatému se mají vydat? Koho mají prosit? U někoho to byl sen, ve kterém se mu dostalo rady, jiný dal na rady či vyprávění z okruhu svých blízkých, kde už měli s nějakým svatým dobrou zkušenost. Někteří pak proputovali měsíce či roky, aby jim nakonec pomohl zcela jiný světec než ten, u jehož hrobu pronášeli své prosby. Proč se tak děje, je dodnes hádankou. Ale už sv. Augustin pokorně doznává: „*Bůh je všude a žádným prostorem se nedá uzavřít a ohraničit. Ale kdo může prohlédnout jeho plán a říci, proč se zázraky na jednom místě dějí a na druhém nikoliv?*“⁵²

2.4.4. Slib

Dalším z důvodů pouti byl slib. Tuto skutečnost si můžeme uvést na příkladu Kolumbovy výpravy z Nového světa. Loď se tehdy dostala do velkých potíží, a i když posádka dělala vše,

⁵² Srov. OHLER Norbert. Náboženské poutě ve středověku a novověku. Praha: Vyšehrad 2002, s. 58-62.

co bylo v lidských silách, hrozilo potopení, a tak jim zbývalo jen věřit v zázrak. Kolumbus dal vylosovat jednoho, který v případě záchrany vykoná děkovnou pouť do Guadalupe, kam zanes jako důkaz poděkování pět liber těžkou voskovou svíci. Všichni tehdy museli slíbit, že tak učiní, pokud na ně padne los. Ten padnul hned na prvního losujícího admirála, který se tak stal poutníkem k přesvaté Panně Marii Guadalupské. Další los určil jednoho z námořníků k pouti do Loreta. Když následující los určil opět admirála k probděné noci v klášteře Santa Clara de Moguer, kde měl také nechat sloužit děkovnou mši, zavázala se celá posádka, že se odeberou jen v košili do chrámu, který je zasvěcen Matce Boží k modlitbě. Princip tří losovaných poutníků z posádky byl v té době uplatňován i v oblasti Baltského a Severního moře. Los měl být Božím výběrem, který neřeší hodnosti, protože před Bohem jsou si všichni rovni. Zbytek posádky to však nezbavovalo povinnosti vzdát osobně dík. V té době (15. století) se volalo o pomoc k Bohorodičce. V dobách dřívějších se stavělo na apoštolských základech a často byl vzýván některý z nich. Nebyla ještě příležitost vydat svědectví např. mučednickou smrtí, k čemuž došlo až v pozdějších desetiletích.⁵³

2.4.5. Závět'

Motivací k pouti byl i odkaz v závěti. Zemřelý například odkázal nějaké prostředky na financování cesty poutníka např. do Jeruzaléma či Santiaga. Šlo o tzv. zástupnou modlitbu či pouť v mém jménu, *in neo nomine*.⁵⁴

2.4.6. Pokání

Vykonání pouti bylo v raném středověku ukládáno i jako pokání. Zejména irská církev v tomto byla přísná a ukládala pouti na tři, sedm, deset let, ale výjimkou nebyly ani poutě na doživotí. Pokání mělo být přiměřené provinění. Druhý lateránský koncil roku 1139 ustanovil pokání pro paliče a pomahače, kteří měli po dobu jednoho roku konat pokání v Jeruzalémě či ve Španělsku ve službách Božích (zřejmě v boji proti muslimům). Tento princip se stal později součástí říšského práva. Kající paliči z řad neposlušných mocipánů, zabíjející křesťany a pustošící celé kraje, byly v roce 1186 odesílány na pouť do Santiaga nebo Jeruzaléma. Tato praxe se přenesla v některých zemích až do novověku, kde bylo ve Švýcarsku a Nizozemsku možné nahradit světský trest vězení či smrti pro zločince vykonáním kající pouti.

⁵³ Srov. OHLER Norbert. Náboženské poutě ve středověku a novověku. Praha: Vyšehrad 2002, s. 64-65.

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 66.

V Belgii se uchýlili k této praxi u mladistvých. Efekt takového rozhodnutí na jedné straně způsobil klid v zemi, odkud byl trestaný vyslán na pouť, ale taktéž snížil bezpečnost na poutních cestách. Lidé, kteří byli prohlášeni kvůli svým názorům za bludaře a heretiky a měli na pouti veřejně své bludy odvolat, však často zneužili této cesty k dalšímu šíření herezí.⁵⁵ Nutnost poutě do Jeruzaléma jako pokání pociťoval např. i sv. Ignác.⁵⁶ Zajímavě k pokání přistupoval v nedávné historii P. František Lízna na svých poutních cestách. Využíval zakokrhání kohouta jako výzvu k pokání, kterou proměnil v prosbu Kyrie, eleison. Zakokrhání kohouta spojoval s apoštolem Petrem, který se po zakokrhání rozplakal.⁵⁷

2.4.7. Únik

Pro mnohé posloužila historicky pouť jako záminka vyhnout se jiným světským povinnostem. Dalším impulzem mohl být i únik před morem, hladem či válkou. Díky poutím docházelo k poznání světa, nových technologických poznatků a tím i k rozmachu Evropy. V této souvislosti se vkrádá myšlenka, zda to nebyl i počátek toho, čemu dnes říkáme průmyslová špionáž?⁵⁸ Většina poutníků obecně potřebovala více než jeden motiv. Mohla to být i touha po poznání jiných krajů, touha po zábavě a rozptýlení. Domnívám se, že jiné to není ani v dnešní době, kdy jsou poutě opět ve velké oblibě.

2.4.8. Hledání odpovědi

Mnoho poutníků se na pouť vydává v domnění, že získají odpovědi na svoje otázky. Tak je to i v případě ruského poutníka, který vychází na pouť proto, že chce obdržet odpověď na své duchovní téma: Jak se modlit? Když se k jeho sluchu jednou v kostele dostala slova apoštola Pavla „*Bez ustání se modlete!*“ (1 Sol 5,17)⁵⁹, velmi hluboce ho to zasáhlo a začal hledat duchovního učitele, který by ho naučil, jak toho skutečně dosáhnout. Ruský poutník nepodniká „církevní turistiku“, ale putuje, a nakonec i objevuje nekonečně nádherné tajemství neustálé modlitby, kterou popisuje jako nevyličitelný stav. Je to jako zakoušet nebeskou slast již zde na zemi. Jedná se o Boží milost, které může poutník hledající Pána dosáhnout prostotou

⁵⁵ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 68-70.

⁵⁶ Srov. Poutník. *Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*, Refugium, Olomouc 2002, s. 13.

⁵⁷ Srov. LÍZNA, František a Jan MAZANEC. *Musím jít dál: 4 404 268 kroků P. Františka Lízny za svatým Jakubem*. Brno: Cesta, 2006, s. 7.

⁵⁸ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 70-72.

⁵⁹ Srov. *Upřímná vyprávění poutníka svému duchovnímu otci*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, c2001. Studie (Refugium Velehrad-Roma), s. 55.

a laskavostí srdce.⁶⁰ Kladu si v tento moment otázku, nakolik sami po vzoru ruského poutníka toužíme zažívat nebo případně jak často zažíváme tuto nebeskou slast my?

2.4.9. Následování Krista

Na příkladu sv. Benedikta Josefa Labreho lze vidět další z cílů poutníka, kterým je následování Krista. Už v mládí tento svatý pocítil touhu všeho se zřít a odevzdat se Bohu, a proto se chtěl stát mnichem. Byl slabý na těle, ale taktéž velmi zbožný. Neuspěl u trapistů v La Trappé, ani v několika kartouzách. Liboval si v chudobě, neboť slovy Opata De Rancé:

„Bohatý není ten, kdo mnoho vlastní, ale ten, kdo po ničem netouží. Neboť člověka by neuspokojilo, ani kdyby byl pánem i několika světů; a protože by stále toužil, stále by mu něco chybělo, a stále by tedy žil v nouzi. A naopak ti, kdo se v určitém apoštolském hnutí zřeknou pozemských věcí, těší se skutečné hojnosti, neboť již po ničem netouží a nacházejí v Bohu, již v tomto světě, stokrát více, než kolik toho z lásky k němu opustili.“⁶¹

Touha stát se mnichem ho nutila neustále putovat mezi kláštery a kartouzami, kde jej většinou nepřijali nebo po nějakém čase propustili. Cítil se tam často navíc od Boha opuštěný a až při dalším putování objevil jiný druh samoty, a to samotu osobní, uprostřed hluku a ruchu světa, která ho dovedla k svatosti. Jako neúnavný kající poutník prošel všechna významnější poutní místa Itálie, Francie, Španělska, Německa i Švýcarska. Právě na pouti se rodil jeho vztah s Pánem. Často se postil, a to i dost přísně. Přes svůj často odpudivý zjev tuláka zářil svatostí. Vodou ze studánky cestou často svlačil svoje hrdlo, ale přestože se neustále modlil, nikdy neutišil svoji žízeň po Bohu. Zemřel velmi mladý (34 let) v předvečer francouzské revoluce, přesto byl jeho život intenzivním a pokorným následováním Krista.⁶² Dokázal bych i já žít takto intenzivně pro Boha?

⁶⁰ Srov. *Upřímná vyprávění poutníka svému duchovnímu otci*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, c2001. Studie (Refugium Velehrad-Roma), s. 66.

⁶¹ LA GORCE, Agnès de. *Chudý, který našel radost: svatý Benedikt Labre*. Praha: Triáda, 2015. Delfín (Triáda), s. 66.

⁶² Srov. LA GORCE, Agnès de. *Chudý, který našel radost: svatý Benedikt Labre*. Praha: Triáda, 2015. Delfín (Triáda), passim.

2.5. Poutě duchovní

Pokud člověku neumožňuje zdravotní stav či věk nebo zákaz vrchnosti vykonat pouť fyzicky, může se uchýlit k pouti duchovní. Tuto formu doporučil v jubilejním roce 1500 např. Jan Geiler z Kaysersbergu, který byl kazatelem ve Štrasburském dómu, i vězňům. Na duchovní pouť do Říma jim vyčlenil 50 dnů, kde padesátka je symbolem posvátného čísla: $7 \times 7 + 1$. Sedm je počet ctností, darů Ducha svatého, svátostí, proseb v modlitbě Otče náš, ale i smrtelných hříchů. Padesát dnů je pak mezi Velikonocemi a sesláním Ducha svatého. Duchovní pouť má člověk zahájit zpovědí a svatým přijímáním. Následně si naplánuje den tak, aby jej začal účastí na mši svaté a následně se modlil ve stanovenou dobu a tím získával odpustky. Každé dvě hodiny (srovnání s časem, kdy skutečný poutník ujde jednu míli) se má pomodlit modlitbu Otče náš a připojit prosbu „Bože, buď milostiv mně hříšnému“. Více než slova je však důležitá zbožná mysl. Po 21 dnech, kdy dorazí duchovní poutník „virtuálně“ do Říma a má vykonat pouť po sedmi hlavních chrámech, se má pomodlit v sedmi kostelích ve Štrasburku. Tuto cestu má zahájit v katedrále Panny Marie. Následuje pak 21 dní zpáteční cesty ve stejném duchu jako byla cesta tam. Geiler dále nabádá movité duchovní poutníky, aby během pouti darovali almužnu. Všechny pak vyzývá k postu a nepohodlí, podobně jako na cestě skutečné (tvrdé lože, jídlo, šat, nedostatek koupele).⁶³

⁶³ Srov. OHLER Norbert. Náboženské poutě ve středověku a novověku. Praha: Vyšehrad 2002, s. 73; srov. Tradice 30. let putování z Levého Hradce na Velehrad, in REICHEL, František, *Ročenka Matice velehradské 2010*, Velehrad, 2011, s. 58.

3. Model konkrétního poutního místa – Žarošice

3.1. Mariánská poutní místa a jejich duchovní bohatství

Tradice poutí nejen na Moravě, ke které se vztahuje tato práce díky Žarošicím, je neodmyslitelnou a důležitou součástí naší historie a duchovní a hmotné kultury. Putování zbožných poutníků na místa, kde se na přímlovu Panny Marie nebo svatých tajemně projevila Boží vůle, propojuje současnost s dávnou minulostí našich předků.⁶⁴ Pod pojmem poutní místo v rámci ČR, máme většinou na mysli místa náboženská. Z duchovního pohledu jsou cenným dochovaným zrcadlem víry, kultury národa a jeho mentality. A zejména pak poutní mariánská místa svým počtem vytvářejí hustou síť napříč celou republikou. Najdeme jich na území celé republiky více než dvě stě. Ta, která se nachází poblíž hranic, mají často nadnárodní charakter.⁶⁵ Žarošice lze zařadit mezi ně. Toto mariánské místo se vrylo do srdcí nejen věřícím z blízkého či vzdáleného okolí v rámci Jižní Moravy, ale i ze Slovenska. Je to vidět i dnes v živé současnosti, kdy je každá druhá „třináctka“ v Žarošicích pod taktovkou hostů z nedalekého Slovenska. S ohledem na počet patrocinií poutních kostelů lze Moravu s nadsázkou považovat za mariánskou zemi.⁶⁶ Žarošice, ale i Tuřany a Křtiny lze považovat za nejstarší poutní místa u nás, spojující cyrilometodějskou a mariánskou úctu.⁶⁷

V čem se však skrývá síla a kouzlo mariánských poutních míst? Je to v samotné osobě patronky těchto míst a její nezastupitelné roli v dějinách spásy. Panna Maria má mezi světci výjimečné postavení. Kristova matka stojí tak blízko Bohu, že se nelze divit, že ji někteří věřící mylně staví na Jeho roveň. Nikdo totiž není „plný Ducha svatého“ jako ona (a navštívení Ducha stále nejen trvá, ale roste, proto Panna Maria tohoto Ducha má v srdci tam, kam sama přichází nebo je Bohem delegována), oslovuje člověka, který chce poznat Krista, jejího Syna, a jí svěřil Bůh výjimečné postavení prostřednice.⁶⁸ Je pro nás, putující Boží lid, zářícím znamením naděje a útěchy, dokud nepřijde den Páně (srov. 2 Petr 3,10).⁶⁹

⁶⁴ Srov. ČAPSKÁ, Veronika, MIHOLA, Jiří, ed. *Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2010, s. 49.

⁶⁵ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 4; srov. ČAPSKÁ, Veronika, MIHOLA, Jiří, ed. *Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2010, s. 49.

⁶⁶ Srov. ČAPSKÁ, Veronika, MIHOLA, Jiří, ed. *Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2010, s. 54.

⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 49-50.

⁶⁸ Parafráze slov Michala Altrichtera z konzultace dne 26.2.2022.

⁶⁹ Srov. LG 68.

Role Marie v dějinách spásy je jedinečná a neopakovatelná. Má svůj podíl na Kristově životě a jeho celém díle. Sama je nejúchvatnějším Božím dílem a je mezi lidmi. Není ani spasitelkou ani Bohem. Její úlohou je být člověkem, být jedním z nás, být součástí Božího díla a současně být tím prostředníkem mezi námi a Bohem, u nějž je doma. Pannu Marii asi nejvíce vystihuje oslovení *Růže tajemná* z Loretánských litaní. V čem je ukrytá ona tajemnost? Poupě růže se pozvolna otevře a ukáže své okvětní lístky. U červených růží v rozpuku lze vidět i sametovou čerň mezi lístky, která chrání a také zakrývá to, co je ukryto v kalichu. Až při plném rozkvetu můžeme spatřit zlaté jádro poupěte, které má podobu korunky či prstenu z pestíků. Je symbolické, že koruna je symbolem králů a prsten pak symbolem zasnoubení a věrnosti. Tento klenot leží v okvětním lůžku, a přitom každý lístek v něm je nepatrně odlišný, a to buď svým umístěním, nastavením vůči světlu a tím se nepatrně liší i barvou. Tyto drobné rozdíly se opět spojují do jediné bohatosti květu a lze je rozeznat na chvílku při bedlivém zkoumání. Stejně tak i Panna Maria má stále tutéž tvář, na které je však možno spatřit mnoho různých výrazů. Každý z nás vidíme tutéž postavu Panny Marie v určitém postoji, odpovídajícímu přesně naší situaci. Takto lze Pannu Marii připodobnit k hořícímu ohni, který je symbolem sv. Ducha, a který hoří právě tak, jak žije plamen s ohledem na vzduch.⁷⁰

Nespočet jmen připisovaných Panně Marii v různých pramenech odpovídá bohatství jejího duchovního pokladu, stejně tak i bohatství a různosti jejích rolí, odpovídající různým životním situacím těch věřících, kteří se k ní obracejí se svou prosbou či modlitbou. Jako příklad můžeme uvést pojmenování *Panna panen*, které známe z hebrejštiny (srov. král králů, píseň písní, kniha knih). Jde o stupňování superlativu – panna nade všechny panny. A tou Panna Maria je jednak tím, že je zcela bez hříchu, a to včetně toho dědičného, kterého byla ušetřena, a za druhé také tím, že má něco, co žádná jiná panna mít nemůže, a to je důstojnost mateřství. Je *Bohorodičkou Krista*, který se několikrát sám označil za Syna člověka. Z jeho vůle se pod křížem stala matkou celého lidského pokolení a všem, kteří k ní volají, se stala pomocnicí a ochránkyní. Je ale i rádkyní a utěšitelkou, tak jak nám to ukázala uprostřed vyplašených apoštolů před sesláním Ducha svatého. Role Marie je nezastupitelná již pro její roli v Betlémě a na Kalvárii, je naším útočištěm v těžkých situacích našeho příchodu na tento svět, ale i při odchodu z něj. Je doslova *Bránou nebeskou*. Je naší královnou, královnou všech svatých, andělů i archandělů, ale také královnou míru. Je *Těšitelkou zarmoucených* pro svoji zkušenost pod křížem. Je taktéž *Matkou*

⁷⁰ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 41-42.

dobré rady, poznala život a ví, že jediná cesta je cesta za Božím hlasem. Přes všechna tato pojmenování nikdy Maria nezastíní velikost svého Syna. Žila mimořádně lidský život zde na zemi a nyní se raduje v nebi. Díky tomu nás může spojovat s nebem a také nás z nebe chránit na všech našich pozemských cestách.⁷¹ Biblické setkání Marie a Alžběty nám ukazuje Marii jako první věřící osobu, je předobrazem pro všechny věřící. Oproti Zachariášovým pochybnostem má Maria víru v Boží zaslíbení. Přestože měla jistě jiné životní plány, odpověděla na Boží plán svým „*Ano*“ (Lk 1,38) a oddala se plně Boží vůli. „*Blahoslavená ta, která uvěřila*“ (Lk 1,45).⁷² To vše mohou být důvody, proč jsou mariánská poutní místa tolik rozšířená a oblíbená, stejně jako pro mě právě Žarošice.

3.2. Mariánská úcta – obrazy a sochy Panny Marie

Do Žarošic, případně na jiná mariánská místa, chodíme uctívat Pannu Marii, Matku Boží a vyprosit si u ní útěchu, sílu či uzdravení své nebo blízké osoby. Naše úcta však nesměřuje k obrazům či soše, ale k tomu, kdo je na nich vyobrazen. V případě Mariánské úcty směřuje tato k Matce Boží. Už od dob Starého zákona bylo přísně zakázáno, aby si lidé zobrazovali modly. V křesťanství později zobrazování svatých či Boha samotného plnilo funkci Bible chudých, kteří na ně nahlíželi asi tak, jako my dnes čteme Písmo svaté. Současně obrazy i sochy napomáhaly k usebranosti a byly i klíčem k osobní niterné modlitbě.⁷³ Problematiku úcty k obrazům řešil už i Tridentský koncil ve svém stejnojmenném dekretu v tom smyslu, že úcta, kterou poutník či věřící prokazuje obrazu svatého, nesmí být založena na víře, že tyto mají v sobě nějakou vnitřní sílu, něco božského, proč bychom je měli uctívat nebo si mysleli, že tyto obrazy můžeme o něco prosit. Chovali bychom se jako pohané, kdybychom svoji důvěru vložili do obrazu či sochy svatého. Tyto je třeba vnímat jako jakýsi vzor či prototyp, který nás má vést k prvotnímu obrazu, ke skutečné osobě svatého či v našem případě Panny Marie. Ještě přísněji se pak vyjádřil papež Pavel VI. v apoštolském listě *Marialis cultus* (čl. 38) z roku 1974,

⁷¹ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 42-46.

⁷² Srov. Maria v Písmě svatém, in KNOCH, Otto, *Učení o Marii*: pracovní vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, s. 48.

⁷³ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 25-27.

kdy upozorňuje na chybnou praxi církevní mariánské úcty, a to na: „*marnivou lehkověrnost, která vážné úsilí nahrazuje lehkomyšlnou důvěrou v čistě vnější praktiky*“.⁷⁴

Je důležité, aby veškeré zbožné aktivity směřovaly k podstatnému, a ne k věcem či činnostem podružným. Líbí se mi přirovnání, které v souvislosti s jiným poutním místem v Rakousku zveřejnil již v roce 1927 v tisku jeden farní úřad:

„*Čilé ruce se usilovně snaží dodat svátku důstojný, vnější lesk. Avšak to nemá být hlavní věcí, vždyť to slouží jen jako schodiště, po němž vystupujeme k duchovní výši svatých, kde se duše cítí ve zvláštní blízkosti Boha, kde se těší z jeho pomoci a jeho pokoje, jaký svět nemůže dát*“.⁷⁵

Odkud se však vzaly všechny tyto slavnosti a pojmy jako milostná, zázračná socha? Bude to vzdáleností k nebesům a připoutaností člověka k zemi, ale i k tělu a veškerá činnost člověka má tak nutně tělesný tvar a výraz. Láska bez skutků není skutečná a i sv. Jakub vybízí, že víra bez skutků je mrtvá (Jak 2,26). Proto nás nepřekvapují květiny u hrobů blízkých, stejně jako květiny u mariánských obrázků nebo u křížů apod. Protože jsme lidé z masa a kostí a žijeme na této zemi, projevujeme úctu, důvěru a lásku k Panně Marii. Pokleknutím před její sochou vyjadřujeme vztah k Matce Boží, ke které v daný moment nemůžeme ještě vstoupit. Je to možnost, jak alespoň takto se s ní spojit a vyznat, že je naší královnou. I do Žarošic tak nosí poutníci své prosby k prastaré soše Panny Marie a doufají v jejich vyslyšení, kterého se v historii dostalo mnoha předkům. I sem přichází věřící, kteří jsou nemocní a odcházejí zdraví; ve své starosti a beznaději si často odnesou správný názor a rozhodnutí pro další konání; někdy přicházejí hříšní a po návratu žijí spravedlivě; jindy přináší své mrtvé skutky a vstupují opět do života.⁷⁶

⁷⁴ Srov. Mariánské poutí, in COURTH, Franz, *Učení o Marii*: pracovní vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, s. 499-500.

⁷⁵ AICH, Johann Albert. *Svatý Leonard, mocný ochránce lidu*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014. Prameny spirituality, s. 34-35.

⁷⁶ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 27-30.

3.3. Mariánské modlitby

3.3.1. Magnifikat a Zdravas Maria

Modlitba k Matce Boží se v průběhu věků rozvinula v mnoho podob a forem. Od biblických modliteb, jakými jsou *Magnifikat* (srov. Lk 1,46-56) a *Zdravas Maria* (srov. Lk 1,26-38), které můžeme považovat za opatrné počátky mariánské úcty, přes růženec, různé hymny, antifony a litanie. Pannu Marii však můžeme chválit, vzývat a oslavovat a třeba i básnický vzdávat hold její oddanosti.⁷⁷ I můj patron sv. Augustin se na Marii bezprostředně obracel ve svých kázáních a pozdravoval ji výrazy plnými obdivu a úžasu nad jejím mateřstvím. Celkově se doba 4. - 5. století, zejména pak po Nicejském a Efezském koncilu, stává dobou, kdy se Mariina chvála stává každodenním obyčejem, rozšířeným do všech zemí a ve všech jazycích.⁷⁸

3.3.2. Pod tvou ochranu

Modlitba *Pod ochranu Tvou* je nejstarší prosebnou modlitbou věřících k Panně Marii. Pochází již ze 4. století. Vzýváme v ní Marii jako živou veličinu, ke které se můžeme dostat skrze své lidské prosby. Určující vlastností v této modlitbě je milosrdenství.⁷⁹

3.3.3. Růženec

Růženec můžeme v širším smyslu nazývat biblickou mariánskou modlitbou. Je spojením modliteb Otče náš a Zdravas Maria. Jeho číselná podoba 50 nebo také 150 odpovídá počtu žalmů. Irští mniši ukládali jako pokání 3 x 50 Otče náš společně se Zdravas Maria těm věřícím, kteří neuměli číst, jako pokání a odpovídající náhradu za Žaltář. Takto byla modlitba Zdravas Maria po boku modlitby Otče náš povýšena na lidovou modlitbu.⁸⁰ Růženec je modlitba k rozjímání, která nás nutí ztišit se. Stejně jako každá modlitba je současně rozhovorem. Propojuje důležité okamžiky života Panny Marie a jejího Syna Ježíše Krista a obsahuje snad všechny životní etapy od narození až po smrt a ještě dál. Je v něm radost, bolest, různé činnosti, ale i sláva. Je modlitbou dějin spásy. V růženci se setkáváme s Matkou Páně a mluvíme s ní

⁷⁷ Srov. Mariánské formy modlitby, in COURH, Franz, *Učení o Marii*: pracovní vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, s. 374-376.

⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 378-379.

⁷⁹ Srov. tamtéž, s. 377.

⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 390.

jako se svojí matkou. Obsahuje zvláštní důvěrnost mezi dítětem a matkou. Buďme proto při modlitbě růžence dětmi! Maria zná po Bohu nejlépe pravidla života. Růženec sám je tajemstvím, je opakovaným předáváním životní moudrosti. Je o lidském životě, tedy i o tom našem. Je posilou pro naše životní cesty. Poslouchejme matku jako to dělají malé děti. Pamatujme, že je psáno: „*Kdo oslavuje matku, jako by hromadil poklad*“ (Sir 3,3).⁸¹

3.3.4. Anděl Páně

Díky paralelní dějinné struktuře se další modlitba, kterou nazýváme *Anděl Páně* jeví jako zkrácená forma růžence. O její současnou podobu se nejvíce zasloužil Petr Canisius v 16. století. Je biblickou modlitbou, recitující verše z Písma svatého (srov. Lk 1,26-36; Jan 1,14) a je taktéž meditativní modlitbou oslavující zejména památku *Vykoupení* přes důraz na *Zvěstování*.⁸²

3.3.5. Zásvětná modlitba k Panně Marii

Zásvětná modlitba má velký význam v dějinách zbožnosti. Marie je vnímána jako Paní a Královna, duchovní Matka všech křesťanů, která má všemohoucí moc přimlouvat se u svého Syna Ježíše Krista. Věřící na to odpovídají důvěrným sebedarováním. Zásvětné modlitbě historicky předcházelo zasvěcování kostelů a klášterů Panně Marii, zejména cisterciáků a premonstrátů jako výraz holdu, ale i podřízenosti a ochrany. Sv. Štěpán pod patronát Matky Boží zasvětil území celého Uherska.⁸³ Papež Jan Pavel II. zasvětil v roce 1982 ve Fatimě neposkvrněnému srdci Panny Marie celý svět. Papež František aktuálně dne 25.3.2022 zasvětil Panně Marii Ukrajinu a Rusko. Zasvěcení se Panně Marii je spojené nejen s ochranou, ale i se snahou o vzorný život křesťana. Podle papeže Pavla VI. usiluje mariánský ctitel o to, aby se z jeho života stal obětní dar Bohu, jeho vůli a následoval Mariino Ano na cestě svatosti. Tento dějinně spásný smysl zasvěcení se Marii podepřel Karl Rahner z eschatologické perspektivy: „*Když se zasvěcujeme nebeskému člověku, tu pohyb našeho srdce nejde přece k němu, aby u něho skončil, nýbrž jde k němu, takřka skrze něho, aby s pohybem jeho srdce, pohybem, který se stal věčností (poněvadž on ji má, chce ho přece milovat), se dále a vzhůru vyšvihl do Boha*“.

⁸¹ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 61-62.

⁸² Srov. Mariánské formy modlitby, in COURH, Franz, *Učení o Marii*: pracovní vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, s. 396.

⁸³ Srov. tamtéž, s. 403-404.

Totéž platí i pro zasvěcení se Srdci Matky Boží. Znamená to nechat se vtáhnout do věčného pohybu lásky jejího Srdce.⁸⁴

3.4. Historie žarošského poutního místa

3.4.1. Místopisné určení

Starobylé mariánské poutní místo Staré Matky Boží v Žarošicích se nachází na Jižní Moravě mezi Slavkovem u Brna a Kyjovem v barokně zvlněné pahorkatině překrásného kraje pod Ždánickým lesem. Je to kraj velmi úrodný a zasvěcený zejména vinařství. Poutní cesty jsou tu často lemovány právě vinohrady. K Žarošicím a k historii poutí na tomto místě patří neodmyslitelně i dvě osady – Silničná a Zdravá Voda.⁸⁵

3.4.2. Prehistorie

Osídlení Žarošic a okolí je již z nejstarší doby kamenné. Z doby 2000 – 1200 let před Kristem se zachovaly různé archeologické nálezy pohřebišť a předmětů.⁸⁶ Tato oblast byla hustě osídlena již v ranné době po Kristu, ale ještě hustěji ji později osídlili Slované. Lze tvrdit, že politickým, hospodářským, vojenským, ale i kulturním střediskem kraje kolem Žarošic byl hrad Chrastov u Stražovic a že k němu patřil i minimálně jeden křesťanský kostel. Ještě před příchodem sv. Cyrila a Metoděje byl zdejší lid křesťanský díky působení iroskotské či německé mise. Důkazem křesťanství na Moravě v té době jsou pak i nejstarší moravské kamenné kostely v Modré u Velehradu, v Sadech ve Starém Městě, na sv. Klimentku u Osvětiman, v Mikulčicích či Pohansku. Po zániku hradu převzal jeho funkci za vlády Přemyslovců nový hrad ve Ždánicích. Příchod slovanských věrozvěstů křesťanství upevnil a současně došlo i nutně k utvrzení existence úcty mariánské. Ta má pak velký podíl na vzniku Žarošic jako poutního místa.⁸⁷

Název obce Žarošice má staroslovanský původ ve slově „Žároviště“, což byla i staroslovanská obětiště. Dříve se spalovalo žárem, zřejmě tedy šlo o prastaré pohanské kultovní středisko. Obyvateli Žarošic tak byli zřejmě obyvatelé obětních míst, možná i kněží. Příchozí misionáři

⁸⁴ Srov. Mariánské formy modlitby, in COURH, Franz, *Učení o Marii*: pracovní vydání. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1996, s. 409.

⁸⁵ Srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 3.

⁸⁶ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 7.

⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 10-11.

tvořili z takových míst střediska křesťanství a dávali jim křesťanský smysl.⁸⁸ Není pochyb, že víru v Žarošicích šířili i slovanští věrozvěstové sv. Cyril a sv. Metoděj, který tudy např. v roce 884 putoval z Velehradu do Brna posvětit chrám sv. Petra a Pavla.⁸⁹

První písemná zmínka o Žarošicích jako poutním místě pochází z listiny z roku 1220, podle které byly Žarošice náležející tehdy k Uhřicím, darovány českým králem Přemyslem Otakarem I. a jeho bratrem Vladislavem I. markrabětem moravským, hraběti Konrádovi z Hardeku. V jeho majetku však nezůstaly dlouho, neboť je dal v léno rytíři Berherovi, který se jich vzdal. Nakonec je ještě téhož roku daroval král Přemysl Otakar I. se svým bratrem Vladislavem I. cisterciáckému klášteru na Velehradě (založen v roce 1202).⁹⁰

Od nepaměti stály v Žarošicích dva kostely. Kostel Narození Panny Marie, který byl starší, byl kostelem poutním, ale sloužil i k pohřbívání. V dalším textu jej budeme zmiňovat i jako kostel ve vinicích či na dnešní Silničné. Mladší kostel sv. Anny byl kostelem farním a poutním se stal až v roce 1785 po zrušení kostela Narození Panny Marie a je jím dodnes.⁹¹

Žarošský farář Martin Vaněk (1783-1792) uvádí ve farní památkové knize zprávu, že podle ústního podání stál na místě poutního kostela na dnešní Silničné kostel již v druhé polovině prvního století. Zásahu na tom měli mít tehdejší obyvatelé Moravy Markomani, konkrétně královna, manželka Vangiona, která si přála poznat víru v Ježíše Krista. A už s touto dobou má být spojena úcta k sošce Panny Marie s Ježíškem, kterou měla tato královna dostat darem od biskupa Vavřince z Lorchu spolu s vlastnoručně psaným katechismem. Více o původním kostelíku nevíme, ale uvádí se, že kostel opět povstal ze sutin po příchodu sv. Cyrila a Metoděje. Záznam v rukopisu z archivu rajhradského kláštera pak uvádí pověst, že sošku Panny Marie obdržela Fritigilda, manželka markomanského krále Gabina VIII. v roce 393 od sv. Ambrože, když sama přijala víru v Ježíše Krista a získala pro ni i svého manžela a několik vladkyň. Soška následně měla být v roce 396 přinesena do Illyrika a v roce 399 na Velehrad. Prastarost sošky Panny Marie pak potvrzuje i další rukopis z rajhradského archivu, jehož autorem je zřejmě žarošský farář Jan Nepomuk Funk. Nazývá ji „antiquissima“ – nejstarší, prastará. Odtud tedy můžeme usuzovat o vzniku pradávného názvu Panny Marie žarošské „Antiqua Mater Dei,

⁸⁸ Srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 7. (Oproti běžnému úzu Žarošská, existuje také tento tvar Žarošická).

⁸⁹ Srov. MOURÍNOVSKÝ, Josef. *Prastaré, památné poutní místo mariánské v Žarošicích*. Praha: knihtiskárna Albert Krupička, 1925, s. 48.

⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 8-9.

⁹¹ Srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 4-5; srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 29.

tj. Stará Matka Boží“.⁹² Jsou to většinou pověsti, ale jak se říká: „Na každém šprochu je pravdy trochu“. A toto lidové rčení podporuje i text brněnského archiváře Dr. Rudolfa Hurta, který ve vlastivědném sborníku z roku 1964 píše v článku Žarošická tradice a její historické jádro toto:

„Velké archeologické objevy na území dnešního Starého Města u Uherského Hradiště a jeho blízkého okolí a na území Mikulčic u Hodonína rehabilitovaly v plné míře oprávněnost historických a lidových tradic, vztahujících se k těmto, v naší historii tak proslulým místům. Nezbyvá nám totiž nic jiného, než abychom se znovu zamyslili nad všemi pověstmi, jimiž byly opředeny počátky starého kostela nad Žarošicemi“⁹³.

Posuňme se však od pověstí a dohadů sahajících až do 1. století po Kristu k časům nám již bližším, s údaji lépe dohledatelnými a ověřitelnými.

3.4.3. 14. století

Dalším známým titulem Matky Boží žarošské je Divotvůrkyně (Moravy). Objevuje se ve starých matrikách ve vztahu ke kostelu na nynější Silničné – "ad Beatam nebo ad Thaumaturgam, tj. u Blahoslavené, u Divotvůrkyně".⁹⁴ Mariánské poutní místo v Žarošicích mělo věhlas známý po celé Moravě. Velkou spojitost má i se založením kláštera cisterciáček na Starém Brně v roce 1322 Eliškou Rejčkou, vdovou po Václavu II. a Rudolfu Habsburském. Ta pro založení kláštera nakoupila statky a mezi nimi i Žarošice od Fricka z Egrberka. Žarošice pak až na krátkou výjimku zůstaly majetkem kláštera do doby jeho zrušení v roce 1782.

O kostele v Žarošicích je první písemná zpráva z roku 1326 v listině biskupa Konráda. Z dalších listin lze vysledovat, že šlo o „starý“ mariánský kostel „ve vinicích“ a z roku 1392 pak máme zmínku už i o kostele sv. Anny v Žarošicích,⁹⁵ který byl založen v roce 1315⁹⁶ a fara k němu byla přistavena kolem roku 1320.⁹⁷ Žarošice zůstaly katolické za husitských válek

⁹² Srov. KÁŇA, Jan Evangelista. *Poutní místo Staré Matky Boží v Žarošicích*. V Brně: Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1904, s. 6-8; srov. MOUŘÍNOVSKÝ, Josef. *Prastaré, památné poutní místo mariánské v Žarošicích*. Praha: knihtiskárna Albert Krupička, 1925, s. 16-19.

⁹³ Srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 5-6.

⁹⁴ Srov. MOUŘÍNOVSKÝ, Josef. *Prastaré, památné poutní místo mariánské v Žarošicích*. Praha: knihtiskárna Albert Krupička, 1925, s. 11.

⁹⁵ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 28-29.

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 139.

⁹⁷ Srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 10.

i v pozdějších těžkých dobách. To nelze říct o okolních obcích, které se díky svým pánům přiklonily k husitství.⁹⁸

3.4.4. Milostivá socha žarošské Panny Marie Staré

Už z dob počátků kláštera na Starém Brně pochází slavná, nová a vysoce umělecká socha Staré Matky Boží žarošské, jako dar Elišky Rejčky. Tento dar byl skvělým potvrzením kontinuity mariánské úcty od nejstarších časů až do doby tohoto krásného a velice drahého daru kostelu Staré matky Boží na dnešní Silničné.⁹⁹ Nová socha nahradila zřejmě nějaký starý obraz či ikonu Matky Boží. Socha zhotovená pod vlivem tehdejšího francouzského umění pochází zřejmě z dílny brněnských mistrů, jejichž práce z úvodu 14. století byla počátkem české sochařské školy. Je vysoká 142 cm, je vyřezána z jednoho kusu lipového dřeva. Vysoké klenuté čelo Divotvůrkyně Moravské naznačuje moudrost, její pohled je mírný až usměvavý, z krásného výrazu tváře vyzařuje svatost, neskonalá láska a soucit s trpícími. Ježíška drží Panna Maria na levé ruce stejně jako mnoho Madon ze 14. století. Provedením, postojem, krojem, barvami, výškou i materiálem zapadá do období vlády Jana Lucemburského. Panna Maria Stará vyzařuje vznešený klid, nikoliv však byzantskou strnulost. Dalo by se i říci, že odhmotnělá postava symbolizuje, ale současně i mluví. Žarošská Matka Boží je přirozeně krásná a celkově (odhlédneme-li, zda je slohově bohatší nebo chudší, než ostatní sochy ze 14. století) patří mezi nejkrásnější Madony u nás.¹⁰⁰

3.4.5. Poustevníci

Podobně jako na jiných poutních místech, i v Žarošicích bylo v dřívějších dobách běžné, že u poutního místa byla poustevna s poustevníkem. První zmínka o poustevníkovi Ondrušovi je v Žarošicích doložena z roku 1504. V té době se staral o chrám Matky Boží, přísluhoval při bohoslužbách či zvonil klekání. Bydlel v prosté chatě široké tři metry, střechou z latí a jediným okénkem pod dnešní Silničnou. Poustevníci byli zbožní muži. Sbírali léčivé byliny, pomocí nichž léčili lidi i dobytek. Chodili bosí nebo v dřevěných sandálech, oblečení v hnědý

⁹⁸ Srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 34.

⁹⁹ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 13-14; srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 5.

¹⁰⁰ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 15-19, 28; srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 9-10.

hábit se špičatou kapucí. Měli dlouhé vlasy i vousy, jedli prostou stravu a často se postili. V okolí Žarošic pak žili poustevníci až do poloviny 18. století.¹⁰¹

3.4.6. Nelehké časy v 16. století

Nelehké časy pro české země přišly po bitvě u Moháče v roce 1526, zejména pak po souvisejícím obléhání Vídně Turky v roce 1529. Morava už o rok dříve čelila útoku Uhrů, spojenců Turků. A v této době velké úzkosti a nejistoty, se uchýlovaly nespočetné zástupy uprchlíků do hustých hvozdů Ždánského lesa, kam se protivník neodvážil. A právě zde na okraji Ždánského lesa se nacházel kostel Matky Boží žarošské. Slavná socha byla denně svědkem zoufalství a strachu uprchlíků před zvěrstvy Turků a taktéž jejich spojenců z Uher. Panna Marie soucitně hleděla na pronásledovaný lid, který neměl vidinu síly, která by Turky zastavila. Byla útěchou, posilou všem, kteří se k ní v těžké době utíkali. Rozestřela nad nimi svůj plášť milosrdenství a soucitu. Naslouchala všem žalobám, steskům a prosbám, které pak přednášela svému Synu a také vyprošovala útěchu, důvěru a sílu. Kostel „ve vinicích“ se stal opětovným „duchovním“ hradem, a to pro celé široké okolí.¹⁰²

3.4.7. Legenda o Turkovi

K této době se váže situace popsaná v kronice žarošské farnosti. Jeden z oddílů Turků se při pustošení místního kraje kolem roku 1530 dostal až do Žarošic, které vypálil a vyplenil. Zázrakem však byl ušetřen kostel na vinicích. Jejich vojevůdce (paša) vstoupil se svým oddílem do kostela Panny Marie s přilbou na hlavě, s hořící dýmkou v ústech při pohledu na sochu Staré Matky Boží žarošské ji ve svém srdci hanlivě urážel a pohrdal jí. Před zraky všech přítomných Turků začala socha Panny Marie plakat a paša ihned oslepl. Turecký oslepený paša byl touto situací natolik pohnut, že se rozhodl obrátit na křesťanství, jakmile mu uražená Matka Boží vrátí zrak. Stalo se tak na svátek Nanebevzetí Panny Marie, kdy se dal paša pokřtít a dožil zde jako poustevník a horlivý křesťan. Pochován byl v místním kostele Narození Panny Marie.¹⁰³

¹⁰¹ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 44-45.

¹⁰² Srov. tamtéž, s. 53-57.

¹⁰³ Srov. MOUŘÍNOVSKÝ, Josef. *Prastaré, památné poutní místo mariánské v Žarošicích*. Praha: knihtiskárna Albert Krupička, 1925, s. 75-76; srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 57-58.

3.4.8. 17. století a třicetiletá válka

Nejen Turci drancovali a plenili Žarošice a okolí. Činily tak (1597) i tlupy nepravidelně placených nájemních žoldnéřů, což byla častokrát ta nejhorší sebranka z různých národů najatá právě na obranu hranic proti Turkům. I před nimi utíkali lidé do lesů a hledali úkryt. Kronikář je dokonce nazývá vtělenými ďábly. Mstili se neskutečně na nevinném lidu. Zabíjeli, brali majetek, znásilňovali ženy včetně dětí, vylupovali oči, řezali uši a činili další brutální zvěrstva. Tuto krutost pak následně předčily další vpády bočkajovců. Obdobím velkého utrpení bylo pro Žarošice a okolí pak celé nastávající sedmnácté století, a to i díky loupeživým vpádům maďarských hajduků, Turků či Tatarů (1605). A ani v této době nepozbylo významu poutní místo v Žarošicích, tedy kostel Panny Marie ve vinicích, tedy na dnešní Silničné. Ba právě naopak se tento kostel stal útočištěm pro pronásledovaný a trýzněný lid z blízka i daleka, který zde před milostivou sochou Panny Marie přednášel své žaloby na útisk, modlil se beze slov slzami za své blízké padlé pod tureckou či tatarskou šavlí nebo za ty své blízké, které nájezdníci odvěkli do zajetí, z kterého již nebylo návratu.¹⁰⁴

Následovala třicetiletá válka (1618-1648) a další vpády za časů povstání uherských magnátů (1663, 1667), obležení Vídně Turky, Tatary, Uhry (1683). Doprovodným jevem těchto událostí byl mor, hlad, neúroda, povodně či krupobití. Země byla výrazně zpustošena, města a vesnice zničeny. Lidé živořili v bídě a nejistotě, zda sklídí, co zaseli. Před neustálými nájezdy a loupeživými vpády Turků, Tatarů a později i Švédů se utíkali do lesů, hvozdů či vinic. Je až neskutečné, že i v těchto dobách jejichž hrůzy si ani neumím představit, přicházeli do Žarošic zástupy poutníků. Byli však zbídačení a vyhublí. Přicházeli ze Slovácka, Slovenska, z oblasti za Ždánickým lesem či až z Hané. Tito poutníci již neměli co ztratit. Přišli o vše hmotné, o své blízké a častokrát i o zdraví. Nejen katolíci, ale i protestanti a husité se tak přicházeli modlit ke Staré Matce Boží žarošské v chrámu v lůně tehdejších hvozdů. Kdo jiný jim mohl pomoci, kdo jiný mohl mlčky vyslechnout jejich modlitby, vzlyky a prosby o pomoc a útěchu. Ctili Matku Boží žarošskou právě proto, že lila balzám do jejich ran a zmučených duší v těch nejhorších dobách. Vděčný lid opěvoval Matku Boží mnohými krásnými písněmi či prostými modlitbami, které tryskaly z vděčných srdcí. Lze tedy říci, že sláva tohoto poutního místa doslova vyvstala ze slz a utrpení okolního lidu.¹⁰⁵ Nevysvětleno však zůstává, proč se v dobách vpádu nepřátel na území Moravy utíkali lidé právě a pouze do Žarošic, a ne na jiná místa?

¹⁰⁴ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 89-92.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 95-96.

I P. Tomáš Ždánický si pokládal otázku, co stálo za touto tradicí? Do Žarošic po několik století přichází poutníci z blízka i z dále a konají zde zázračné poutě. Tato tradice musela z něčeho povstat!¹⁰⁶

Po roce 1620 uznávaly zemské zákony v Čechách pouze katolíky a podobojí. Na Moravě se dbalo o náboženskou svobodu i pro české bratry. Situace katolíků nebyla valná. V Žarošicích však udržoval starobrněnský klášter katolické kněze, a to i po delší dobu, což nebylo v okolí obvyklé.¹⁰⁷ V čase, kdy se třicetiletá válka odehrávala mimo Moravu, přicházeli poutníci i nadále do kostela Panny Marie. Na potřeby kostela se finančně podíleli různí příznivci, stejně jako místní, kteří často mysleli na tento kostel a sochu Matky Boží různými odkazy či úmysly zádušních bohoslužeb. To učinilo z kostela Panny Marie hlavní kostel v Žarošicích. Zde se nechávali pochovávat katolíci z okolních obcí a osad, kde neměli katolického kněze a taktéž bohatší místní farníci. U farního kostela sv. Anny pak byli pochováváni ostatní včetně dětí.¹⁰⁸ O tom, že byl farní kostel sv. Anny podřízeným kostelem, svědčí i jeho chudý inventář z roku 1672.¹⁰⁹

3.4.9. Legenda z doby švédského obléhání Brna

Při neúspěšném obléhání Brna Švédy došlo na nedostatek jídla i střeliva, mnoho Švédů bylo raněno či padlo a začala se množit i dezerce. Zvláštní komanda Švédů tak začala vyjíždět pro chybějící potraviny do blízkého okolí, které bylo z jejich strany nemilosrdně vydrancováno. Okruh pro rabování se tak zvětšoval, že došlo i na Ždánicko včetně Žarošic v domnění, že poutní kostel bude skýtat bohatší lup. A k této době se váže další z legend. Švédi vydrancovali celou obec Žarošice včetně farního kostela sv. Anny, ale především poutní kostel Panny Marie. Součástí lupu byla i socha Panny Marie Staré, kterou Švédi spolu s lupem naložili na vůz a ujížděli zpět k Brnu. Vůz se však pojednou nemohl hnout z místa, a tak se rozhněvaní Švédi po marných pokusech zbavili části lupu a vyhodili sochu Panny Marie do houští. Tam ji cestou do Kobeřic za nevěstou našel Josef Gument, zvaný Němec. Křoví se údajně rozzářilo a ozvalo se zvolání: „Josefe, vezmi mě s sebou.“ Mladík si netroufal sochu odnést v rukou, a tak se vrátil domů do Archlebova pro putnu a v té milostivou sochu donesl domů a postavil ji

¹⁰⁶ Srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 18.

¹⁰⁷ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 61.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, s. 100.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 110.

do žudra domu č.p. 39. Tam se socha měla opět rozzářit takovou silou, že si celá obec myslela, že hoří. Ráno však socha na svém místě nebyla. Josefa napadlo, že bude zpět v houští. Tam ji skutečně našel a odnesl v putně zpět na své místo do kostela Panny Marie na Silničné, kde už zůstala. Výjev Josefa nesoucího milostnou sochu Panny Marie Staré v putně je následně vyobrazován na obrazech v kapličkách u Žarošic a Archlebova a dodnes na různých poutních obrázcích (velká sbírka jich je na faře v Žarošicích). Jiná pověst a taktéž i píseň říká, že Josef odnesl sochu do Olomouce, kde taktéž nechtěla být a byla nakonec vrácena na původní místo do kostela v Žarošicích.¹¹⁰

3.4.10. Zázračná studánka a lázně ve Zdravé Vodě

V 17. století bylo běžné, že téměř u každého poutního místa byla i studánka se zázračnou vodou. Ani Žarošice nebyly výjimkou, jak potvrzuje záznam na straně 23 v nejstarší místní matrice, datovaný do roku 1676.¹¹¹ V jednom z rukopisů rajhradského kláštera je zaznamenána i pověst, podle které se na tomto místě zjevila Panna Maria zbožnému mladíkovi a oznámila mu, že si sama zvolila toto místo ke své úctě. Do současnosti se traduje mnoho příběhů o zázračných uzdraveních na přímluvu Panny Marie na tomto místě. Studánku měli pro účely křtu posvětit sv. Cyril a Metoděj. Nad studánkou byla později postavena kaplička s oltářem, sochou a obrazem Panny Marie. Na oltáři je obraz s názvem *Životodárný pramen* s hlubokou symbolikou. Panna Maria s Ježíškem nad pramenem tryskajícím ze země, z kterého vyskakují rybky. Ježíš, Syn Marie, je dárce vody živé a jako rybka zhyne bez vody, tak také křesťan bez milosti Boží. Studánka se nachází v místní části, která dostala název podle studánky – Zdravá Voda. Na počátku 13. století tu byly klášterem na Starém Brně vybudovány lázně, kde se léčily např. nervové choroby. Zrušeny byly až v 50. letech 20. století.¹¹²

¹¹⁰ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 101-102.

¹¹¹ Srov. tamtéž, s. 112.

¹¹² Srov. MOUŘÍNOVSKÝ, Josef. *Prastaré, památné poutní místo mariánské v Žarošicích*. Praha: knihtiskárna Albert Krupička, 1925, s. 70-72; srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Dívotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 21.

3.4.11. Zlatá sobota

Termínem Zlatá sobota je pojmenována hlavní pouť v Žarošicích. Odkud se ale vzal tento název? Má původ v Kájově, kde šlechtična Uršula Kateřina z Katellenbergu v roce 1677 začala podporovat místo stálého kaplana a hudebníka. Zavedla celoroční sobotní zpívané slavné mše svaté doplněné o loretánské litanie, jichž se účastnilo mnoho mariánských ctitelů, kteří tak měli možnost zisku 100 dní odpustků. K tomu byly čtyři soboty v říjnu tzv. „Zlaté“. Tento název je odvozen od zvláštních odpustků a velkých milostí, které Matka Boží v oněch dnech rozdávala. Vzhledem k tomu, že v Kájově působili kněží stejného řádu cisterciáků jako na Velehradě, můžeme předpokládat, že se v Žarošicích zavedla Zlatá sobota v druhé polovině 17. století a udržovala se až do císařského zákazu poutí Josefem II. Někteří autoři jako Vrbas či Káňa shodně tvrdí, že pojem Zlaté soboty je spojen s událostí ze dne 11.9.1785, kdy příchozí poutníci neuposlechli císařského zákazu poutí a na protest vnikli do rezidenčního kostela Panny Marie na Silničné a přenesli v průvodu (zřejmě na márách nalezených v kostele) milostivou sochu Panny Marie do farního kostela sv. Anny v Žarošicích. Z této události spíše pochází dnešní průvod se sochami na Zlatou sobotu. Ty ale byly slaveny i na jiných poutních místech. Například v Maria Hilf auf der Schwarzlack v Horním Bavorsku slavili od roku 1763 tři Zlaté soboty počínaje svátkem archanděla Michaela (29. září), podobně se tak dělo i v Ranings, náležejícím pod cisterciáky ke klášteru ve Světlé. Panna Maria zde byla uctívána po tři soboty jako dcera Boha otce ve spojitosti s archandělem Michaelem, dále jako Matka Božího Syna a třetí noc jako nevěsta Ducha svatého. Navíc byla Panna Maria uctívána jako patronka umírajících a poslední Zlatou sobotu se u ní prosilo za šťastnou hodinku smrti. Každý věřící poutník se za to mohl modlit podle svého uvážení růženec, loretánské litanie, Salve Regina, mariánské hodinky apod. Z dostupných pramenů trvaly Zlaté soboty vždy jeden večer a noc. Zlatá sobota v Žarošicích neměla pevný program, měla výrazně lidový ráz. Zpívaly se starodávné moravské, ale i slovenské poutní písně a modlitby byly přednášeny ústy starších bratrů až do rána.¹¹³

¹¹³ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 112-113.

3.4.12. Období Baroka – doba rozkvětu

Poutě v Žarošicích výrazně rozkvetly koncem 17. století a jejich nejslavnější období nastalo v 18. století, tj. v období baroka. Bylo to období veliké mravní síly, kdy bylo zužitkováno to dobré z humanismu, ale současně bylo obdobím, kdy došlo k pokoření pohanského ducha. Suchopárnost českého sektářství pronikla středověká etika s františkánskými ideály. Duše obyvatelů naší kotliny byla sjednocena s Bohem a ideálně propojila religiozitu a nacionalismus. Velkou zásluhu na tom měli jezuité. Mariánský kult, který těžil ze své velké tradice a citové hloubky, spolu s kultem svatojánským a národními svěťci, dokázali vytvořit velmi významnou epochu české vzdělanosti. Baroku se podařilo sjednotit všechny umělecké prvky od architektury, sochařství, malířství až po hudbu a poezii. Něco takového se stalo naposledy v době Karla IV.

Doba po třicetileté válce ale nebyla lehká a měla za následek spoustu odchodů obyvatel do ciziny. Současně to byla i doba obnovení poutí ke starým mariánským poutním místům včetně Žarošic. Rostl počet mariánských kostelů a veliká procesí proudila k poutním místům zaslíbených Matce Boží. V této době se velice dbalo i na krásu přírodního prostředí poutního místa. Pro katolíky byla tato doba časem naděje a víry v Boží prozřetelnost. Tuto naději prožívali věřící mnohem intenzivněji právě v místech, která byla posvěcena vírou svých předků, v místech, která měla díky ústní tradici pověst míst zázračných. Toto platilo zejména o Žarošicích. Pro těžce zkoušený lid z jižní a jihovýchodní Moravy, ale i západního Slovenska, nepřestaly být Žarošice útočištěm a pramenem útěchy, a to nejen katolíků, ale i lidí jiných vyznání. Baroko vtisklo lidový ráz nejen lidovým slavnostem, ale i národním písním a krojům.

3.4.13. Poutní ceremoniál

V době baroka vznikl i překrásný poutní ceremoniál pro žarošskou pouť. Pod názvem *Radostná cesta* jej později v roce 1942 sestavil z informací od starších bratrů z jiných obcí a následně i zhudebnil Antonín Kolek z blízkých Bohumilic, který sám byl od dětství velkým poutníkem. P. Tomáš Ždánský tuto sbírku nazýval „Perlami baroka“. Společně s ivančickou *Radostnou cestou* pro pouť do Mariazell z roku 1753 ovlivnily poutníky z celých Čech a Moravy na dlouhé dvě století.¹¹⁴ Sláva milostné sochy Staré Matky Boží se šířila i do Uher a do Rakous. Až 28 000

¹¹⁴ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 218.

poutníků přijelo do Žarošic kolem roku 1700 a bylo odslouženo na 700 mší svatých. Vzhledem k narůstajícímu počtu poutníků došlo na výstavbu ambitů u kostela ve vinicích.¹¹⁵

O kostelu Narození Matky Boží máme z této doby informace toho rázu, že byl uvnitř bohatě vybavený liturgickým nádobím a rouchy a socha Panny Marie měla spoustu drahocenných šatek. Rezidence měla šest věží a věžiček pokrytých zelenou měděnkou a na červené střeše kostela se vyjímalá zlatá silueta Matky Boží. Ambity pak byly pokryté šedým šindelem.

116

To vše zasazené do klínu vinohradů, s temným pásem lesů v pozadí a jasnou zelení luk v údolí, které se táhne až k Žarošicím. Tato malebná scenérie působila úchvatně i na příchozí poutnická procesí.

¹¹⁵ 115 Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 127-128; srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 16-17.

¹¹⁶ Vyobrazení kostela Narození Panny Marie s rezidencí na dnešní Silničné z roku 1760. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 14.

Když se jim v jasů slunce ukázala zlatá Matka Boží na střeše poutního kostela, poklekli poutníci v slzách radosti do prachu cesty a zdravili sídlo Staré Matky Boží písní, která mi lehce připomíná žalm 122, který zpíval na své pouti do Jeruzaléma starozákonní lid při zhlédnutí jeruzalémského chrámu:

*„Pozdvihněte oči vaše,
Marie milovníci, a uhlídáte
žarošské Královny rezidenci.
Už se očím ukazuje,
co dávno srdce si přeje,
mariánské obydlí,
v němž Matka Boží bydlí.“*

Celé údolí, které se táhne od Žarošic až k rezidenci s kostelíčkem Narození Panny Marie dýchá i v současnosti tajemnou atmosférou míru a pokoje. Je prosyceno modlitbami a prosbami tisíců nešťastných poutníků z dřívějších generací, kteří tudy putovali k Matce Boží s bolestí, ale současně i s nadějí ve svých srdcích pro útěchu, ochranu či duchovní pomoc. Nelze se tedy divit, že když poutníci stanuli před samotnou sochou Matky Boží, umlkly poutní písně a procesí často s hlasitým pláčem padalo na chladnou dlažbu poutního chrámu a vítalo milostnou sochu Panny Marie Staré (někdy nazývanou i moravským Palladiem) mlčky, proudy slz a modlitbami beze slov, které vytryskly z hloubi nitra rozechvělých duší poutníků. Až poté zazněly starobylé písně a modlitby, které obsahoval uvítací ceremoniál.¹¹⁷ Vše vrcholilo přijetím svátosti eucharistie. Je to zlatý hřeb pouti. Maria přivedla poutníka k svému Synovi, smířila ho s Ním, a to je pravým cílem pouti, lidových exercicií. Dobře vykonaná pouť je dodnes základem a východiskem lepšího života poutníka.¹¹⁸

V mezičase došlo i k několika velkým poškozením farního kostela sv. Anny. Poprvé vyhořel v roce 1510 a byl opraven díky sbírkám z celé Moravy. Další zhoubný požár přišel v roce 1636. Tehdy došlo i na poškození fary, dvoru i nespočtu domů v okolí. Není známo, z jaké příčiny, ale v roce 1729 byl položen základní kámen k novostavbě farního kostela sv. Anny a už v roce 1731 byl vysvěcen.¹¹⁹

¹¹⁷ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 149.

¹¹⁸ Srov. KOLEK, Antonín. *Radostná cesta k Staré Matce Boží Žarošské*. Žarošice, 1942, s. 266.

¹¹⁹ Srov. MOUŘÍNOVSKÝ, Josef. *Prastaré, památné poutní místo mariánské v Žarošicích*. Praha: knihtiskárna Albert Krupička, 1925, s. 29-31.

Pověsti o zázračné Matce Boží u Žarošic se šířily do blízkého i vzdáleného okolí a Žarošice se tak na počátku 18. století staly nejvyhledávanějším moravským poutním místem, které o mariánských svátcích navštěvovaly tisíce poutníků. Nejednen z nich i konvertoval ke katolíkům.¹²⁰ Období baroka vrcholilo kolem roku 1790, kdy se v rámci milostivého léta opravil kostel Matky Boží ve vinicích a hlavní oltář v Žarošicích. Toto vše bylo zakončeno pontifikální mší svatou velehradského opata za účasti nebývalé asistence hned šestnácti cisterciáckých kněží.

3.4.14. Josefínské reformy

Dobré časy podpory církve za vlády Marie Terezie se blížily ke konci. Již dříve byl v roce 1773 zrušen jezuitský řád, který byl oporou církve. Zde se již projevovala spoluvláda Josefa II., který dal na názory svých rádců v duchu jansenismu, galikanismu a febronianismu.¹²¹ Po smrti Marie Terezie se plně projeví tyto proudy pod souhrnným názvem josefinismus. Zakázána byla např. hudba o svátku Božího Těla. Ode dne 21.3.1782 bylo zakázáno pohřbívat v chrámech a kryptách a bylo nařízeno mrtvoly zasypat vápnem. Dalším krokem byl zákaz večerních pobožností v kostelech, před osvětlenými kříži, sochami či obrazy v ulicích. I forma bohoslužeb byla z nařízení císaře Josefa II. změněna. V kostele směl být jediný oltář (ve farních dva boční), sochy Panny Marie nesměly mít pláštiky či jiné šaty. Ode dne 21.3.1784 byly zcela zakázány poutě. Byly rušeny kláštery a měněny na kasárna nebo byly prodány soukromníkům. Mrtví měli být zašiti do plátna a pohřbeni bez rakve do hrobu. Došlo k rušení a odsvěcení kaplí v místech, kde byl farní kostel či filiální chrám. Rušení klášterů zasáhlo dne 8.3.1782 i klášter cisterciáček na Starém Brně¹²² a v Tišnově. Přestal tak existovat klášter, kterému Žarošice patřily od roku 1323, tedy dlouhých 459 let.¹²³ Dne 27.9.1784 byl zrušen i mužský klášter cisterciáků na Velehradě.¹²⁴ Všechna panství zrušených klášterů přešla pod náboženský fond, z kterého byla následně prodána německým šlechticům, Židům či zbohatlým měšťanům. Dne 25.8.1825 se tak stalo i v případě Žarošic, které za 66 210 zlatých koupila hraběnka Arnoštka Schaffgotschová na Kynastě a Greifensteinu. Okolní panství v Kloboukách, Bohumilicích

¹²⁰ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 131.

¹²¹ Srov. WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny: příspěvky k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740-1848*. Praha: Jelínek, 1945, passim.

¹²² Pozn.: Klášter i kostel Panny Marie na Starém Brně byly v roce 1783 postoupeny augustiniánům.

¹²³ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 181-184.

¹²⁴ Srov. tamtéž, s. 190.

a Borkovanech si v roce 1789 pronajal dvorní rada šl. Dornfeld v dědičný nájem. Byl to paradoxně tentýž pán, který už dříve v roce 1785 rozhodl, aby byly kostel Matky Boží ve vinicích i s rezidencí zbořeny.¹²⁵

3.4.15. Žarošice – kulturní centrum 18. století

Se zánikem jezuitského řádu došlo také ke snížení vzdělanosti obyvatel. Žarošice byly koncem 18. století kulturním a hudebním střediskem.¹²⁶ Hudba a zpěv byly vyučovány v kostele Matky Boží. Kněží však museli nejprve budoucí zpěváky a hudebníky naučit číst a psát a teprve poté je mohli cvičit ve zpěvu a hudbě. Církev celkově v baroku díky velkolepým slavnostem během církevního roku uchvacovala barvami, hudbou, slavnostními obřady, ale i slovem, které bylo prolno citem. Baroko se nejvíc zasloužilo o kořeny lidového umění. Už od poloviny 18. století se vyskytovaly psané modlitební knihy z nedostatku tištěných kancionálů. Hranici mezi lidovou náboženskou písní a lidovou písní světskou lze těžko stanovit. Prolínají se. Tak se stalo, že i Mozart ve své VII. symfonii uvedl pět taktů žarošské písně *Již přišel čas rozloučení*. Pochytil ji od našich poutníků v Mariazell. Bohužel byla všechna krása náboženského života v 18. století na čas zmrazena již zmíněnými nařízeními Josefa II. Lid se však těmito názory a vlivy nenechal ovlivnit a nepustil je do svých srdcí. Barokní zbožnost žila mezi lidem dál, byť nějaký čas v utajení, ale po polevení tlaku zase naplno celé 19. století. To platí zejména pro poutě žarošské.

3.4.16. Zboření kostela Narození Panny Marie

Smutným a nejstrašnějším důsledkem josefínských reforem bylo zrušení a zboření prastarého kostela Narození Panny Marie na dnešní Silničné s přilehlou rezidencí. Jde o ránu stále otevřenou, nikdy nezhojenou, která žarošské poutníky hluboce bolí a dojíká dodnes.¹²⁷ Ironií osudu je, že v místě zrušeného kostela a rezidence Josefem II. musel jeden z jeho nástupců František I. podepsat dne 4.12.1805 příměří s Napoleonem po prohrané bitvě u Slavkova.¹²⁸ Od roku 1785 pak docházelo k postupnému odprodeji interiéru kostela Matky Boží a v roce

¹²⁵ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 192.

¹²⁶ Srov. tamtéž, s. 194.

¹²⁷ Srov. tamtéž, s. 206-208.

¹²⁸ Srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 16.

1786 byl kostel odsvěcen. Doložená existence dvanácti zpovědnic svědčí o velkém přívalu kajících se poutníků na toto poutní místo. Dne 24.7.1790 bylo definitivně nařízeno zboření kostela Matky Boží ve vinicích. O tento majetek se však ucházel kníže Alois I. Josef Liechtenstein a svitla malá naděje na záchranu. K tomu však nakonec nedošlo a k finální demolici došlo o sedm let později, v roce 1797. Je smutné, že z prodávaného inventáře po celé diecézi získal farní kostel sv. Anny v Žarošicích jen zlomek z jeho bohatství. Jako příklad můžeme zmínit např. dva zvony, obraz Matky Boží a sv. Václava, či deset šatů pro sochu Panny Marie. Zkázou rezidence pak urychlil mohutný požár ze dne 28.6.1797. Při tomto požáru shořel spolu s rezidencí i kostel, taktéž i farní kostel, fara, panský dvůr a téměř celá vesnice. Z celkových 158 domů shořelo 102 úplně a zbylých 56 částečně. Následně bylo nařízeno, aby se zbylý stavební materiál z rezidence použil na výstavbu sýpky a úřednických bytů, což se také později stalo. Cihly z rezidenčního kostela Matky Boží byly použity na obnovu farního kostela sv. Anny (1800-1801, dnešní podoba). Tak zmizela z povrchu zemského jedna z největších památek Moravy, současně nejvíce navštěvované poutní místo poutníky z Moravy, Slovenska a Rakous.

Co se však stalo s Milostnou sochou Panny Marie? Ta byla od roku 1785 ve farním kostele sv. Anny. Při požáru ze dne 22.6.1797 ji zachránil občan Karel Vlach. Vynesl ji z hořícího kostela a uschoval v jednom ze sklepů poblíž. Ode dne 20.7.1797 byla socha umístěna v provizorní kapli, která byla narychlo zbudována v panském dvoře. Toto však nedělalo dobrotu, poutníkům byl na nějaký čas přístup do dvora zakázán a poutě následně na čas ustaly.

Po přenesení zázračné sochy Matky Boží do farního kostela sv. Anny v Žarošicích dne 11.9.1785 a zákazu poutí, neustoupil zbožný lid z Moravy a Slovenska zcela od poutí do Žarošic. I dále ctili původní poutní místo na dnešní Silničné. Při cestě do Žarošic nebo cestou zpět se zastavovali u kříže před bývalou rezidencí s kostelem a konali zde pobožnosti. Lidé si těžko zvykali a nemohli se ubránit srovnání se zaniklým kostelem Matky Boží. Farní kostel sv. Anny byl zcela prostý, uvnitř až chudý, ve srovnání menší a působil téměř jako kaplička. Šlo však zřejmě o celkové srovnání, kdy vedle zaniklého kostela na kopečku byly ještě ambity, rezidence (celkově šest věží a věžiček), okolní příroda, lesy, vinice a místo bylo prosycené modlitbami poutníků. Zaniklý kostel Matky Boží byl skutečnou stavební a duchovní dominantou jižní Moravy a západního Slovenska.¹²⁹

¹²⁹ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 212-217.*

Podobný smutný osud potkal v té době i jiná poutní místa na Moravě. Nejvíce postižen byl Hostýn, z kterého zůstala jen zřícenina (obnoven v letech 1843-1844), stejně dopadl i mariánský kostel v Cizkrajově (opraven v letech 1857-1865). Zcela zbořen byl kostelík v Líšni, u kterého se zastavovali poutníci z Vranova při pouti do Žarošic (znovu postaven v roce 1914). A mohli bychom pokračovat s dalšími poutními místy, jakými jsou Vranov, Křtiny, Tuřany a další. Žádné z těchto míst však nestihl tak krutý osud, že by bylo zcela srovnáno se zemí, jako rezidence a kostel na dnešní Silničné. Na jejich původním místě se postavily domky a tím padla jakákoliv naděje na znovuvystavení poutního kostela.¹³⁰

3.4.17. Přesun poutí do kostela sv. Anny v Žarošicích

Po zániku kostela Panny Marie se stal jeho pokračovatelem a místem poutí v Žarošicích farní kostel sv. Anny. Jak jsem již ale uvedl, pouto mezi oběma kostely je velmi hluboké, vždyť ve zdech dnešního kostela jsou kameny a cihly z původního poutního kostela Narození Panny Marie.¹³¹ Pouto bylo prohloubeno ještě více, když po znovuvystavení kostela sv. Anny v letech 1800-1801 došlo i k přesunu patronky sv. Anny na boční oltář a na hlavní oltář byla umístěna zachráněná milostná socha Panny Marie Staré. Dalo by se s trochou nadsázky říci, že to zůstalo v rodině. Matka Panny Marie sv. Anna jen uvolnila místo svojí dceři. Velkým úspěchem bylo již samotné rychlé postavení kostela během roku a půl v čase, kdy se blížily napoleonské války. Kostel byl však opět jen velmi stroze vybaven. K dovybavení kostela došlo až v roce 1956.

3.4.18. Začátek 20. století a doba první republiky

Smutný konec poutního kostela s rezidencí se podepsal na poutích do Žarošic, ne však nadlouho. Poutě velmi brzy opět ožily a příval poutníků sílil. V roce 1910 bylo na pouti v Žarošicích přítomno 172 procesí z Moravy, Slovenska a Rakous. Dnes už nejsou výjimkou i poutníci ze vzdálené ciziny.¹³² I v době předválečné podle pamětníků zářilo poutní místo pestrými barvami rozličných krojů z Kyjovska, Podluží, z okolí Strážnice, Brodu i ze Slovenska. Hanácké kroje pak z Brněnska i Malé Hané, ale i z německých obcí u Hustopečí

¹³⁰ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 218-219.

¹³¹ Srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Dívotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 16.

¹³² Srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Dívotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 19.

či Vyškova.¹³³ Pozdější duchovní správce v Žarošicích a dnes opat kláštera v Nové Říši Marian Rudolf Kosík k tomu napsal moc hezky a výstižně toto:

„Tenkrát se o poutích měnil žarošický kostel a hřbitov v překrásný koberec kvetoucích živých květin, vyrostlých v zahrádce Moravy a za Bílými Karpatami ke cti Staré Matky Boží Žarošické. Pod touto vnější krásou se v srdci poutníka otevírá hluboký duchovní rozměr putování. Pohroužil se v duchu ignaciánských cvičení v sebe, prochází očistou od hříchu, upírá svůj pohled ke Kristu, rozjímá o jeho utrpení a oslavě a uvažuje, jak svůj život napravit. Vše vrcholí svatou zpovědí a přijetím Krista svátostného. Eucharistie je vrcholem pouti. Marie přivedla poutníka ke Kristu a smířila ho s ním. To je smysl pouti – lidových exercicií. Tak se dobře vykonaná pouť stává základem a východiskem dalšího, lepšího života člověka.“¹³⁴

V časech první republiky probíhala pouť na Zlatou sobotu v okolí kostela sv. Anny. Hlavním bodem bylo kázání a světelný průvod se sochami. Aby se kázání dostalo k uším co nejvíce posluchačů, kázalo se od protější vyvýšené budovy bývalé pošty a lidé stáli všude okolo, včetně silnice. S přibývajícím nárůstem dopravy se začalo uvažovat o přesunutí programu Zlaté soboty za kostel do farní zahrady. Dokazují to nalezené projektové dokumenty v archívu žarošské farnosti. Přišla však druhá světová válka a realizace byla odložena na dlouhá léta až do roku 1967.¹³⁵

3.4.19. Doba komunismu

Během komunismu (1948-1989) byly právě Žarošice tím místem, kam opět přicházeli poutníci pro posilu, a to zejména o poutích. A je třeba dodat, že mnozí poutníci odcházeli s nadějí a touhou pro další život ve víře. Žarošice se za totality staly i místem pro ty poutníky, kteří si netroufali přistupovat ke svátostem v místech, kde byli známí. Odcházeli do svých domovů posílení, očištěni a s novou silou do boje za víru. Komunistickému režimu se naštěstí nikdy nepodařilo poutě do Žarošic zrušit nebo jen významně omezit. Takto úžasná a velká je síla tohoto místa promodleného modlitbami poutníků, kteří nás již během předchozích staletí předešli na své pouti do nebeského Jeruzaléma. Poutníkům však byly kladeny překážky. Autobusy s poutníky nesměly zajíždět až do Žarošic a řidiči autobusů z dopravních podniků byli často pokutováni a měli i těžkosti ve svých zaměstnáních. Byl vydán zákaz poskytování

¹³³ Srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Dívotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 17-18.

¹³⁴ *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Dívotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 18.

¹³⁵ Parafraze slov P. Josefa Pohanky z rozhovoru ze dne 27.2.2021.

autobusů pro účel poutě do Žarošic. Umí si vůbec dnešní generace mileniálů představit tuto dobu? Mohu-li soudit podle svých dětí, tak jen velmi obtížně. Nebylo to stejně tehdejší moci nic platné. Matka Boží stále přitahovala lid z celé země. Autobusy poutníků přijížděly např. z Pardubic, okolí Benešova, ale i z Oravy, a dokonce i z dalekého východního Slovenska od Dukly. Jak velká musela být touha těchto vzdálených poutníků, kteří přijížděli autobusy podle poutní knihy až od Košic, Humenného či Bardějova? Na Zlatou sobotu trávili noc buď v kostele, ve kterém probíhal program celou noc nebo i v autobuse. Jak velké pouto je muselo vázat k Panně Marii Staré a k poutnímu místu v Žarošicích, že byli ochotni trpět jistě nepohodlí a dlouhé cestování až na jižní Moravu a následně posílení, ale i jistě unaveni zpět do svých vzdálených domovů?

Jednotlivé farnosti si v době nesvobody dokázaly udržet své zásvětné poutě k Matce Boží žarošské a mnohé je dokonce dokázaly obnovit. Tak mocnou sílu mělo toto poutní místo v opětovných časech nesvobody a totality. Z farností i přes zákaz přicházely průvody, za které se pak úřady mstily příslušným kněžím. Různé nátlaky museli strpět i místní. Vytrvali však ve věrnosti své Ochránkyni Matce Boží, a tak byli poutníci v Žarošicích stále přijímáni s otevřenou náručí a Žarošice se jim staly posilou.¹³⁶

Pro období komunismu v Žarošicích je velice důležité zmínit to, že Boží prozřetelnost zajistila, aby byl v roce 1953 do Žarošic jako farář a později i děkan přidělen P. Tomáš Ždánský, rodák z vedlejšího Archlebova. Velice dobře znal historii tohoto poutního místa a má velkou zásluhu na tom, že poutě v Žarošicích přetrvaly i přes temné období komunismu. P. Tomáš Ždánský začal postupně od roku 1956 doplňovat i interiér kostela. Malíř Sychra namaloval výjevy v lodích kostela a byly přivezeny obrazy a sochy z jiných kostelů, např. z Hustopečí po pádu věže kostela v roce 1960. Podařilo se to i díky tomu, že knězem v Hustopečích byl zrovna žarošický rodák P. Jaroslav Válka.¹³⁷ Za dob náboženského útlaku křesťanů komunisty přicházelo do Žarošic takové množství poutníků, že se do kostela sv. Anny a okolního prostranství starého hřbitova nemohli vejít. Z tohoto důvodu začal P. Tomáš Ždánský v roce 1967 budovat prostranství za kostelem na úkor farní zahrady. To navíc doplnil v následujícím roce o nový ambit. Je až neuvěřitelné, že plán zamýšlený už v době první republiky, byl relativně rychle zrealizován v tak nelehkém období komunismu, jakým byl rok 1968. V roce

¹³⁶ Srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 18-19.

¹³⁷ Parafraze slov P. Josefa Pohanky ze dne 27.2.2021.

1988 pak bylo toto prostranství doplněno o dnešní žulový oltář, kde jsou dodnes slaveny mše svaté při velkém množství poutníků.¹³⁸

Poutě do Žarošic neustávaly ani po pádu komunismu. Např. v roce 1993 bylo podáno během poutě na Zlatou sobotu 12 000 – 15 000 svatých přijímání a v průvodu bylo neseno 37 soch Panny Marie.¹³⁹

3.4.20. Současnost

Ani dnes nejsou poutě do Žarošic něčím, co už patří pouze minulosti nebo snad jen vzpomínkou na nějaký lidový obyčej. Spíše naopak. Poutě do Žarošic jsou i dnes stále putováním k Bohu prostřednictvím milující Matky Boží Panny Marie. Aktuálně probíhají poutě v Žarošicích během roku v ustáleném režimu od května do října. Dalšího půl roku se poutníci mohou opět těšit na květen a místní si chvilku vydechnout a nabrat síly. Mimo Zlatou sobotu se v pořadatelsví střídá domácí farnost s některou farností ze Slovenska. Je úžasné, že i v této době jsou Žarošice stále přeshraničním poutním místem.¹⁴⁰

Síla místa se projevila i v posledních dvou letech, kdy celý svět sužuje pandemie COVID-19. I během těchto složitých časů se do Žarošic putovalo a stále putuje a o to víc se věřící obrací o pomoc k Panně Marii Staré. Jako už několikrát v historii, je i dnes prostřednicí modliteb a proseb za uzdravení nebo ochranu před touto doposud neznámou nemocí. Díky venkovnímu prostoru za kostelem bylo možné v covidových letech 2020–2021 sloužit (až na dvě výjimky, které proběhly on-line) poutní mše včetně „třináctek“ venku (omezení totiž platila pouze pro vnitřní prostory) a dopřát duchovní posilu věrným poutníkům k Panně Marii.

3.4.21. Třináctky

Pojmenování těchto poutí je podle zjevení v portugalské Fatimě a koná se 13. den v měsíci od května do října, podobně jako se zjevovala Matka Boží Františkovi, Lucii a Hyacintě v roce 1917.¹⁴¹ Třináctky v Žarošicích zavedl v roce 1996 P. Pavel Kopecký. Tuto praxi si přenesl z původního působiště, kterým byla farnost v Moravském Krumlově. Zprvu to bylo něco nového, co mohlo působit lehce uměle a co bylo ohroženo nepřijetím místními, ale postupně

¹³⁸ Srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 17.

¹³⁹ Srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 17.

¹⁴⁰ Pozn.: Farnost Žarošice koná svoji zásvětnou pouť k Panně Marii v srpnu do slovenského Šaštína.

¹⁴¹ Srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 21.

věřící tuto novinku přijali a dá se říci, že dnes tu po 25 letech zdomácněla.¹⁴² Jejich součástí je i světelný průvod věřících se sochou Panny Marie po vzoru Zlaté soboty. Osobně jsem vděčný za to, že se v dnešní sekularizované společnosti dokáže v malé moravské vesnici, často ve všední den, setkat ve společenství modlitby cca 1500 věrných poutníků.

3.4.22. Zlatá sobota v současnosti

Průběh dnešní Zlaté soboty, hlavní žarošské pouti, je hluboce propojen i s jejím původním místem konání na dnešní Silničné. Od rána probíhají mše svaté v českém a slovenském jazyce v kostele sv. Anny i v poutním areálu na farní zahradě, žehná se pramen na Zdravé Vodě a jde se průvodem se sochou z původního místa, na kterém stál poutní kostel Narození Panny Marie ve vinicích do kostela sv. Anny v Žarošicích. Konají se modlitby růžence, Korunky Božího milosrdenství i křížová cesta.¹⁴³ Procesí z jednotlivých obcí přicházejí před hlavní mší svatou se svojí sochou Panny Marie ke kostelu sv. Anny, kde je přivítá místní duchovní správce. Procesí následně vstoupí do kostela před oltář se sochou Panny Marie Staré a každý sám za sebe vede tzv. odpros, tedy jakýsi vnitřní důvěrný dialog s Matkou Boží. Po pokorné úkloně obejdou oltář a následně uvolní místo pro další příchozí procesí.

Z období baroka zůstal v Žarošicích dodnes zažitý úkon tzv. *poklony* Panně Marii.¹⁴⁴ Každá farnost si vybere početné dívky, tzv. družičky. Ty, většinou oblečené v různobarevných krojích, typických pro dané obce, pokládají na venkovní oltář své korunky (věnečky), které jsou později při mši svaté obětovány.

Hlavní událostí je pak podvečerní mše svatá za účasti tisícovek věřících převážně z Moravy a Slovenska. Svátostnému požehnání předchází světelný průvod s osvětlenými sochami Panny Marie ze zúčastněných farností. V Covidem ovlivněném roce 2021 jsem jich napočítal celkem 26 (před Covidem v roce 2019 celkem 39). Za zpěvu písně „*Před věky zvolená, Panno Maria*“ vyjde světelný průvod všech věřících se sochami do obce a vrátí se zpět do poutního areálu na farní zahradu, kde proběhne ještě tichá adorace a svátostné požehnání pro přítomné poutníky.

¹⁴² Parafráze slov P. Josefa Pohanky z rozhovoru ze dne 27.2.2021.

¹⁴³ Příloha č. 1, plakát s programem poutí v Žarošicích v září 2021.

¹⁴⁴ Srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 16.

Samotný světelný průvod se sochami je kombinací viditelného a vědomého projevu víry, který má v Žarošicích hlubokou tradici a částečně i určitým propojením s folklorním duchem, tolik typickým pro tuto část Moravy, díky rozmanité kráse krajů, v kterých někteří poutníci k Panně Marii přicházejí. I díky tomu se dostalo v roce 2020 Zlaté sobotě zařazení na seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury. Toto však není pro věřící a místní farnost to podstatné. Základem je to, že je celá pouť (nejen průvod) fenoménem, který dokázal přežít nepřízně všech historických dob. Samotný světelný průvod je úkonem víry, který má v podmínkách ČR podobnost v historii pouze s okolím Svaté hory u Příbrami. Tuto jistou výjimečnost si poutníci v Žarošicích dobře uvědomují a je zřejmě těžko myslitelné, že se něco podobného bude dít i na jiném poutním místě u nás nebo i ve světě. Vzniká zde úžasné pouto vzájemnosti při setkání v modlitbě všech poutníků z různých částí Moravy, Čech, Slovenska a někdy i vzdálenějších zemí, v propojení s duchem místa a tradicemi celé oblasti.

Že nejsou Žarošice jen tak nějakým poutním místem potvrzuje i řada skvělých kazatelů, kteří se stávají vzácnými hosty poutí v Žarošicích a hlavními celebranty mší svatých. Často jsou to naši a slovenští arcibiskupové, ale i papežští nunciové. V roce 2021 byl celebrantem hlavní mše svaté na Zlatou sobotu papežský nuncius arcibiskup Charles Daniel Balvo (USA), který svou účastí navázal na svého předchůdce. Osobně vyzval přítomné poutníky k odvaze následovat Pannu Marii i sv. Josefa v plnění Boží vůle. Zlaté soboty se průměrně účastní cca 10 – 15 000 věřících a poutníků.

3.4.23. Papežská korunovace Panny Marie Staré

K papežské korunovaci milostné sochy Panny Marie Staré z rukou velkého poutníka a papeže Jana Pavla II. došlo dne 21.5.1995 na Svatém kopečku u Olomouce při události Setkání mládeže. Nestává se příliš často, že akt požehnání korunek i jejich následného nasazení, provede sám papež. Korunky se většinou pošlou do Vatikánu, kde je papež požehná a pověří někoho jiného, kdo je v místním kostele nasadí na milostnou sochu. V případě Panny Marie Staré papež Jan Pavel II. osobně požehnal korunky v bazilice na Svatém kopečku a taktéž osobně je následně nasadil Panně Marii i Ježíškovi.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Parafráze slov P. Josefa Pohanky z rozhovoru ze dne 27.3.2022; srov. ČAPSKÁ, Veronika, MIHOLA, Jiří, ed. *Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2010, s. 79.

3.5. Významní duchovní a jejich zásluhy o poutní místo v Žarošicích

Závěrem této kapitoly bych rád zmínil ty kněze, kteří se nějakým významným dílem přičinili o růst a rozvoj slávy poutního místa v Žarošicích. Od roku 865, kdy tu víru nedlouho po svém příchodu šířili sv. Cyril a Metoděj je prvním doloženým farářem v roce 1343 P. Jan. Dále uvádím:

P. Jan Kristián Strážnický, cisterciák ze Žďáru (1654) – za jeho působnosti byla postavena sakristie u farního kostela sv. Anny.

P. Gerard Maget, cisterciák ze Sedlece (1713 – 1747) – údajně jeden z nejlepších farářů, jakého doposud Žarošice měly. Postavil rezidenci a dokončil ambity.

P. Martin Jekel, cisterciák ze Sedlece (1747 – 1751) – byl zavražděn v rezidenci mstivým podvodným poustevníkem a občanem Žarošic Jiřím Volkem.

P. Jan Nepomuk Funk z Funkenavy (1774 – 1783) – byl posledním z řádu cisterciáků na tomto poutním místě. Je pohřben ve farním kostele sv. Anny.

P. Martin Vaněk (1783 – 1793) – začal psát farní pamětní knihu.

P. Osvald Niklas (1859 – 1901) – byl věrným služebníkem Matky Boží dlouhých 45 let. V roce 1875 vydal *Spisek kajícím poutníkům Svato-Žarošickým*. V roce 1877 podnikl pouť do Říma.

P. Jan Evangelista Káňa (1902 – 1920) – pečlivě zpracoval matriky a archív. V roce 1904 vydal spisek *Poutní místo Staré Matky Boží v Žarošicích*.¹⁴⁶

P. František Hanzl (1923 – 1953) – farář, zasloužil se o zvelebení kostela sv. Anny (Koehlerovy a Sychrovy malby), o postavení Katolického domu a rovněž o stavbu filiálního kostela v Násedlovicích.

P. Tomáš Ždánský (1953 – 1991) – děkan, za totality udržel poutě, vybudoval poutní areál za kostelem, pozvedl poutní místo k celorepublikové známosti a navštěvovanosti.

P. Marian Rudolf Kosík O.Praem. (1991 – 1996) – opat novoříšský, opravil kostel a zasloužil se o papežskou korunovaci Staré Matky Boží žarošské.

P. Pavel Kopecký (1996 – 2001) – farář, zavedl Třináctky v Žarošicích.¹⁴⁷

P. Josef Pohanka (2002 – dodnes) – již 20 let je věrným služebníkem a ochráncem Panny Marie žarošské a pořadatelem a organizátorem poutí v Žarošicích.

¹⁴⁶ Srov. MOUŘÍNOVSKÝ, Josef. *Prastaré, památné poutní místo mariánské v Žarošicích*. Praha: knihtiskárna Albert Krupička, 1925, s. 48-56.

¹⁴⁷ Informace od P. Josefa Pohanky ze dne 25.3.2022.

4. Poutník: živý člověk – kdo je vlastně poutník?

4.1. Pouť – co si pod tímto pojmem představujeme?

Než se budu věnovat pojmu a významu slova poutník, pokusím se nejdříve odpovědět na otázku, co je vlastně myšleno slovem pouť a co je jejím cílem. Pouť je v představě nejednoho člověka obývajícího českou kotlinu vzpomínkou na dětství, spojenou s kolotoči, střelnicí, hlasitou hudbou, cukrovou vatou a spoustou trotek různých barev. Ano i tato náhlá rozmařilost a radost je součástí pouti, přesněji jejího závěru, kdy lidé slaví tu chvíli, kdy dosáhnou vytčeného cíle. Nutno ale říci, že toto není podstatou pouti. Předchází tomu totiž cesta plná strastí, fyzických bolestí a únavy, duševních pochybností, rozjímání a modliteb. Cesta, po které kráčí poutník sám, zaměřen na sebe, přesto otevřen všem, které potká a všemu, co zažívá v kontaktu s lidmi, ale i s krajinou a přírodou.¹⁴⁸ Osobně si pod pojmem pouť představuji zejména velké pouto vzájemnosti, které tolik hledáme. Pouť lze vnímat i jako analogii osvědčených duchovních textů jako *Upřímná vyprávění ruského poutníka*, životopisu sv. Ignáce z Loyoly v knize *Poutník*, či životopisu sv. Benedikta Josefa Labreho v knize *Chudý, který našel radost*, o nichž je v práci zmínka. Tato díla obsahují v osobách hlavních aktérů prototypy všech základních bodů „poutničení“.¹⁴⁹

Cílem pouti není navštívení nějakého daného místa, obdivování jeho přírodního, historického či uměleckého bohatství. To by byl jen náboženský turismus. Jít na pouť spíše znamená „vyjít ze sebe“, nezůstat u starého místa a stavu, potkat ty, kteří o živém Bohu svědčí, vstříc Bohu na místa, kde se ukázal, kde se projevila výrazně jeho milost a způsobila mnoho obrácení a povzbuzení k lepšímu, podobně jako se tomu děje i v Žarošicích. Pouť je narušením běžného řádu všednosti, což platí v jakékoliv době.¹⁵⁰

4.2. Poutník

Význam slova „poutník“ pochází z latinského slova *peregrinus*, které označuje cizince, žijícího mimo svoji oblast, tj. mimo území, kde má občanská práva. Dnes bychom možná řekli trvalé bydliště nebo své kořeny. „*Kdo podniká pouť, podrobuje se na určitou dobu jakémusi*

¹⁴⁸ Srov. KROPÁČ, Vladimír. *Jen odřené nohy dávno nebolí: o pouti do Santiaga de Compostely*. [Česko]: vydáno vlastním nákladem, 2018, s. 5.

¹⁴⁹ Parafráze slov Michala Altrichtera z konzultace ze dne 26.2.2022.

¹⁵⁰ Srov. Musím jít dál, neboli malé zamyšlení teologa nad poutnictvím, in AMBROS, Pavel, *Ročenka Matice velehradské 2020*, Velehrad, 2021, s. 71-72.

*výjimečnému stavu; opouští domov a vyráží do ciziny“.*¹⁵¹ Překračuje tím svoje osobní hranice a vydává se někdy i za hranice státu. Z osobní zkušenosti vím, jak důležité je občas překročit jen pouhé hranice farnosti a vystoupit ze zažitých stereotypů. To nám může umožnit sundat klapky z očí a místo sledování toho, která farnice má zrovna nový klobouk či účes v plném domácím kostele, pocítit setkání s Pánem, např. v téměř prázdném pohraničním kostele, kde na mši sv. v neděli přichází pár věrných místních věřících, často posbíraných z okolních přilehlých obcí.

Jak si vlastně představit poutníka? Jak takový poutník vypadá? Kdo je poutníkem? Historicky byl poutník zobrazován v dlouhém plášti, který chránil poutníka proti dešti a chladu a v noci posloužil jako příkrývka. Proti slunci, ale i dešti chránil poutníka velký klobouk. V jedné ruce držel růženec (od pozdního středověku), v druhé pak hůl, která usnadňovala cestu v horách, nebo brod prudkou říčkou. Hůl pomáhala poutníkům i při přeskočení potoka. Současně hůl sloužila i jako obranný prostředek proti nečekaným atakům zvířat.¹⁵² Sv. Ignác pak používal poutnickou hůl i k zahánění zlého ducha.¹⁵³ Doporučením, ale i nutností byly pro poutníka dobré a již prošlápnuté boty. Poutníci mohli někdy působit i dojmem tuláků. Ruský poutník o sobě v knize *Upřímná vyprávění poutníka svému duchovnímu otci* říká:

*„Z milosti Boží jsem člověk, křesťan, svými skutky veliký hříšník, svým stavem nejposlednější poutník bez přístřeší, toulající se z místa na místo. Takový je můj majetek: na ramenou mošna se suchary, pod paží bible svatá-toť vše.“*¹⁵⁴

Potvrzuje to i svatý poutník 18. století, které nebylo poutnictvím příliš nakloněno, Benedikt Josef Labre. Vytrpěl si mnohé právě svým vzezřením tuláka a někdy možná až otrhance, člověka bez střechy nad hlavou. Na pouti se mu mohlo stát, že skončí nedobrovolně v chudobinci nebo stráví i noc v žaláři v domnění, že jde o škůdce a příživníka. Strpět musel i spoustu urážek, plivanců, políčků a někdy i kamenování. To vše však přijímal a vnitřně se z toho radoval. Připodobňoval se tím Ježíši Kristu při cestě na Golgotu. Někdy na svých cestách nosil dokonce i kříž.¹⁵⁵ Kříže v čele procesí můžeme zahlédnout i dnes, např. na poutích, které pořádá P. Jan

¹⁵¹ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 11.

¹⁵² Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 75; srov. Poutník. *Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*, Refugium, Olomouc 2002, s. 17.

¹⁵³ Srov. Poutník. *Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*, Refugium, Olomouc 2002, s. 25.

¹⁵⁴ *Upřímná vyprávění poutníka svému duchovnímu otci*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, c2001. Studie (Refugium Velehrad-Roma), s. 55.

¹⁵⁵ Srov. LA GORCE, Agnès de. *Chudý, který našel radost: svatý Benedikt Labre*. Praha: Triáda, 2015. Delfín (Triáda), s. 63-64.

Peňáz nebo třeba právě na pouti do Žarošic, o kterých pojednává tato práce. Sám mám tuto osobní a pro mne velmi silnou zkušenost s nesením kříže v čele procesí i z pěší Pouti za národ, kterou jsem absolvoval 31.12.2021 z Prahy do Staré Boleslavi.¹⁵⁶

4.2.1. Výbava dnešního poutníka

Dnešní poutník se již obléká podle uvažované délky své pouti. Jiné to bude na dlouhé pouti na několik týdnů či dokonce měsíců a jiné na jednodenní pouti. Volí pohodlný volnočasový či sportovní oděv a vybavení z odlehčených materiálů, aby jeho zátěž byla co nejmenší. Má s sebou minimum oblečení, často si věci přepírá apod. Proti dešti je vybaven nepromokavými materiály, včetně věcí pro spaní v přírodě, proti ostrému slunci jsou nutností brýle. Doporučená zátěž v batohu na zádech by neměla přesáhnout 10 % váhy poutníka. Hole používá často skládací (teleskopické). Boty volí spolehlivé a prověřené předchozím putováním, aby se, pokud možno vyhnul nepříjemným puchýřům. Pro někoho to jsou prošlápnuté pohorky, jiným se zase osvědčily lehké běžecké boty. Je ovšem i velké množství poutníků, kteří bez nejnovějších výkřiků módy ze světa turistického vybavení, dosáhnou cíle. Ten je tím prvním, co by měl mít poutník na mysli. P. František Lízna byl krásným příkladem toho, že není třeba být stoprocentně vybaven (neměl stan, vaříč ani ešus a kompas zapomněl doma), ale je třeba jít denně za svým cílem. Kdo miluje cíl, vždy k němu dojde. Do výbavy dnešního poutníka patří i cestovní pojištění. Slovy P. Lízny pak máte v případě smrti cestou tu zpáteční zdarma...¹⁵⁷

Správný poutník uskutečňuje pouť pěšky, aby tak napodobil své vzory, kterými byli apoštolové a učedníci cestou do Emauz (srov. Lk 24,13). Mnozí poutníci uskutečňovali pouť i bosí, aby ještě více zdůraznili své prosby, ale často i proto, že na boty prostě neměli peníze. Majetnější jezdili v dřívějších dobách na koni. Jako důkaz pokory si často nechali osedlat mezka či po vzoru Ježíše osla. To obnášelo větší náklady na cestu, protože za ustájení a starost o zvíře bylo třeba zaplatit, často stejně jako za osobu. Dnes nejsou výjimkou i pouti na kolech, koloběžkách, ale i na invalidním vozíku!¹⁵⁸

Poutníkem se člověk nestává prvním krokem na cestě, ale mnohem dříve, kdy se pro pouť rozhodne ve svém srdci. Sv. Ignác popisuje, jak ho myšlenky světské sice potěšily, ale když je

¹⁵⁶ Příloha č. 2, informační plakát k této pouti Via Sancta Mariana z Prahy do Staré Boleslavi.

¹⁵⁷ Srov. LÍZNA, František a Jan MAZANEC. *Musím jít dál: 4 404 268 kroků P. Františka Lízny za svatým Jakubem*. Brno: Cesta, 2006, s. 7.

¹⁵⁸ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 100; srov. Poutník. *Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly, Refugium, Olomouc 2002, s. 50.*

nechal jít, pociťoval vyprahlost a byl nespokojený. Při myšlence na pěší asketickou pouť do Jeruzaléma však zůstával veselý a spokojený. Uvědomil si později, že rozdílnost pocitů z různých myšlenek je způsobena rozličnými duchy.¹⁵⁹ Pout' v rituálním slova smyslu není výletem ani poznávacím zájezdem. K pouti je třeba rozhodnutí, protože pout' je nevratná cesta. Jednou se vydáš na pout' a už chceš stále. I moje vlastní prožitá zkušenost to potvrzuje. Poutník musí opustit místo, kde žil častokrát celý svůj dosavadní život, otevřít bránu a rozbořit hradbu, kterou se za předchozí čas opevnil. Není vůbec snadné opustit svůj pohodlný pelíšek, v kterém mu je moc dobře a vydat se do nepohody a nástrah, které skýtá okolní svět.¹⁶⁰ Před prvními fyzickými kroky poutníka s batohem na zádech a holí v ruce předchází fáze plánování a příprav. Je to stejné jak pro jedince či skupiny dnes, tak pro doby dřívější, kdy se na poutě vydávali např. králové. Museli nejdříve zajistit chod svého království, ale taktéž dát vědět lidem a institucím na cestě, které se musely na vzácnou návštěvu připravit. Dobré bylo také objasnit si zeměpisné informace. Nezřídka se stalo, že se někdo zavázal k pouti, aniž by věděl, kde to místo leží, jak je daleko. Ne každý měl však to štěstí, že se mohl zeptat někoho, kdo pout' do daného místa již vykonal. Pro mnohé nebylo ani snadné domyslet rozdílnost ročních období v té či oné lokalitě, a tak hrozilo umrznutí při přechodu hor, či smrt žízni v jižních krajích.¹⁶¹ V tomto směru je to v dnešní době mnohem jednodušší. Žijeme v 21. století, kdy lze většinu informací předem dohledat na internetu, pobavit se „na dálku“ prostřednictvím telefonu či online videohovoru s lidmi, kteří už danou pout' vykonali, nasát jejich zkušenosti, rady a doporučení. Je napsáno mnoho knih o zážitku z poutí, mnoho poutníků si píše deník a následně jej vydají v knižní podobě. Nejsou však jen knihy populární, ale třeba i diáře a cestovní zápisníky kněží či „Bohohledačů“. Je to jistě věc individuálního rozlišování. Dnes je taktéž možné jít i na přednášku spojenou s vyprávěním a fotkami. V tomto ohledu to má s přípravou dnešní poutník jistě snadnější. Ale je tomu skutečně tak? Dříve nebyly populární poutní stezky tak plné poutníků a putování bylo často i nebezpečné, ale na poutníky nepůsobilo tolik cizích vlivů. V posledních letech s rostoucí oblibou putování může být nevýhodou nedostatek soukromí, ruch světa, omezení z důvodu pandemie COVID-19, válka na Ukrajině, ale také atak sociálních sítí, který je dnes už všudypřítomný. Je potom na poutníkovi, zda se

¹⁵⁹ Srov. Poutník. Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly, Refugium, Olomouc 2002, s. 12-13.

¹⁶⁰ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pout'*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 48.

¹⁶¹ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 74-75.

nechá na pouti odpojit od cíle tím, že se neustále napojuje na různé sociální sítě nebo se neustále někde fotí a pózuje apod. „*Nenajdeš cestu pocestný, ty sám si ji tvoříš, když jdeš.*“¹⁶²

4.2.2. Poutníci v historii

Poutníky byli historicky většinou muži, ale výjimkou nebyly i ženy a děti. Ženy však musely mít i s ohledem na své tehdejší postavení ke své cestě vážný důvod (např. uzdravení muže, které doprovázely). Častokrát to bylo spojeno i s učiněním slibu. Stávalo se tak nezřídka během poutí, že žena cestou i porodila, protože nevěděla, že je v jiném stavu, než se vydala na delší pouť. Nebylo výjimkou, že se na pouť vydaly celé rodiny i s dětmi. Historické prameny pak uvádí i dětskou pouť, na kterou se v roce 1455 vydaly samotné děti pouze s praporci ke sv. Michalovi do Mont Saint-Michel. Byť odcházely bez souhlasu rodičů, bez prostředků na cestu, vrátily se v pořádku nazpět a cestou o ně bylo postaráno. Dokonce se k nim cestou přidávali i ostatní lidé. Méně šťastně pak skončila dětská křížová výprava o několik století dříve. Děti skončily v otroctví nebo se zbídačené a zneužitě vrátily domů. Na cestu se pak vydávali i nemocní a trpící, pro které to byla často jediná naděje. Věřili či doufali, že jim Bůh pomůže stejně jako pomáhal a uzdravoval Ježíš.¹⁶³ Historie zná i poutníky ve zbrani. Tak lze nazvat křížové výpravy – hnutí vzniklé na konci 11. století po synodě v Clermontu v roce 1095. Armáda papeže se vydala bránit Jeruzalém pod heslem „Bůh to chce“ nebo „Bůh to nařizuje“. Cestou zanechávali velkou spoušť a zločinné pustošení, až se v roce 1099 zmocnili Jeruzaléma za cenu velkého krveprolití. Během osmi křížových výprav mezi lety 1097-1270 tak putoval evropský Západ na Východ.¹⁶⁴ Slovy Goetha se Evropa zrodila v putování a křesťanství je její mateřštinou.¹⁶⁵

4.2.3. Očekávání poutníků

Lidé se často vydávají na cestu s představou, že si na cestě ujasní své poslání a další směřování v životě (týká se zejména mužů), častokrát po rozpadu dlouholetého vztahu, vyhoření v práci, při boji s nemocí apod.; ženy pak často touží po vyprošení si vhodného protějšku či vyléčení

¹⁶² Srov. LÍZNA, František a Jan MAZANEC. *Musím jít dál: 4 404 268 kroků P. Františka Lízny za svatým Jakubem*. Brno: Cesta, 2006.

¹⁶³ Srov. OHLER Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002, s. 46-47.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 48-49.

¹⁶⁵ Srov. LÍZNA, František. *Vstávám a pokračuji v cestě: z Fatimy do Compostely*. Brno: Cesta, 2010, s. 65.

traumat.¹⁶⁶ Cesta sama se tak stává prostředkem pro nabytí tolik potřebného klidu, který pomůže věci ujasnit a dát myšlenkám správný směr a napomůže k novému rozhodnutí. Jde o proces, který se odehrává v jedinci, během dní, kdy se nutně nemusí potkávat s druhými lidmi, ale o to intenzivněji se potká sám se sebou.¹⁶⁷ A toto bývá často velmi nepříjemné a hluboké prozření. Lze je srovnat s pobyty v kláštorech, kam se dnes uchylují i někteří laici v očekávání, že v tichosti a klidu za zdmi kláštera najdou Boha, ale oč je pak větší překvapení, když najdou sami sebe, svoji pravou tvář.¹⁶⁸ Do ústraní kláštera nebo dříve i do jeskyně se na 40 dní ubírali i dřívější východní asketové, ve snaze najít samotu a ticho, a to jak to vnější, tak i vnitřní. Tím napodobovali konání biblických předchůdců. Dodnes se tak děje v ignaciánské Manrese. Takové konání někteří přirovnávali ke koupeli po cestě, která rozechřívá srdce a očišťuje duši.¹⁶⁹ K velkým myšlenkám a rozhodnutím ovšem nelze dojít hned. Vyžadují delšího zklidnění. Čím je poutník déle na cestě, ubývá pomyslných bolestí.¹⁷⁰ Moje vlastní zkušenost z poutí mi potvrdila, že člověk potřebuje několik dní na to, aby dokázal vypnout od běžných starostí světského života. Teprve potom může zažít ve ztišení Boží dotek nebo dojít k pochopení či k rozhodnutí něco změnit, něco začít dělat jinak, nebo vůbec začít něco dělat, případně uvědomit si, jaké dary Ducha svatého mu byly svěřeny a jak je využít pro blaho všech,¹⁷¹ aby pak neprožíval podobné pocity jako sv. Ignác. Ten, když v ohrožení života v bouři na moři zpytoval svědomí, nebál se smrti ani zatracení; pociťoval však velkou bolest a zahanbení z pocitu, že nevyužil dobře darů a milostí, které získal od Boha.¹⁷² Při mé první cestě do Medjugorje v roce 2013, kam jsem jel bez očekávání jako náhradní doprovod svojí ženy, jsem pochopil, v čem je důležitá modlitba růžence. Atmosféra místa, síla ztišení, společenství nových lidí ve výpravě, ale i nově nabytá zkušenost se společenstvím národů na večerní mši svaté či adoraci mě natolik pohltila, že jsem se vracel s poznáním, že modlitba je jakýmsi „dýcháním duše“. A je úplně jedno, že se něco opakuje 50x... To jsem však ještě netušil, že se na toto místo v dalších šesti letech pokaždé vrátím a jak moc si mě podmaní a ovlivní můj další vývoj. Nejsem si jist, zda bych bez této prvotní „náhody“ někdy přistoupil k svátosti biřmování,

¹⁶⁶ Srov. LÍZNA, František a Jan MAZANEC. *Musím jít dál: 4 404 268 kroků P. Františka Lízny za svatým Jakubem*. Brno: Cesta, 2006, s. 98.

¹⁶⁷ Srov. KROPÁČ, Vladimír. *Jen odřené nohy dávno nebolí: o pouti do Santiaga de Compostely*. [Česko]: vydáno vlastním nákladem, 2018, s. 28-29.

¹⁶⁸ Z rozhovoru s Markem Orkem Váchou na Radiožurnálu, 2021.

¹⁶⁹ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Ignác z Loyoly a spiritualita Východu: průvodce knihou Duchovní cvičení*. Druhé revidované vydání. Olomouc: nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2019, s. 10-11.

¹⁷⁰ Srov. KROPÁČ, Vladimír. *Jen odřené nohy dávno nebolí: o pouti do Santiaga de Compostely*. [Česko]: vydáno vlastním nákladem, 2018, s. 51.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, s. 32.

¹⁷² Srov. Poutník. *Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*, Refugium, Olomouc 2002, s. 25.

absolvoval teologický kurz na biskupství, studoval teologii a potažmo psal vůbec nějakou bakalářskou a posléze i tuto diplomovou práci. Říká se, že cesty Páně jsou nevyzpytatelné. Dnes už to vím i já sám. Bůh nás volá, abychom neustále rozšiřovali svá srdce.

4.2.4. Ztišení

Jak už jsem zmínil, moje vlastní zkušenost mi ukázala, že není snadné se zklidnit, oprostít se od všedních starostí a je jedno, zda jde o pouť pobytovou nebo pouť pěší. U pěší pouti se to může zdát snazší díky tomu, že je spojena s určitou fyzickou námahou, která může pomoci k odpoutání se od všedních starostí. I pobytovou pouť lze spojit s fyzickou aktivitou. Dodnes si vzpomínám na svůj první bosý výšlap křížové cesty na kamenitém Križevaci na pouti v Medjugorje. Byla to pro mne velmi nekomfortní a bolavá záležitost, u které jsem velmi nepříjemně cítil každý kamínek, každou nerovnost. Bylo obrovské teplo a já nestíhal ani důchodcům ve skupině. Bylo to velmi výchovný moment, kdy mi došlo, že některé věci v životě nelze brát automaticky, a že je třeba být vděčný např. za vyžehlenou košili, uvařený oběd apod. Toto jsem si uvědomil ve chvíli, kdy jsem byl neskutečně vděčný za každý plochý kámen pod svými chodidly, ideálně pokud byl i ve stínu a dopřál mým chodidlům drobný odpočinek. Během tříhodinového bosého výstupu jsem prožíval několik různých pocitů a stavů: uvědomoval jsem si svoji slabost, pohodlnost, pýchu, ale i to, že musím být více vděčný za „samozřejmosti“ ve svém životě a lidi, kteří do něj vstupují. Seděl jsem vyčerpaný v tichosti nahoře pod křížem a snažil jsem se vstřebat prožitky z výstupu. Uvědomil jsem si taktéž, že mi často v každodenním životě dokážou jiné věci a situace zastřít krásu něčeho, co je právě kolem nás a já to v dané situaci neumím vidět, protože mám klapky na očích díky tomu, že se právě zaobírám jiným podnětem (např. špatné počasí), který přehluší krásu něčeho hlubšího. Ještě po 9 letech je tento prožitek velmi živý a jsem za něj vděčný. Další rok už byl tento výstup úplně jiný. Trval polovinu času, o bolestech nemohla být téměř řeč a výstup byl již zcela vědomým putováním s konkrétními prosbami za druhé.

Když už zmiňuji pocity při pohledu dolů od kříže na Križevaci, nemůžu nevzpomenout, že pocit ztišení se po nějakém putování či výstupu na kopec, je pro mne obrovsky uklidňujícím momentem. Mám je moc rád už od mládí a vyhledávám je. Možná i proto jsem už před lety našel zálibu v navštěvování rozhleden, vrcholků kopců a hor či jen míst s dobrým rozhledem do krajiny. Už samotná cesta na vrchol je potěšením. Krásný výhled do krajiny je pak odměnou. Chodím ale na tato místa i pro ty momenty ztišení se a klidu, kdy mohu jen tak sedět,

vychutnávat výhled, a přitom v tichu slyšet tlukot vlastního srdce, zalitého zvláštním pocitem tepla, které z něj vychází. Někdy mám pocit, že zde na vrcholu (kopci, či rozhledně) je tak nějak blíže k nebesům, a tedy i do nebeského království, které je cílem našeho pozemského putování. I když si s sebou na vrchol přinesu nějaký problém, který zrovna prožívám, klid ve ztišení v kombinaci s pohledem shora, dovolí na záležitost nahlédnout zcela v jiném světle, s odstupem, často očištěný od negativní emoce. To, co se dole zdálo být velký problém, se shora jeví jako malé a méně důležité a častokrát dokážu díky výstupu nahoru najít řešení a pokud ho nenajdu, tak se s tím alespoň vypořádám a v sobě uzavřít. Někdy po chvíli, někdy za hodinu, někdy třeba za několik dnů. Někdy se mi pak zdá, že se nic nezměnilo, ale po návratu vypadá většina problémů jinak.¹⁷³ Stačilo to jen předat a svěřit do péče Pánu a odpověď jsem většinou našel v tichosti ve svém nitru. Podobné pocity jako na vrcholcích kopců však zažívám i při delším ztišení na poutních místech, při návštěvě chrámu nebo i při delší pěší pouti, kdy se vzdálím od každodenních světských reálií. Jde vlastně o jakési uspokojení a ztišení duše. Je to vědomý postoj člověka, který si nic na Bohu nevyvádí, je vnitřně smířený, a naopak se odevzdává do jeho vedení, odevzdává se Boží vůli (srov. Žl 37,7 a 62,2.6). Samo srdce se stává chrámem Božím. Lze to přirovnat k pocitu nakojeného klidného dítěte, které v tichosti a bez toho, aby si křikem a pláčem cokoliv dalšího vymíňovalo, jen odevzdaně a spokojeně spočívá v matčině náručí.¹⁷⁴ Vyplývá mi z toho, že je třeba si umět udělat čas na ztišení se, modlitbu, zpěv chval či např. adoraci, pozvat Pána do svého života, do svých radostí i starostí, abych mohl dostat odpovědi na své otázky nebo jen prostě prožít skvělý a intimní čas s Pánem, který je mi občerstvením, silou a povzbuzením do dalších dní. A dát si opravdu na čas. A právě k tomu je vhodný i čas strávený na pouti.

4.2.5. Pocity a prožitky poutníka

*„Namáháme tělo, aby Bůh mohl oslovit otevřenou duši, která se odváží vykročit ze stereotypu všedních dnů na pěší pouti.“*¹⁷⁵ Sám jsem si na pěší pouti mnohokrát ověřil, že čím jdu déle, tím více zažívám pocit, že duše a tělo jsou ve zvláštní a příjemné jednotě s okolní přírodou. Jako by došlo ke splynutí vnitřního světa poutníka s vnějším okolním světem. Poutník se v té chvíli mění z pouhého pozorovatele přírody na její neoddělitelnou součást.¹⁷⁶ Ale pocitů, které

¹⁷³ Srov. KAGGE, Erling. *Radost z chůze: krok za krokem ke své duši*. Praha: Alferia, 2020, s. 107.

¹⁷⁴ Srov. HELLER, Jan a Jiří BENEŠ. *Poutní písně: výklad žalmů 120-134*. Praha: Návrat domů, [2015], s. 115.

¹⁷⁵ Tradice 30. let putování z Levého Hradce na Velehrad, in REICHEL, František, *Ročenka Matice velehradské 2010*, Velehrad, 2011, s. 57.

¹⁷⁶ Srov. KAGGE, Erling. *Radost z chůze: krok za krokem ke své duši*. Praha: Alferia, 2020, s. 132-133.

poutník během cesty zažívá, je mnohem více a nejsou vždy jen příjemné. Pocity radosti se střídají s pocity bolesti a únavy. Nejen po stránce fyzické, ale i po stránce psychické a duchovní. Putování připomíná poutníkovi jeho vlastní slabosti. Může dojít k uvědomění si vlastní rozmazlenosti, bezmoci, zlosti, netrpělivosti. To vše umí přinést únava z putování. Ten zlý si vždy rafinovaně najde příhodnou chvíli, a to i na takové akci, jakou je pouť. Jak se musí občas radovat z našich slabostí! Už méně pak z následného smíření s naším Pánem. Je dobře si toto stále uvědomovat, a to nejen na poutích a být vděčný i za to, že Bůh píše i po takových křivých řádcích.¹⁷⁷ Osobně jsem na poutích zažil tyto momenty únavy, vyčerpání, horka, bolavých nohou, puchýřů, ale vždy jsem si našťástí v těchto chvílích nakonec uvědomil, proč jsem se na danou pouť vydal. Překážky údajně vidí ten, kdo odhlédl (v případě poutníka vnitřním) zrakem od svého cíle. Ale musím i připustit, že ve chvílích krizí a při myšlenkách na předčasné ukončení cesty, byla stimulem k pokračování i určitá lidská zvědavost – co nás čeká zítra, co na pouti zažijeme dál, v jakém kostele bude další bohoslužba, kdo a co mě čím cestou osloví, co a kdo mě donutí si udělat další poznámku do svého poutního notýsku? Později jsem však to, co zde popisuji jako zvědavost, začal pociťovat jako jisté vnitřní pnutí a touhu jít dál. A toto zažívám čím dál častěji i v dobách, kdy na fyzické pouti nejsem. Ano, často toužím opět vyrazit na pěší pouť!

4.2.6. Pouto vzájemnosti

Význam pouti se totiž v poutníkovi samotném utváří postupně jak člověk v sobě roste v rovině duchovní, ale i v nahlížení sebe samého, ve svém chování a přihlášení se k hodnotám, které poutník při pouti osobně poznává. Můžu opět ze svých doposud absolvovaných poutí potvrdit, že nově nabyté zkušenosti z pouti dávají poutníkovi možnost z určitého odstupu nahlížet na svůj všední život, přemýšlet o něm a přehodnocovat jej. Poutník se na cestě stává součástí komunity, objevuje nové povědomí vzájemnosti. Je mu dána příležitost zkušenosti nového formátu jednání, nového typu svobody jednání, který je spojený s pohybem v krajině tak, jak jej nikdy nezažil. Jde o zkušenost, která překračuje konfesní hranice a spojuje putující v jeden společný důvod, jímž je pěší dosažení cíle. Jde o společnou zkušenost a prožitek krajnosti, vedoucí člověka k omezení svých aktivit jen na to nejpodstatnější. Společně prožívaný tělesný i psychický tlak umožní smazávat rozdíly a otevírá netušené možnosti nového partnerství.

¹⁷⁷ Srov. Moje první pěší pouť na Velehrad, in KLÍMOVÁ, Michaela, *Ročenka Matice velehradské 2011*, Velehrad, 2012, s. 84.

Pokud se poutník pokusí zradit tento poutní formát např. občasným cestováním dopravními prostředky nebo z pouti udělá jen výlet za ozdravením, riskuje sekularizaci své pouti a její proměnu v cestovatelský zážitek, stane se náboženským turistou. Tím se ovšem ochuzuje o poutnické zkušenosti, které zanechávají nerasmazatelnou paměťovou stopu ve formě vzpomínek na období pouti a tím se i ochuzuje o možnost zpracovat prožité do svého dalšího života. Přichází tak o možnost vidět svůj život z většího odstupu a ke změně kritérií, které jsou důležité v rozhodování o budoucnosti. Jeden sociologický průzkum formuloval sedm typologií poutníků na základě prožitého během pouti: poutník bilancující svůj život, poutník zvládající krize, poutník prožívající pauzu od všedního života, poutník prožívající důležitý přechod od jedné životní etapy k druhé, poutník s otevřenou možností nového startu, poutník nacházející v sobě schopnost obětovat se pro druhé, poutník odnášející si volání po pomoci druhým.¹⁷⁸

Při pěší pouti může poutník zažít doslova akt znovuzrození. Ocitá se často ve zcela nových situacích. Čas na pouti plyne pomaleji a jazyku, kterým se kolem poutníka mluví, nemusí vždy rozumět. Tuto situaci lze přirovnat k narozenému dítěti, které právě přišlo na svět. V takových chvílích začíná poutník přikládat větší význam věcem kolem sebe, protože si uvědomuje, že na nich může záviset jeho přežití. Je i vstřícnější k lidem kolem sebe, protože mu mohou být nápomocni v obtížných situacích, které mohou na pouti nastat. S velkou radostí pak přijímá i sebemenší náznak Boží přízně. Poutník si v té chvíli všímá jen krásných stránek věcí, a to i proto, že jsou v té chvíli pro něj nové a život ho díky nim více těší. Míří neustále vpřed, reaguje na nové situace a díky tomu se mu dostává různých požehnání. Bůh je totiž dává štědře všem, kteří o ně žádají.¹⁷⁹

Poutník musí být při cestě pozorný. Velké Boží znamení se může často skrývat na zcela jiném místě a čase, než jej očekáváme, tedy i mimo cílové místo pouti. Bůh k nám může promlouvat různými způsoby, např. skrze Písmo svaté, výrok nějakého jiného poutníka, přírodní scénérií či kdykoliv i zdánlivě okrajovou příhodou. Je to věc individuální a velmi osobní, a tak může mít význam jen pro nás samotné a ostatní ji nemusí vůbec zaregistrovat.¹⁸⁰ Očekávání Božích znamení je často tím, co motivuje lidi odložit svůj každodenní světský život a vydat se na pouť

¹⁷⁸ Srov. Musím jít dál, neboli malé zamyšlení teologa nad poutnictvím, in AMBROS, Pavel, *Ročenka Matice velehradské 2020*, Velehrad, 2021, s. 72-73.

¹⁷⁹ Srov. COELHO, Paulo. *Poutník: mágüv deník*. Praha: Argo, 2002, s. 35-36.

¹⁸⁰ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 51.

či poutní místo. Bůh nabízí lidem svoji přítomnost a je tak na člověku samotném, pokud hledá tuto milovanou přítomnost, aby ji našel. Takto osobně prožitý zážitek vytoužené Boží přítomnosti se stává osvobozením od břemene, které si každý z nás na sebe naložil při své pozemské pouti. Jde o následek našich slabostí a naší hříšnosti. Pokud člověk zažije takový prožitek setkání s Bohem, osvobození od hříchů a jejich následků, měl by udělat všechno proto, aby v této přítomnosti setrval. Všichni víme, že to v životě není vždy jednoduché, ale takto nabytá zkušenost pokoje, radosti, naděje a důvěry v přítomnosti Pána je důležitou posilou pro život. A to je taktéž cílem poutí. Pokud jsme se v běžném životě odpoutali od Boží přítomnosti, je třeba ji začít opětovně hledat právě pro tu již nabytou dřívější zkušenost. Čím hlubší předchozí zkušenost byla, tím snazší je vytrvat na cestě s Bohem. Hluboká zkušenost pokoje a lásky dává pevnější odhodlání bojovat proti všem nástrahám všedního života, které nás od Boha vzdalují.¹⁸¹ Dodnes mám např. před očima situaci z jedné z poutí do Medjugorje. Během eucharistické hostiny mi přišel zrak na pána na invalidním vozíku, který se viděno mojí optikou po přijetí Těla Kristova zcela rozzářil. Měl zavřené oči a na tváři nepopsatelný blažený úsměv, odrážející jistou vnitřní radost, lásku, pokoj a klid. Výrazně mě to zasáhlo a ten pocit, který jsem díky tomu prožil v slzách sám, byl neskutečný a krásný. Všimla si jej ve stejný moment i moje žena a její sdílené pocity byly podobné. Celou událost si vykládám tak, že Bůh k nám promluvil skrze tohoto pána na vozíku a dal nám znamení své přítomnosti v eucharistii. I díky tomuto hlubokému zážitku jsem si uvědomil, že nevšední věci se dějí právě na Cestě obyčejných lidí. Je to velice cenná zkušenost, která je povzbuzením do dalšího života a bude mě jím navždy provázet.¹⁸²

4.2.7. Chůze

Pěší pout' přináší únavu a vyžaduje vytrvalost a odvalu. Pěší poutník může lépe pozorovat okolní krajinu a místa, kterými prochází. Chůze sama o sobě je velmi rytmická a poutník vnímá lépe své tělo, svůj dech a často i tlukot srdce.¹⁸³ Na rozdíl od cesty autem např. k nějaké hoře může pěší poutník vnímat poryvy větru, vůně či změny světla. Cesta bude sice trvat déle, ale poutníkův den bude zcela jiný – ucítí zem pod nohama, bude klidněji dýchat a naslouchat okolní přírodě. Jak narůstá blížící se hora, má poutník pocit, že se zvětšuje i jeho okolí. Čas

¹⁸¹ Srov. BARBARIČ, Slavko, z přednášky v Neumu, 1999, dostupné z:

http://www.marianskecentrum.sk/trips_to_medjugorje.php [cit. 2021-5-16].

¹⁸² Srov. COELHO, Paulo. *Poutník: mágv deník*. Praha: Argo, 2002, s. 13.

¹⁸³ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pout'*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 54.

běží jinak, bez ohledu na hodiny či minuty. Když člověk jde, je prostě život delší. Dalo by se říci, že chůze prodlužuje okamžiky.¹⁸⁴ Je pro ni typická jedna vlastnost a tou je vnitřní klid. Můžu i z osobní zkušenosti říci, že chůze a klid spolu souvisí. Když si obuju boty, vydám se na cestu a nechám volně plynout myšlenky ve svojí hlavě, tak si uvědomuji, že klást jednu nohu před druhou je jedním z nejdůležitějších pohybů, které děláme.¹⁸⁵ Už Hippokrates před 2400 lety věděl, že není lepšího léku s tak širokým působením pro člověka, než je chůze.¹⁸⁶ Obzvláště pak v dnešním rychlém tempu světa. Chůze je pomalá a rozhodnutí chodit pěšky nebo rovnou putovat patří k nejradikálnějším v životě.¹⁸⁷ Chůze je současně i modlitbou a poutník se tak v podstatě modlí nohama.¹⁸⁸ Po nohou můžeme jít sice kamkoliv, ale pouze v doprovodu srdce se z chůze stane Cesta. Poutník tak musí být na pouti nohama na zemi, ale srdcem v nebi. To nakonec potvrzuje i sv. Augustin. „Podle Augustina se dostáváme k Bohu ne kroky tělesnými..., nýbrž láskou...; neboť Bůh nemá žádný tělesný rozsah a žádné tělesné závory. K němu tedy, který je všude přítomný a všude celý, nelze jít po nohou, ale jen srdcem.“¹⁸⁹

4.2.8. Jít na pouti sám nebo ve skupině?

Na tuto otázku není zřejmě jednoznačná odpověď a bude záležet na pocitu a potřebách každého poutníka. Např. P. František Lízna měl několik pravidel, kterými se během poutí řídil. Tím pro něj nejzásadnějším bylo to, že chodil sám. Tvrdil: „Pro mne je samota naprosto integrální součástí pouti a jeden z hlavních pilířů, na nichž stojí smysl putování. Člověk je totiž valnou část života pod neustálým hlukem světa. Jde-li poutník sám, otevřou se mu jeho smysly k vnímání zasutých hlubin nitra. Rozhodně pak paradoxně není na cestě sám a vnímá blízkost anděla a duchovních hodnot v mnohem jasnějším světle. Přitom i samota a pocit osamocení přináší své tajemné plody. Přírodní scenérie pak vše dokresluje svými překvapivými barvami. Člověk se také vymaní ze zajetí stálého spěchu a hluku.“¹⁹⁰ Podobně i sv. Ignác chodil zásadně sám, aby si uchoval touhu po božských ctnostech – lásce, víře a naději. Obával se, že pokud by nešel sám, doufal by v pomoc druhého, kdyby měl hlad, v pomoc vstát, kdyby upadl, a taktéž

¹⁸⁴ Srov. KAGGE, Erling. *Radost z chůze: krok za krokem ke své duši*. Praha: Alferia, 2020, s. 22-23.

¹⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 15-17.

¹⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 85.

¹⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 25.

¹⁸⁸ 188 Srov. KUTIL, Tomáš, ed. *Poutník k lidským srdcím: vzpomínky na kněze, disidenta a rebela Františka Líznu*. Brno: Cesta, 2021, s. 26.

¹⁸⁹ Mariánské pouti, in COURTH, Franz, *Učení o Marii: pracovní vydání*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, s. 499.

¹⁹⁰ LÍZNA, František. *Vstávám a pokračuji v cestě: z Fatimy do Compostely*. Brno: Cesta, 2010, s. 6.

by mu důvěřoval a choval k němu náklonnost. On však chtěl mít svoji důvěru, náklonnost a lásku v Bohu.¹⁹¹ Moje dosavadní poutnické zkušenosti jsou většinou vázány na putování ve skupině s ostatními poutníky nebo jen s mojí ženou. Jít ve skupině však nutně neznamená nemít možnost jít i sám. Každý poutník si sám určuje své tempo chůze, které může souviset i s tempem vnitřní modlitby poutníka. Když chci jít sám, můžu si zpomalit či přidat na tempu, abych se oddělil od skupiny poutníků, směřujících ten den ke stejnému cíli putování. Chci-li se však cestou sdílet s druhými poutníky, sdílet jejich zážitky a zkušenosti, můžu tak učinit taktéž. Upřímně mi nejvíce zatím při mých několika poutích vyhovovala kombinace všech možností a ze všeho nejvíce pak putování ve dvojici s mojí ženou – někdy mlčky, někdy s modlitbou na rtu, jindy v srdci, někdy v příjemném rozhovoru, a ještě raději při společném zpěvu chval. U něj si vždy vzpomenu na další výrok sv. Augustina, který říká že: „*Kdo ze srdce zpívá, dvakrát se modlí*“. Při společném putování s mojí ženou jde o krásný společně strávený čas s nejbližším člověkem. A myslím, že je vlastně v pořádku, když P. František Lízna či sv. Ignác chtěli být jako duchovní na poutích sami a my jako manželé pro změnu spolu, protože takto rozdílné jsou i naše přijaté svátosti, ale ze stejného *Pramene*.

4.3. Pout' do nebeského Jeruzaléma

Podle velkého českého poutníka 20. století P. Jana Peňáze je pout' svým způsobem oživenou budoucností. I přes častou a velkou únavu si lidé řeknou: „nějak tam dojdeme, nebo snad dolezeme...“ A pak zakusí tu velkou radost z dosažení cíle. Někteří se dokonce mohou cítit jako v ráji. Těmto pocitům pak může napomáhat i nádherná výzdoba chrámů na poutních místech. Ne každý však v cíli pouti zažívá jen příjemné pocity. To může být způsobeno vlastní představou poutníka v konfrontaci s realitou cílového poutního místa. Může se i stát, že někteří poutníci nedokáží zakrýt své zklamání, ale to většinou netrvá dlouho. Musím osobně potvrdit, že jakmile odpadne únava, zatouží poutník po další pouti. V jedné mariánské písni se zpívá, že: „Každý z nás na této zemi, poutníkem je k věčnosti“. Věčnost je cílem naší pozemské pouti a každá naše pout' nám smrtelným (poutníkům) pomáhá toto pochopit a má i pomoci se tomuto cíli duchovně přiblížit. Poutník se na nějaký čas dobrovolně vzdává pohodlí a domácích jistot a vše podřizuje cíli a těší se na jeho dosažení. A právě pro toto je každá pout' oživenou budoucností.

¹⁹¹ Srov. Poutník. Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly, Refugium, Olomouc 2002, s. 27.

Základní modlitbou křesťanů a tím i křesťanských poutníků je modlitba Páně. V ní vyznáváme, že nejvyšší je náš Otec, který žije na nebesích, k němu směřujeme. Kde je otec (a matka), tam je i domov. Tak jak se poutník vrací s radostí z pouti domů, tak i my se po životní pouti vrátíme domů, k Otci, kde se máme všichni opět setkat.¹⁹² Nebeský Jeruzalém není jen teoretickou možností, čekající lidstvo na konci časů, ale je vnitřní zkušeností tady a teď. Proto je pouť do Jeruzaléma cestou hledající pokoj na konci časů. Už samotná cesta se stává cílem.¹⁹³ Příprava na přechod z pozemské pouti je úzce spojena s tím, co máme dělat v čase nám určeném na této zemi. Viděno touto optikou se pouť stává duchovním cvičením po vzoru sv. Ignáce. Je pozváním k růstu k duchovní zralosti k odpovědnému rozlišování a rozhodování. Pouť umožňuje člověku uspořádat si své myšlenky a pocity, aby zvítězil sám nad sebou a současně dal svůj život do pořádku. Pouť rozšiřuje vnitřní rozměry poutníka, pokud si začne všimnout a rozpoznávat, kdy je se mnou Bůh osobně a kdy se ode mne naopak vzdaluje, podobně jak to zažíval sv. Ignác. V tomto duchovním cvičení se poutník učí žít svůj pozemský život, a přitom mít domov u Boha, který tento svět stvořil, zachránil a očekává jej. Sám jsem se na poutích přesvědčil, že poutník si při putování mění současně i vztah k sobě samému. Je schopen pozorovat změny, které působí únava a vyčerpání, ale současně může pozorovat i změnu své duše. Kráčí současně po poutní stezce a zároveň i po svých vnitřních stezkách. Počáteční dobrodružství, kterým poutní cesta je, se spojí s dobrodružstvím životním. Stane se hledáním uspokojení srdce poutníka a tím i otevřením srdce poutníka nebeskému Jeruzalému.¹⁹⁴ Sama cesta poutníka mění a zároveň učí, že neexistují žádná tajemství a že slovy Ježíše Krista není nic skryto, co nebude poznáno.¹⁹⁵ Poutník na svých cestách hledá Boží vůli. Život křesťana je putováním do Božího Srdce nebo již zmíněného nebeského Jeruzaléma. Nejsme tady na zemi doma, ale jako ti, kdo putují. Máme ale také misijní elán a poslání: nestojíme na místě, ale žijeme obraz putujícího Božího lidu na poušti.¹⁹⁶

¹⁹² Srov. Pouť je oživená budoucnost, in PEŇÁZ, Jan, *Ročenka Matice velehradské 2011*, Velehrad, 2012, s. 79.

¹⁹³ Srov. Musím jít dál, neboli malé zamyšlení teologa nad poutnictvím, in AMBROS, Pavel, *Ročenka Matice velehradské 2020*, Velehrad, 2021, s. 74.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 75-76.

¹⁹⁵ Srov. COELHO, Paulo. *Poutník: máguv deník*. Praha: Argo, 2002, s. 9.

¹⁹⁶ Parafráze slov Michala Altrichtera z konzultace ze dne 26.2.2022.

5. Shrnující syntéza vybraného poutního místa

5.1. Žarošice – druhý československý náboženský a politický unionistický Velehrad

Žarošické poutní místo má rámeček nejen náboženský, ale také politický. Od nepaměti se u Matky Boží scházel lid z blízkého i vzdáleného okolí moravského Slovácka a západního (uherského) Slovenska, ale i Rakous. Zde se společně modlili, zpívali, a to jak česky, tak i slovensky, plakali a vyprošovali si u Matky Boží její ochranu. Taktéž zde čerpali sílu a naději na záchranu v těžkých dobách, pokoj a mír. I proto dnes můžeme Žarošice přirovnat k tak významnému moravskému poutnímu místu, jakým je Velehrad. Za komunismu, v době náboženské nesvobody, dokázalo už samo množství přítomných poutníků nadchnout a posílit ostatní pro další život ve víře.¹⁹⁷ Nezažil jsem osobně dobu komunismu úplně celou, ale s dnešním vědomím toho, co se tenkrát dělo a z vyprávění poutníků-pamětníků vím, že setkání věřících u Panny Marie Staré bylo i tehdy pohlazením a velkým povzbuzením do dalších dnů.

5.2. Poutní místo vzešlé ze slz a utrpení

Podobně jak se modlíme v nejstarší známé mariánské modlitbě „Pod ochranu tvou se utíkáme“, utíkají se poutníci po staletí skrýt pod plášť Matky Boží ve chvíli ohrožení či nebezpečí. Toto se v Žarošicích děje od nepaměti a snažil jsem se to i vylíčit v 3. kapitole popisující historický vývoj. *„Milostná socha Staré Matky Boží žarošické byla svědkem, jak jedna generace božího lidu za druhou putovala po dálnici života do věčnosti. Jako poutníci sem přicházeli již malé děti, dospělí lidé a stařenky a stařečci. Všichni postupně zemřeli a doputovali do náruče Boží a do náruče Panny Marie, kterou milovali a která byla jejich ochránkyní na jejich pozemské cestě. Již více než 600 let se upírají zaslzené oči poutníků na milostnou sochu, prosí a věří. I dnes, kdy vás svírá úzkost a beznaděj, strach o budoucnost příštích pokolení, o budoucnost národa i světa, je Matka Boží ochotna nás ukrýt pod svůj mateřský plášť a poskytnout nám*

¹⁹⁷ Srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 5; srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 18-19.

ochranu. My však musíme činit pokání a žít tak, jak to žádá její Syn.“¹⁹⁸ Můžeme tedy s jistotou říci, že sláva žarošského poutního místa doslova vyvstala ze slz a utrpení okolního lidu.¹⁹⁹

5.3. Místo zázraků a uzdravení

Příčin vzniku poutních míst je mnoho, a už jsem je popsal i v předcházejících kapitolách. Jednou z nich jsou často zázraky, kterých může být více variant. Některé mohou být veřejné a jiné jsou známé jen uzdravené osobě nebo osobě, které se dostalo prazvláštním způsobem milosti či daru, o který prosila a za který se modlila a přimlouvala. O těchto se často nemusíme dozvědět. Ale i u Panny Marie Staré v Žarošicích se zázraky dějí. Jedním z nich je např. dříve zmíněná legenda s tureckým pašou a jeho oslepnutím z roku 1530. Doloženy máme i další.

V roce 1664 řádil v okolí Žarošic mor, který byl nečekaně rychle na přímluvu Panny Marie zastaven poté, co se za to místní lid velmi kajícně modlil.

Dne 16. září 1843 donesla rodina tehdy osmileté holčičky do kostela obrázek jako poděkování za vyslyšení prosb za uzdravení holčičky, s kterou až 7x denně lomcovala padoucnice. Obrázek zůstal na památku pověšený v sakristii.

V roce 1845 došlo k uzdravení slepého syna poté, co ho na pouti v Žarošicích zasvětila jeho matka Panně Marii. Hoch si již na zpáteční cestě vykračoval zcela sám.

V roce 1861 se po třech letech nemoci zbavila padoucnice poutnice ze slovenského Šaštína taktéž poté, co se zaslíbila Panně Marii v Žarošicích.

Kristýna Němčanská z Místřína ztratila v roce 1906 náhle řeč ve svých šesti letech. Po dalších šesti letech marného běhání po lékařích celé Moravy přišla v roce 1912 na pouť do Žarošic, prosila Matku Boží, aby jí uzdravila, a to zejména po svatém přijímání a ve chvíli, kdy se kněz modlil 3x Zdravas Maria vykřikla: „Svatá Maria“... až se na ní celý kostel ohlédl.

Ve výčtu zázračných uzdravení by se dalo pokračovat, ale jedno je z toho jisté, že poutní místo v Žarošicích je místem zázraků, které se dějí veřejně i v soukromí po dlouhá staletí. Bohu díky za ně.²⁰⁰

¹⁹⁸ *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divoťvůrkyně Moravské.* Žarošice: [s. n.], 1994, s. 20; srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divoťvůrkyni Moravy:* Sypták, 2018, s. 23.

¹⁹⁹ Srov. KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné.* Žarošice: Obec Žarošice, 2005, s. 95-96.

²⁰⁰ Srov. MOUŘÍNOVSKÝ, Josef. *Prastaré, památné poutní místo mariánské v Žarošicích.* Praha: knihtiskárna Albert Krupička, 1925, s. 75-80; srov. KOLEK, Antonín. *Stará Matka Boží žarošská a její poutní místo.* Brno: Nutria, 1969, s. 23-25.

5.4. Poutní místo jako území Pravdy

Do Žarošic přicházejí po staletí poutníci předkládat své prosby, slzy a modlitby Matce Boží a doufají v jejich vyslyšení na příkladu svých předchůdců, kterým se tak v historii dostalo. Přichází sem věřící, kteří jsou nemocní a odcházejí zdraví. Ti, co si s sebou přináší své různé starosti nebo někdy snad až beznadějí si po pouti v Žarošicích do svých domovů odnášejí často správný názor a rozhodnutí pro další konání. Někteří poutníci přicházejí hříšní, zde se smíří s Kristem a po návratu žijí spravedlivě; jindy si poutníci přináší své mrtvé skutky a po přijetí svátostného Krista vstupují opět do života.²⁰¹ Toto vše se děje na žarošském poutním místě, které je stejně jako každé jiné poutní místo územím *Pravdy*, na kterém „starý“ hříšný poutník musí umřít sám sobě, aby ve velké milosti a posílen pokračoval jako „nový“ člověk na své další cestě k cíli do nebeského Jeruzaléma.²⁰²

5.5. Živý chrám

Kdo nepoznal poutní místo v Žarošicích, těžko bude chápat z vyprávění jiných, jaké to tu je a že se má vydat právě do této moravské vesnice, když může putovat na mnohem většinou poutní místa u nás nebo i ve světě. Do Žarošic je třeba připutovat a zažít si ten pocit ve společenství modlitby. Nejde zde vůbec o hmotné záležitosti jako je kostel, prostranství nebo sochy. Poutníky zde nevtá ani monumentální bazilika jako na jiných mariánských poutních místech. Jde zde zejména o živý chrám z poutníků, kteří sem chodí od nepaměti. Oni jsou tou katedrálou vystavěnou z živých kamenů. Je třeba si to tu zažít při pouti a nechat se vtáhnout do duchovní atmosféry tohoto poutního místa s velkou historií. A je upřímně úplně jedno, že se dříve poutě odehrávaly u jiného, dnes již zaniklého kostela a na jiném místě cca 2,5 km vzdáleném. Obě místa jsou i tak provázána nejen modlitbami, ale i materiálně poté, co na obnovu kostela sv. Anny byl použit materiál ze zaniklého kostela Panny Marie na dnešní Silničné. Síla duchovního bohatství tohoto poutního místa je něco, co slovy sám nedokážu popsat. Tuto zkušenost si zde zažil např. i sám emeritní kardinál Mons. Miloslav Vlk během jedné z třináctek. Během života procestoval velkou část světa, přesto byl velmi zasažen silou atmosféry pouti v moravských Žarošicích, a ještě dlouho z toho duchovně čerpal a často o tom

²⁰¹ Srov. PÍŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta), s. 27-30.

²⁰² Srov. tamtéž, s. 48-49.

mluvil a vzpomínal na to.²⁰³ Věrní mariánští poutníci mají k tomuto poutnímu místu často velmi silný vztah a mnohokrát jsem osobně zaregistroval, že jsou někteří z nich po příchodu častokrát „naměkko“ a výjimkou nejsou ani slzy pohnutí a vděčnosti v očích těch poutníků, pro které je toto místo doslova srdeční záležitostí.

5.6. Smysl setkání poutníků v Žarošicích

Smyslem setkání všech poutníků u Matky Boží žarošské je odprošení Boha skrze Pannu Marii za naše hříchy, za urážky, které jsme spáchali nejen v našich rodinách, farnostech, obcích, ale i v našem národě. Zároveň abychom Boha chválili, velebili a děkovali mu za všechny udělené milosti, a to nejen nám, ale i celé církvi a celému světu. Všechna naše jednotlivá setkání u Panny Marie v Žarošicích jsou pro nás poutníky současně i velkým povzbuzením pro náš další život ve víře, naději i lásce a současně i příležitostí potkat známé tváře bratrů a sester ve víře.²⁰⁴

5.7. Místo zázračných poutí pro velkou spoustu obcí

Mnoho farností chodí každý rok do Žarošic na pouť pravidelně se zasvěcovat Panně Marii žarošské. Naše farnost tak činí vždy v září při hlavní pouti na Zlatou sobotu. Např. Josef Mouřínovský dosvědčuje tuto skutečnost již v roce 1924, kdy do Žarošic od května do října putovalo kromě naší farnosti na 200 procesí a některá z nich čítala stovky poutníků.²⁰⁵ Jak čas plynul, ubýval bohužel počet poutníků i procesí. Aktuálně z naší farnosti chodíme pěší pouť do Žarošic 35 km dlouhou jen v malé skupině a další farníci přijedou autobusem včetně sochy naší Panny Marie. Poutní cesta má svá pravidla, své písně a modlitby. V dnešní době už upřímně neumíme starší písně poutního ceremoniálu, ale stejně jako dříve zažíváme radost z příchodu k Matce Boží. Ona je tou, která nás dodnes v Žarošicích přivádí ke Kristu, smiřuje nás s Ním ve svátosti smíření a vše vrcholí v přijetí eucharistické svátosti. To je nakonec cílem každé pouti včetně té žarošské. Z každé dobře vykonané pouti poutník odchází posílen pro svůj další lepší život. Pokud navštívíte pouť v Žarošicích, budete se chtít vrátit znovu.

²⁰³ Parafráze slov P. Josefa Pohanky z rozhovoru ze dne 27.3.2022.

²⁰⁴ Srov. *Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divotvůrkyni Moravy*: Sypták, 2018, s. 22.

²⁰⁵ Srov. MOUŘÍNOVSKÝ, Josef. *Prastaré, památné poutní místo mariánské v Žarošicích*. Praha: knihtiskárna Albert Krupička, 1925, s. 73-74.

5.8. Stále přítomný Duch sv. Cyrila a Metoděje

Poutní místo v Žarošicích je historicky posvěceno kroky a působením svatých věrozvěstů Cyrila a Metoděje. A nesmíme zapomínat, že tentýž Duch, který prostřednictvím těchto svatých mužů vanul v době jejich působení tímto poutním místem, ale i dějinami rodící se Evropy, zanechal i zde živoucí stopy dobra a do dnešních dnů jako maják vrhá proudy světla do temných perspektiv budoucnosti. Solunští bratři nám přinesli „mateřštinu naší víry“, kterou hledáme i dnes, abychom toto dědictví mohli předávat dál. I my dnes hledáme způsob překlenutí propasti z předsudků a neznalosti a vysvobození ze stereotypů různých často zcela pokroucených výkladů, aby nám do této nevědomosti nevstoupilo novodobé pohanství, které by vytlačilo zažité křesťanské hodnoty. To nemůžeme chtít, protože by to vedlo k jistému úpadku a záhubě celého národa, který je už teď zmítán nelehkými zkouškami, jakými jsou např. COVID-19, válka na Ukrajině, ceny elektrické energie, plynu a s tím spojené ekonomické těžkosti, které dost často polarizují společnost. Proto považuji za velice důležité setkávání poutníků na poutních místech, které napomáhá i sociálnímu kontaktu, který byl díky vládním omezením během pandemie COVID-19 značně omezen a narušen. Buďme si vědomi toho, že máme Boží slib, že Bůh uděluje svého Ducha neomezeně a tentýž Duch, který se společně s lidstvem podílel na tvorbě dějin mocnými skutky, vane stále i dnes silou svého božství zejména tam, kde po něm prosebně voláme. Toto se děje právě na poutních místech, jakými jsou i Žarošice. Tentýž Duch nám zde i dnes zapaluje plamen v našich srdcích, podobně jako zklamaným a rezignovaným biblickým poutníkům do Emauz ve chvílích, kdy jim Pán odhaloval smysl Písma svatého.²⁰⁶

5.9. Jedinečné místo s historií a folklorem

Poutní místo u Staré Matky Boží v Žarošicích je jedinečné svou historií a zasazením do kraje, ve kterém se nachází, do jeho zvyků a lidových tradic. Jak už víme, samotné místo není nijak okázalé, ale těžko byste někde jinde hledali takový neokázalý projev víry při pouti, jakým je krojovaný světelný průvod se sochami Madon z blízkého i vzdáleného okolí včetně Slovenska, který se koná každoročně o hlavní pouti na Zlatou sobotu. V historii měl i své odpůrce i v řadách kněží, přesto vytrval. Samotný průvod samozřejmě není hlavní událostí pouti. Jeho duchovní

²⁰⁶ Srov. Předmluva, in HRDLIČKA, Jaroslav. *Slyšte slovo a zpívejte píseň*. Vydání: druhé doplněné o přílohy. České Budějovice: Studio Gabreta, 2022, s. 11-12.

bohatství spočívá v propojení historické události z roku 1785, kdy došlo k přenesení milostné sochy Panny Marie Staré ze zavřeného kostela Narození Panny Marie na dnešní Silničné do farního kostela sv. Anny, s přiváděním poutníků až do současnosti ke Kristu skrze Pannu Marii. Jde i o utužení pouta věřících, kteří se po staletí utíkali k Panně Marii mezi vinicemi a dodnes si chodí vyprosít posilu k Matce Boží v kostele sv. Anny.

5.10. Poselství nápisu na ambitu ve farní zahradě

Na přední straně ambitu umístěného v poutním areálu na farní zahradě, který zhotovil Ludvík Kolek, synovec spisovatele Antonína Kolka, je nápis „*MARIA*“ s 12 hvězdami a po straně je pak pro mnohé možná neznámý Einsteinův vzorec relativity „ $E = M \cdot c^2$ “. Sám autor svůj výtvar vykládá tak, že zvlněná přední plocha ambitu s oběma nápisy znázorňuje neustálý pohyb hmoty a vesmírné energie, ale současně i neklid v našich duších. Einsteinův vzorec relativity znázorňuje, že se v dnešní moderní době určitá malá část z této energie dostala do rukou člověka. Ludvík Kolek vychází z Einsteinovy závěti, podle které stojí člověk dnešního atomového věku na pokraji poznání Boha a jeho uznání, nebo naopak na pokraji sebezničení. Samotný znak *MARIA* má výtvarně znázorňovat vzorec atomu, ve kterém dvanáct hvězd (elektronů) krouží kolem jádra atomu. Číslo 12 je navíc v biblickém pojetí číslem úplnosti a zahrnovalo celý vesmír. Jako příklad můžeme uvést dvanáct izraelských kmenů nebo stejný počet apoštolů. Znak je současně i znázorněním mikrokosmu, který je společně s makrokosmem řízen od Boha, vše kosmické vede k jeho poznání. Tak jako na biblickém rozhraní věků zprostředkovala Maria lidem Spasitele a zachránce, tak Ho v Žarošicích i dnes nabízí lidem atomového věku, protože On jediný je Cesta, Pravda a Život (srov. Jan 14,6).²⁰⁷

²⁰⁷ Srov. *Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Dívotvůrkyně Moravské*. Žarošice: [s. n.], 1994, s. 20.

Závěr

Ve své práci jsem se snažil shrnout dějiny putování od pravzoru putování praotců v Písmu svatém až po živou současnost. Poutě jsou nedílnou součástí evropských dějin a setkáváme se s nimi již od čtvrtého století po Kr., kdy se lidé různých stavů – chudí i bohatí, nemocní i zdraví, zoufalí či šťastní vydávali na cesty, jejichž cílem bylo na posvátných místech vzdání chvály a díky Bohu, ale i činy pokání. Z historie jsou známy jak poutě jednotlivců, tak i poutě celých početných procesí, ale i církevních společenství, tak jak známe např. z Písma svatého v případě putování Izraele pod vedením Mojžíše.

V první kapitole jsem popsal putování vzorů biblického poutnictví. Starozákonní poutník putoval na místa posvátná všem izraelitům a jejich cílem byl jeruzalémský chrám. Novozákonní poutník pak odpovídá na Boží volání a přichází na místa, kde ho Pán očekává, kde se zjevuje i skrze jiné osoby (např. Pannu Marii) a kde má pro něj připravené konkrétní požehnání.

Následně jsem se věnoval bohaté historii poutí, jejich motivů, cílů, které velmi dobře popsal Norbert Ohler, z jehož díla jsem primárně čerpal.

Práci jsem věnoval konkrétnímu poutnímu místu v jihomoravských Žarošicích. Toto poutní místo je zasvěceno Matce Boží Panně Marii. V Žarošicích má přívlastek Stará nebo také Divotvůrkyně Moravy. Socha žarošské Panny Marie je někdy nazývána i moravským Palladiem. Ve své práci jsem se dotkl i projevů mariánské úcty, modliteb k Matce Boží a duchovního bohatství mariánských míst.

Velmi podrobně jsem zmapoval pohnutou a velmi bohatou historii tohoto poutního místa, která spadá zřejmě až do samých počátků 1. století po Kristu a na jeho věhlasu a rozvoji měli podíl i solunští bratři sv. Cyril a Metoděj. Mariánská úcta je zde spojena s úctou cyrilometodějskou. Velkou podporou mi k tomu byly knihy Antonína Kolka.

Žarošice jsou poutní místo, které doslova vzešlo ze slz, proseb a modliteb předchozích generací poutníků, které nás předešly na své pouti do nebeského Jeruzaléma. Během staletí se mnohokrát poutníci utíkali skrýt pod plášť Panny Marie a vyprosit si ochranu, posilu a odhodlání do dalšího života. Poutní místo v Žarošicích dodnes propojuje věřící nejen z blízkého okolí Žarošic, ale i z velkého území Moravy a blízkého Slovenska. Matka Boží Stará nás v Žarošicích přivádí k svému Synovi, smiřuje nás s Ním. Mariánský ctitel usiluje o to, aby se z jeho života stal obětní dar Bohu, jeho vůli a následoval Mariino *Ano* na cestě svatosti.

V další kapitole jsem se zamýšlel nad tím, co znamená pouť, kdo je poutník a jaké motivy ho vedou k tomu, aby se vydal na pouť, jaké na pouti zažívá pocity, jak se cestou mění jeho vnímání sebe, světa, okolní přírody, jak se stává členem putujícího společenství, pokud jde ve skupině atd. Toto jsem se snažil doplnit i o vlastní zkušenosti a prožitky z putování. Mohu konstatovat, že pouť je každopádně narušením běžného řádu všednosti, a to platí v jakékoliv době. Samotné putování je velice osvobozující, dává lidem možnost trávit čas v přírodě, o samotě nebo ve společenství. Putování propojuje lidi bez rozdílu národnosti a rasy a vytváří nová přátelství.

V poslední kapitole jsem podal souhrnnou informaci o tom, čím je poutní místo v Žarošicích jedinečné, v čem je jeho síla, historie a odkaz pro další generace poutníků. To, co se po staletí odehrávalo u Matky Boží ve starém kostele ve vinicích a co se tam odehrává i dnes v okolí kostela sv. Anny, je něčím, co nejde slovy popsat. Všem z vlastní zkušenosti velice doporučuji si toto osobně zažít na vlastní kůži a pocítit to pouto vzájemnosti v modlitbě přítomných poutníků nejen z Moravy, ale i ze Slovenska a odjíždět se stejnými pocity, které si odvážím já nebo i svého času sám emeritní kardinál Mons. Miloslav Vlk.

Seznam literatury

Primární literatura

DILLARD, Raymond B. a Tremper LONGMAN. *Úvod do Starého zákona*. Praha: Návrat domů, 2003.

HELLER, Jan a Jiří BENEŠ. *Poutní písně: výklad žalmů 120-134*. Praha: Návrat domů, [2015].

Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Praha: Krystal OP, 2010.

JOHN DE TAIZÉ. *Cesta Páně: novozákonní putování*. Brno: CDK, 2011. Spiritualita.

KOLEK, Antonín. *Historie kostela Staré Matky Boží a rezidence na nynější Silničné*. Žarošice: Obec Žarošice, 2005.

LA GORCE, Agnès de. *Chudý, který našel radost: svatý Benedikt Labre*. Praha: Triáda, 2015. Delfín (Triáda).

MIKULÁŠEK, František. *Nový zákon*. Praha: Nakladatelství Řád, 1994.

OHLEK Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad 2002.

PETRI, Heinrich a Wolfgang BEINERT. *Učení o Marii: pracovní vydání*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996.

PIŤHA, Petr. *Jedeme na pout'*. Praha: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, [2007]. Chvilka klidu (Studio Gabreta).

Poutník. *Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*, Refugium, Olomouc 2002.

Tradice a historie starobylého mariánského poutního místa Staré Matky Žarošické – Divotvůrkyně Moravské. Žarošice: [s. n.], 1994.

Upřímná vyprávění poutníka svému duchovnímu otci. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, c2001. Studie (Refugium Velehrad-Roma).

Výklady ke Starému zákonu. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991.

Sekundární literatura

AICH, Johann Albert. *Svatý Leonard, mocný ochránce lidu*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014. Prameny spirituality.

COELHO, Paulo. *Poutník: mágvův deník*. Praha: Argo, 2002.

ČAPSKÁ, Veronika, MIHOLA, Jiří, ed. *Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2010.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

HOCHMANN, František. *Putování praotců: od Abraháma k Jákobovi*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1986.

KAGGE, Erling. *Radost z chůze: krok za krokem ke své duši*. Praha: Alferia, 2020.

KÁŇA, Jan Evangelista. *Poutní místo Staré Matky Boží v Žarošicích*. V Brně: Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1904.

KOLEK, Antonín. *Radostná cesta k Staré Matce Boží Žarošské*. Žarošice, 1942.

KROPÁČ, Vladimír. *Jen odřené nohy dávno nebolí: o pouti do Santiaga de Compostely*. [Česko]: vydáno vlastním nákladem, 2018.

KUTIL, Tomáš, ed. *Poutník k lidským srdcím: vzpomínky na kněze, disidenta a rebela Františka Líznu*. Brno: Cesta, 2021.

LÍZNA, František. *Vstávám a pokračuji v cestě: z Fatimy do Compostely*. Brno: Cesta, 2010.

LÍZNA, František a Jan MAZANEC. *Musím jít dál: 4 404 268 kroků P. Františka Lízny za svatým Jakubem*. Brno: Cesta, 2006.

Lokální a univerzální úcta sv. Cyrila a Metoděje, in SVATOŇ, R. (ed.), *Velehradské dialogy I. Fórum Velehrad V.*, Refugium, Olomouc 2013, s. 12–23.

Moje první pěší pouť na Velehrad, in KLÍMOVÁ, Michaela, *Ročenka Matice velehradské 2011*, Velehrad, 2012, s. 82-84.

MOUŘÍNOVSKÝ, Josef. *Prastaré, památné poutní místo mariánské v Žarošicích*. Praha: knihtiskárna Albert Krupička, 1925.

Musím jít dál, neboli malé zamyšlení teologa nad poutnictvím, in AMBROS, Pavel, *Ročenka Matice velehradské 2020*, Velehrad, 2021, s. 69-78.

PEŇÁZ, Jan. *Pěší pouť z Moravy do Cách*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2007.

Pouť je oživená budoucnost, in PEŇÁZ, Jan, *Ročenka Matice velehradské 2011*, Velehrad, 2012, s. 79-81.

Poutě ke Staré Matce Boží Žarošské, Divotvůrkyni Moravy: Sypták, 2018.

Pouť, stále aktuální pastorační skutečnost? in Ambros, Pavel, *Teologicky milovat církev*, Olomouc 2003, s. 284-293.

Předmluva, in HRDLIČKA, Jaroslav. *Slyšte slovo a zpívejte píseň*. Vydání: druhé doplněné o přílohy. České Budějovice: Studio Gabreta, 2022, s. 11-12.

SLEZÁK, Josef. *Fenomén „východního“ poutníka v české duchovní literatuře. Vybrané impulzy z duchovního života*. Olomouc, 2014.

Tradice 30. let putování z Levého Hradce na Velehrad, in REICHEL, František, *Ročenka Matice velehradské 2010*, Velehrad, 2011, s. 58-60.

VONDRA, Roman. Václav Antonín kníže Kounic (1711-1794). *Historický obzor*, 2008, 19 (5/6)

WINTER, Eduard. *Josefinismus a jeho dějiny: příspěvky k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740-1848*. Praha: Jelínek, 1945.

Další zdroje

http://www.marianskecentrum.sk/trips_to_medjugorje.php

Použité zkratky

Všechny zkratky odkazů do Písma svatého i jednotlivé citace odpovídají *Jeruzalémské bibli*.

Přílohy

Příloha č. 1. – plakát s programem poutí v Žarošicích v září 2021

ZLATÁ SOBOTA

U STARÉ MATKY BOŽÍ V ŽAROŠICÍCH

2021

4. ZÁŘÍ PRVNÍ MARIÁNSKÁ SOBOTA – MALÁ POUŤ

13.00 Žehnání pramenů ve Zdravé Vodě
17.00 říželec
17.30 pokřona Panně Marii
18.00 mše svatá (R. D. Marian Ivanof Alois DProem, opat novověstný)
průvod, svátostně požehnaní a rozloučení s pouťníky

8. ZÁŘÍ DOMÁCÍ POUŤ

17.30 pobožnost u kaple na Silnicích a průvod do Žarošic
19.00 mše svatá a novokněžské požehnaní

11. ZÁŘÍ ZLATÁ SOBOTA – HLAVNÍ POUŤ

7.00 mše svatá
11.00 mše svatá ve slovenčtině
13.00 Žehnání pramenů ve Zdravé Vodě a průvod do Žarošic
14.30 modlitba řížence
15.00 konfika Božho milosrdenství
15.15 křížová cesta
16.00 mše svatá
17.15 pokřona Panně Marii
18.00 hlavní mše svatá (Mons. Charies Daniel Balva, apoštolský nuncijs v ČR)
průvod se sochami a svátostně požehnaní
po skončení v kostele mše svatá ve slovenčtině
22.00 v kostele žarošické pouťní z pěvy a modlitby
24.00 půlnocní mše svatá – kostel otevřen přes celou noc

12. ZÁŘÍ

6.00 raanictvály
7.00 – 8.30 – 10.00 – 11.15 mše svaté
14.30 říželec a svátostně požehnaní

13. ZÁŘÍ MARIÁNSKÁ POUŤ

18.30 říželec
19.00 mše svatá (P. Nazrek Omer Křičko, řád v Lechnovicích)
a svělelý průvod

Přiležitost ke svátosti smíření během pouťních slavností.
Na Zlatou sobotu zveme krojovaná procesí s mariánskými sochami!

Příloha č. 2. – plakát k Pouti za národ 31. 12. 2021 Praha – Stará Boleslav

31. 12. 2021
PÁTEK
12.00 - 24.00

24.00

VIA SANCTA MARIANA

NA MŠI SV. KE CTI MATKY BOŽÍ PANNY MARIE 1. 1. 2022 OD PŮLNOCI
POUTÍ K PALLADIU ZEMĚ ČESKÉ ZA NÁROD
Z PRAHY DO STARÉ BOLESLAVI

22.00 - U ZVONICE, DŘEVČICE
19.00 - U LESOPARKU KBELY, PRAHA 19
16.30 - KLÍČOVSKÝ PARK, KLÍČOV, PRAHA 9
13.30 - KOSTEL SV. CYRILA A METODĚJE, KARLÍN, PRAHA 8
12.00 - STAROMĚSTSKÉ NÁMĚSTÍ, PRAHA 1

K MÍSTU ZROZENÍ SV. VÁCLAVA PRO NEBE PO SVATOJAKUBSKÉ CESTĚ Z PRAHY DO STARÉ BOLESLAVI NA NEJSTARŠÍ POUTNÍ MÍSTO NAŠÍ ZEMĚ

CELEBRUJE J.EM.DOMINIK KARDINÁL DUKA O.P.
ARCIBISKUP METROPOLITA PRAŽSKÝ A PRIMAS ČESKÝ
SPOLU S KONCELEBRANTY

TRASA 26 KM, 44 ZASTAVENÍ K MODLITBĚ (LORETÁNSKÉ LITANIE)
WWW.VIASANCTAMARIANA.CZ
TĚŠÍME SE NA SPOLEČNOU POUŤ S VÁMI

12.00

Příloha č. 3. – Magna charta poutníka

Poutnictví se dostává v poslední době velké podpory ze strany veřejné správy a turistických agentur, což lze velmi ocenit. Ti, které propagace poutnictví zaujme, se budou možná ptát, v čem je poutnictví jiné než každá jiná pěší chůze z bodu A do bodu B. Nabízíme tedy náš pohled.

- Ten, kdo vykročí, není ještě poutník:

- Jsou turisté, kteří toho chtějí co nejvíce vidět, odbočují za každou památkou, musí zdolat každý kopec a slézt do každé strže. Poutník je ovšem více zaujat cílem.

- Jsou tuláci, kteří jdou, kam je nohy nesou a nemají žádný plán ani cíl. Pro poutníka ale neplatí heslo moderních básníků, že cesta je cíl. Každá cesta má cíl. „K čemu je cesta, která nevede ke chrámu.“

- Jsou sportovci, kteří chtějí pohybem prospět svému tělu, a přitom dopřát i svým očím pěkný pohled a vědí, že jít přírodou je daleko hezčí než dělat okruhy po stadionu či potit se v tělocvičně při umělém osvětlení. Poutnictví má ale jiné zacílení. - Poutník v sobě nese kus turisty, tuláka, sportovce, přírodovědce, ochranáře, milovníka památek i krajiny, ale neztrácí ze zřetele cíl; nerozměřuje své putování. O tom, zda jsme opravdu na pouti, rozhoduje cíl.

- Poutník nic nežene do krajnosti. Ani vzdálenosti, ani rychlost. Nezáleží už tolik na tom, zda jde celou cestu pěšky anebo se kousek sveze, zda to, co potřebuje k jídlu a přespání, si nese na zádech anebo kupuje či dostává darem. Důležité je dosáhnout cíle, i když někdo může po svých ujít jen pár stovek posledních metrů.

- Poutník zpravidla nejde sám a samotu nevyhledává, i když ji umí vychutnat a tichu se nebrání. Poutníci jdou rádi spolu a jsou ochotni společně mlčet i společně zpívat.

- Poutníka motivují k pouti vnitřní důvody, které vnímá jen on sám, případně jeho blízcí. Obecně se dá říci, že na pouť se chodívá:

- na znamení pokání

- s prosbou za sebe a své blízké

- s přáním nalézt cestu či směřování ve svém dalším životě

- s poděkováním za krásu přírody, kterou procházíme, i za schopnosti, které nám umožňují vydat se na cestu, a hlavně za vyslyšené prosby a obdržené dary.

- Pro poutníka je pouť příležitostí zpomalit tak, aby byl jeho čas měřen krokem a modlitbou. Pouť tak napomůže ke zlepšení tělesného i duševního stavu.

- *Kdo se vydá na pouť, vydává se tím zároveň ze svých jistot do určité nezajištěnosti. Přitom zjišťuje, že ačkoliv jistot ubylo, radost zůstává. Zažívá, jak jeden druhému pomáhá, jak jsou všichni na sobě v tom dobrém slova smyslu závislí. Proto také platí, že pouť je od srdce k srdci.*

- *Poutník si přeje, aby byla jeho cesta nejen soukromým, nýbrž i veřejným vyznáním víry, a tedy i pozváním pro ostatní. Nestydí se nést viditelné znamení, dokonce se k němu hrdě hlásí. (Když se dnes při poutích vracíme k předřikávání, ke společnému zpěvu písní, když neseme vpředu kříž a každá skupina má svou vlajku, a nevyhýbáme se městským ulicím, mnozí jsou ochotni si nás splést s prvomájovým průvodem. Zažili pouze nadiktované manifestace a neuvědomují si, že mnohé tyto projevy byly ukradeny z dávných poutí).*

- *Poutník vyjadřuje svým putováním zkušenost křesťanů, že jsme zde na zemi „na cestě“, jak se o tom zpívá v jedné křesťanské písni: „Každý z nás na této zemi poutníkem je k věčnosti.“²⁰⁸*

²⁰⁸ Magna charta poutníka, in PEŇÁZ, Jan, *Ročenka Matice velehradské 2011*, Velehrad, 2012, s. 80-81.

Příloha č. 4. – Modlitba poutníků

Bože, Tebe, který jsi vyzval svého služebníka Abraháma, aby vyšel z chaldejského Uru, a který jsi ho na cestách ochraňoval, Tebe, který jsi vedl židovský národ pouští, my, nyní tví služebníci, kteří jsme se z lásky k Tvému jménu stali poutníky do Santiaga de Compostela, prosíme:

*buď našim společníkem na naší cestě
ved' nás v našich úmyslech
posiluj nás v okamžicích strádání
ochraňuj nás v nebezpečnostech
buď pramenem síly v slabosti
stínem v žáru dne
světlem v temnotách
potěšením v úzkostech
a silou v našich předsevzetích,
ať pod Tvou ochranou bezpečně a nezraněni
dosáhneme cíle své cesty
a posílnění a plni vděčnosti a síly a naplnění
šťěstím se bezpečně vrátíme domů.
Skrze Krista, našeho Pána, Amen.*

Svatý Jakube, pros za nás.

Svatá Panno Maria, pros za nás.²⁰⁹

²⁰⁹ LÍZNA, František. *Vstávám a pokračuji v cestě: z Fatimy do Compostely*. Brno: Cesta, 2010, s. 77.

Anotace

Příjmení a jméno:	Bc. Předešlý Libor
Instituce:	Katedra pastorální a spirituální teologie Cyrilometodějská teologická fakulta UP v Olomouci
Název práce:	Člověk a fenomén pouti Poutní místo Žarošice jako duchovní model Man and pilgrimage phenomenon Pilgrimage site Žarošice as a spiritual model
Vedoucí práce:	doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.
Počet stran:	89
Počet příloh:	4
Počet titulů použité literatury:	40

Klíčová slova: pout', poutník, Žarošice, Panna Maria, modlitba.

Diplomová práce je zaměřena na fenomén putování člověka v Písmu svatém, v historii a v současnosti. Dále se věnuje i osobě poutníka, jeho cílům, motivům, pocitům a prožitkům. Práce je zaměřena na konkrétní mariánské poutní místo v jihomoravských Žarošicích, jeho bohatou historii i současnost.

ANNOTATION

Man and pilgrimage phenomenon. Pilgrimage site Žarošice as a spiritual model

Key words: pilgrimage, pilgrim, Žarošice, Virgin Mary, prayer.

This master thesis is focused on a phenomenon of the pilgrimage of a man in the Holy Writ, in the past and in the present. Futhermore it is dedicated to a person of the pilgrim himself, his aims, motives, feelings and experiences. The thesis is focused on a particular place of the pilgrimage in Žarošice, in south Moravia, its rich history and present.